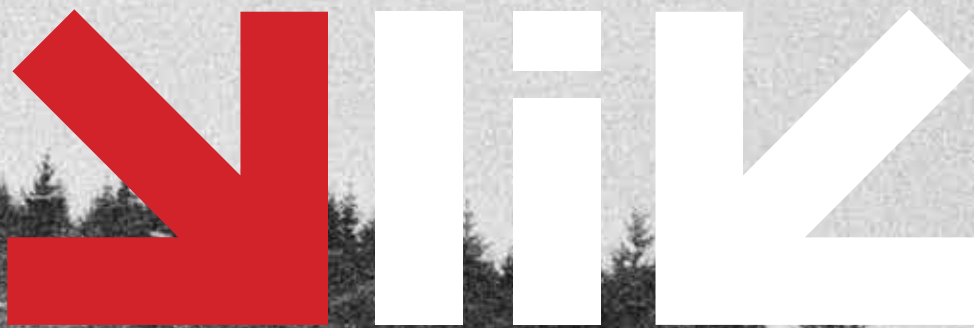




kakovost in trajnostnost v arhitekturi in oblikovanju

intervju:

matevž čelik
luka dakskobler
katarina zalar

zelene strani:

do pasivnega le na aktiven način
zeleni prvaki sejma dom
ecobuild 2011: sejem, ki raste kot konoplja
ogljico ničelna hiša za »rajo«
samozadostno življenje

iz ustvarjalnih delavnic:

nagrade red dot ponovno naše
nagrade industrie forum 2011

zelene strani - slovar pojmov:
evropske zelene prestolnice

izdelki, materiali, programi:
autocad 2012

PRO ANIMA d.o.o. 1000 LJUBLJANA p.p. 2736



Posredna dostava na pošti 1110 Ljubljana

World
Architecture
Festival
Barcelona
2-4 November
2011



The 2011 super jury includes:



MICHAEL
SORKIN



BEN VAN
BERKEL



JO
NOERO



ODILE
DECQ



PROF.
KONGJIAN
YU

Visit
[worldarchitecture
festival.com](http://worldarchitecturefestival.com)
for the full
list of 2011
judges

Plus 70 international jury members including:

James Grose, BVN Architecture, Australia // Isay
Weinfeld, Isay Weinfeld, Brazil // Li Xiadong,
Li Xiadong Atelier, China // Bjarne Hammer,
Schmidt Hammer Lassen, Denmark // Gurjit Singh
Matharoo, Matharoo Associates, India // Yvonne
Farrell, Grafton Architects, Ireland // Akihiko
Hamada, Nikkon Sekkei, Japan // Peter Kudryavtsev,
Rusresorts, Building, Russia

Architectural Excellence - Live!

The world's largest, live, truly inclusive
and interactive global architectural awards
programme

1400+ architects - 500+ entries - 236 live
shortlist presentations - 70+ international
jury members - 65 countries represented - 60+
international jury members - 40 inspirational
seminar speakers - 1 Building of the Year - 1
totally unique, unmissable event!

All entries and visitor passes are buy one
get one free until 30 June 2011



“WAF is a feast of
architecture, just don't get
too overwhelmed, otherwise you
might lose your head in the heady
atmosphere of WAF.”

Jo Noero, Founding Principal,
Noero Wolff Architects

Enter WAF 2011 to showcase your work to a global audience -
raise your profile, win acclaim and secure new business

T: +44 (0)20 7554 5800 / 0845 056 8339 E: info@worldarchitecturefestival.com

Please quote VIP code PASLOV when entering online

www.worldarchitecturefestival.com

na krasu je krasno



Zadnje čase so vse pogostejše razprave o Krasu. Ta del Slovenije je bil vedno nekaj posebnega: tam je veliko podzemnih jam, tam piha burja, tam so hiše iz kamna pokrite s korci ter obtežene s kamni, da jih veter ne odpihne, tam so se pred vetrom dolga stoletja zapirali s škurami, si dvorišča obzidali v borjače in naselja gradili tako, da so bil podobna jati galebov, ki se je spustila na obronek hriba. Kras ima svoj čar. Ko se enkrat srečaš z njim, se težko ubraniš želji, da se ponovno vračaš. Poti, posejane z ostrimi, prevotljenimi apnenčastimi skalami vlečejo v svoj objem, šepetanje vetra v krošnjah dreves ostaja ujeto globoko v duši...

A danes se Kras, tako kot vse drugo okrog nas, spreminja. V njegova, stoletja s pečatom okolja in podnebja zaznamovana nedrja, se naseljuje vse več novoselcev. Kras se je, obdan s hitrimi cestami, približal velikim mestom. Tišino, mir in prijetno gorkoto njegovih borjačev išče vse več priseljencev. Nekateri prihajajo tja po oddih za konec tedna, drugi se vanj naselijo. Tisti drugi so seveda mnogo redkejši. In Kras je še nadalje bolj prazen kot naseljen, vasi so pogosto podobne hišam strahov – sliši se le veter in lajanje psov.

Te dni pa je vse več polemik o prebivalcih Krasa. Mednje se menda vriva vse več Italijanov in v nekaterih od nekdanj popolnoma slovenskih vaseh se vse pogostejše sliši tuja beseda. Govori se o poitalijančevanju. Italijani pa so bili od nekdanj v teh krajih sovražniki, pred 2. svetovno vojno sovražni fašisti, ki so mnogo Slovencev pregnali s svojih domov, med vojno okupatorji in rablji. Zato je mnogo domačinov, ki njihovo ekspanzijo

spremljajo z antipatijo. Kako jih ustaviti, kako jim preprečiti doseljevanje? Ko se zavedamo tudi tega, da sodobna Evropa zavrača lokalne patriotizme, zapiranje meja, omejevanje svobode ... In da se istočasno na nasprotni strani meje zaradi nižjih cen (!!!) nepremičnin naseljuje vse več mladih slovenskih družin!

Kdo bo v tej zgodbi pameten in zmagovalec? Nekaj patriotizma moramo ohraniti, sproščeni mejam navkljub – to vemo vsi. Ščititi našo narodno edintiteto in tradicijo je prav tako zelo pomembno poslanstvo vsakega naroda. Kaj torej narediti na Krasu, da ostane krasen za nadaljnje rodove Slovencev?

Kajti na Krasu se, navkljub ignoranci mnogih, pojavlja še veliko več vprašanj, kot le tista doslej omenjena. Ne moremo zanemariti dejstva, da se vanj vriva vse več arhitekturnih in oblikovnih elementov, ki tukaj nikoli niso obstojali, saj zanje narava ni dala svojih surovin. Bojimo se, da nam izginja narodnostno Slovenski Kras, a ostajamo slepi, da izginja tudi tisti arhitekturni. Oba terjata zaščito – a kakšno?

Podobno vprašanje smo pred dnevi premlevali skupina privržencev zelene arhitekture in skupina dvomljivcev: kako prepričati obubožane investitorje, da danes v investicijo objekta vložijo le do deset odstotkov več zato, da bodo potem tekom 30 ali celo več let njenega obratovanja stroški vzdrževanja občutno manjši? Krč nekoliko (ne veliko!!!) višje cene je preprosto premočan! Ne zaležejo ne argumenti, ne grožnje (s podnebnimi spremembami in naraščajočimi cenami energentov), ne prepričevanja. Stališča ostajajo neomajna.

Kaj edino jih lahko spremeni? Jasno – spodbude!! Za obet spodbud je marsikdo pripravljen narediti skoraj kar koli ...

Edino, kar pa spodbude zahtevajo, so prosvetljeni podeljevalci in vsebina. Torej pravilno usmerjena in izobražena oblast, ki bo znala spodbude tako zapisati, kot jih podeljevati. Pri nas pa so žal že postopki za pridobivanje spodbud zelo zapleteni. Tudi sistem spodbud je šele v svojih zametkih. Pa še mnoge odločitve vlade so nerazumljive, da ne rečem zgrešene, saj grede, na primer, ogromne količine ekološkega dinarja za sofinanciranje nakupov novih avtomobilov in to tistih na fosilna goriva. No, če vsaj približno vemo, koliko vlada zasluži pri ceni bencina, stvar niti ni tako zelo nerazumljiva. Seveda pa je moralno in predvsem vsebinsko vprašljiva, saj iz nje bijejo pridobitniški apetiti vlade, ki ima od prodaje bencina velike koristi, ter interesov naftnega lobija, ki tudi bogato služi na pohlepu ljudi po novih vozilih. Glede na to, katera vozila ljudi večina kupuje, pa ta večinoma niso prav nič varčna in trajnostna. Nasprotno. Vse več je težkih in velikih „kvazi“ teren-skih vozil, ki se odlikujejo le z visoko porabo in vzdrževalnimi stroški. Ob tem stroškov razgradnje starih vozil ne upošteva nihče! Lastnike električnih vozil pa v Sloveniji še vedno preštevamo na prste rok (enega samega človeka – da ne bo pomotel!). Napredek je le ta, da smo že porabili vse prste prve roke in prešli na prste druge.

Torej stimulacije. Je že kdo pomislil, da bi na Krasu namesto restrikcij uvažali stimulacije? Navkljub zavezam o prostem pretoku kapitala in ljudi ima-



mo pravico, da ljudi, ki živijo v naši deželi in tukaj plačujejo (zajetne) davke, podpiramo, ko investirajo vanjo. Domislamo si torej sistem spodbud in podpore. Sistem, ki bo podprt in dopolnjen s programom za zaščito Krasa. V katerem bo jasno in nedvoumno pisalo, kaj moramo spoštovati pri ustvarjanju krajine, arhitekture in njenih detajlov. Tako lahko zaščitimo tako krajino pred razpadom kot hiše pred detajli, ki so jim tuji.

ln da ne bo slučajno kdo pomislil, da ni pokrajin, kjer uspejo arhitekturno izročilo in tradicijo preteklosti ohranjati do zadnje podrobnosti! Ti kraji (verjetno le eni izmed njih) so, na primer, le dobrih tisoč kilometrov oddaljeni v francoski pokrajini pod Pireneji, pa še kje drugje zagotovo! Ko prideš tja in jih vidiš, vzklíkneš: „Je mogoče!“. To preprosteje pomeni, da upanje, da ohranimo vsaj nekaj tiste avtentičnosti in poetičnosti Krasa, ki jo je še ostalo, obstaja. Vprašanje je le, kako jo to ob sicer obstoječih strukturah Zavodov za zaščito kulturne dediščine, ki poslujejo le z nasveti, a s prazno denarnico, ter popolnoma nezaintersirano in neaktivno državo, mogoče.

Če bi Slovincem, ki v naši državi plačujejo davke, s spodbudami pomagali pri investicijah in če bi s pravo regulativo usmerjali tudi razvoj krajine tako v urbanističnem kot v arhitekturnem smislu, bi gotovo lahko bila situacija zelo drugačna kot danes je. V to sem prepričana!

založnik

pro anima d.o.o.

odgovorna urednica

irena hlede

urednik spletnih strani

andrej perčič

uredniški odbor

davorin horvat, matjaž likeb, doc. vojko pogačar, rene rusjan, edvard sternač

stalni sodelavci

boris beja, blaž erzetič, kaja antlejš, mojca gorjan, katja keserič markovič, nataša kovšca, matic kos, tomaž križnar, vesna križnar, matic leban, daniel lovas, aleksander s. ostan, dejan pestotnik, mag. tomaž pilih, barbara poček, roman satošek, klemen trupej

celostna grafična podoba

andrej troha

naslovnica

luka dakskobler

tisk

tiskarna bograf

marketing in naročnine

pro anima d.o.o.

telefon: 01 52 00 720

faks: 01 52 00 728

trr: 19100-0010218228

naslov uredništva

pro anima d.o.o.

proletarska 4, p.p. 2736, 1001 ljubljana

e-pošta: info@proanima.si

www.klikonline.si, www.proanima.si

Revija klik je mesečnik, izhaja 1. v mesecu vsak mesec razen januarja in avgusta. Vse pravice so pridržane. Vso gradivo revije je v lasti založnika. reproduciranje revije je dovoljeno le s pisnim soglasjem založnika. Založnik ne odgovarja za nobeno škodo, ki nastane na podlagi nasvetov, tekstov, slik, oglasov ali katerega koli drugega materiala objavljenega v reviji Klik. Mnenje uredništva se ne ujema vedno z mnenjem avtorjev besedil, objavljenih v reviji.

Naklada: 1000 izvodov.

- 3 uvodnik: na krasu je krasno
novice

- 8 gradnja na temeljih oživljanja
14 sejem ish 2011

- iz ustvarjalnih delavnic
16 nagrade industrie forum 2011
20 nagrade red dot ponovno naše

- intervju
23 invazivno s katarino zalar
26 matevž čelik

- 30 luka dakskobler

- zelene strani
36 do pasivnega le na aktiven način
38 zeleni prvaki sejma dom

- 40 ecobuild 2011: sejem, ki raste kot konoplja

- 43 ogliščno ničelna hiša za »rajo«
46 samozadostno življenje

- zelene strani - slovar pojmov
48 evropske zelene prestolnice
izdelki, materiali, programi
50 autocad 2012
triki in nasveti
54 gps za načrtovanje poti



Med 8. in 11. marcem je Cannes ponovno gostil izbrance iz sveta poslovanja z nepremičninami. Ta najpomembnejši svetovni sejem s tega področja, ki v svoja s kapitalom debelo obložena nedrja ne spusti neposvečenih obiskovalcev, je pokazatelj svetovnih smernic. In letošnje so kazale znake oživljanja po prestani krizi.

Že nekaj let zapored lahko ob podelitvi nagrad za vrhunske dosežke industrijskega oblikovanja naštejemo nekaj slovenskih dobitnikov. Tudi letos je tako: slovenska podjetja so prejela štiri odličja, dve od njih so dobila v sodelovanju s slovenskimi oblikovalskimi studiji, dve pa s tujim.

Lansko jesen je vodenje Muzeja za arhitekturo in oblikovanje prevzel arhitekt Matevž Čelik. Z njim smo poklepetali o pregledni razstavi Odprti depoji, pa tudi o tem, kako vidi razvoj muzeja v prihodnje.

Luka Dakskobler je fotodokumentarist, fotoreporter in pisatelj mlajše generacije, ki trenutno živi v Kranju. S svojim fotoaparatom že sedemnajst let uspešno pokriva vrsto različnih področij, od športne fotografije, koncertov popularne glasbe, aktualnih ekoloških in socialnih problematik pa do potopisnih fotoreportaž.

10. in 11. marca 2011 je ob Belem jezeru potekal simpozij za energijsko učinkovito arhitekturo 3 Alpe Adria z naslovom »Energijsko učinkovita obnova obstoječih stavb; rešitve, izkušnje, smernice.« Strokovno srečanje na živ, zanimiv način povezuje arhitekta, inženirje, proizvajalce in poslovneže iz prostora, ki je vpet med Alpe in Jadransko morje.

Večina sejmov, ki se lahko pohvali z visokim številom obiskovalcev ima dolgoletno tradicijo. Za Ecobuild tega ne moremo reči, saj je letos dopolnil šele šesto leto obstoja. Začel je leta 2005 z le 50 razstavljalci in 1.500 obiskovalci, kar je za milijonski London popolnoma zanemarljiv obisk. Že naslednje leto so se začele stvari obračati popolnoma drugače ...

Sodobnost zahteva energetske varčnosti, ekološko in okoljsko ustreznost, udobje in ugodje bivanja, itd... Takšne bi naj bile danes hiše pametnih investitorjev. A kaj, ko so takšne hiše drage. Kaj pa, če jo nekdo ponudi po ceni, ki velja za »običajne«? Potem seveda proti-argumenti izgubijo svojo težo ...

Ponovno je ugledala luč sveta nova različica AutoCAD-a. Novosti je precej in marsikatera je tudi zelo uporabna. Zato si je smiselno zadevo ogledati, kaj več o njej prebrati, si jo namestiti, se je naučiti in uporabiti v praksi. Šele to nam lahko zagotovi hitrejše delo in poenostavitev postopkov, kar pa je v kriznih časih še toliko bolj pomembno!

mesta postajajo pametnejša

IBM je objavil, da sodeluje z različnimi mesti po svetu pri zagotavljanju njihove večje učinkovitosti s pomočjo vizualizacije in analize njihovih fizičnih ter digitalnih virov v realnem času. Skupni projekti tako potekajo v Wilmingtonu v zvezni državi Severna Karolina, kanadskem mestu Waterloo, objavili pa so tudi izsledke edinstvenega raziskovalnega projekta, ki ga IBM izvaja v mestu Washington DC.

Mesta po svetu vse več uporabljajo lokacijske tehnologije za to, da lahko povečajo učinkovitost storitev in izboljšajo izkušnjo prebivalcev. Z uporabo primerne programske opreme dobijo vpogled iz ptičje perspektive na mestno infrastrukturo (ceste, zgradbe, vodovodno omrežje ipd.) ter vpogled v podzemna in nadzemna dela, cevi, napeljave, ulične svetilke, števec za električno energijo, odtok in kanalizacijo ter druge vire, ki sestavljajo mestno infrastrukturo. Nekatera od teh mest uporabljajo vgrajena tipala, ki prepoznava vpočvarjene cevi ali ulične svetilke, ter

na osnovi teh informacij dodeljujejo delo vzdrževalcem. Pri tem uporabljajo IBM-ovo programsko opremo in orodje GIS (geographic information software), ki ga ponuja IBM-ov partner Esri.

Vodovodno podjetje v Washingtonu sodeluje z IBM-om pri uporabi napredne analitike za gradnjo modrega vodovodnega sistema, ki analizira podatke iz ventilov, odtočnih kanalov, servisnih vozil, transportnih poti in drugih sistemov pri optimizaciji infrastrukture. Rezultati v drugem letu projekta so pokazali 20-odstotno povečanje produktivnosti vzdrževalcev in 20-odstotno zmanjšanje porabe goriva. Pomembno manjše so tudi izgube zaradi počenih cevi. V mestu Wilmington so začeli uporabljati IBM smart water system, programsko opremo IBM Maximo ter sistem GIS podjetja Esri, s čimer želijo aktivneje prevzeti nadzor nad 1500 milj dolgim vodovodnim omrežjem in skrajšati čas odčitavanja števcov na črpalni postajah s štirih dni na 30 minut. I. H.



[naročilnica na klik]

nepreključno naročam(o) klik od številke:

☐ 127 april 2011

☐ 128 maj 2011

način plačila:

☐ položnica

☐ račun

cena naročnine (10 števil)

Letna naročnina 43,20 eur

Podaljšanje naročnine .. 39,40 eur

Izpolnjeno pošljite po faksu 01 52 00 728

ime in priimek

podjetje

dejavnost

ulica

poštna številka, pošta

telefon / faks

e-pošta

datum

davčna številka (zavezanci)

www.klikonline.si

pomembni datumi v aprilu

Natečaji, razpisi:

- **Ageless Design: Design for All Generations;** Evropski gospodarski in socialni komite (EESC) razpisuje drugi natečaj za oblikovanje inovativnega, trajnostnega in ustvarjalnega oblikovalskega izdelka z jasno izraženim sporočilom civilni družbi;
Rok za oddajo del: 30. april 2011, eesc.europa.eu/design/index.html
- **HI-MACS European Design Contest 2011;** natečaj organizira LG Hausys z namenom promocije inovativnega oblikovanja in podpore mladim talentom iz vse Evrope. V svoji 5. izvedbi je ta usmerjen v urbano pohoštvo - javne klopi, cestno razsvetljavo in v futuristične vrtove;
Rok za oddajo del: 30. april 2011, www.himacs.eu/design/design-contest/2011
- **Electrolux Design Lab 2011;** Electrolux vabi k sodelovanju na tem natečaju študente in diplomante industrijskega oblikovanja. Nagrada je 6-mesečna plačana praksa v oblikovalskem studiu Electrolux ter nekaj denarnih nagrad. Tema: inteligentna mobilnost naprav prihodnosti.
Rok za oddajo del: 1. maj 2011, www.electroluxdesignlab.com
- **changing the face;** mednarodni arhitekturni natečaj za preoblikovanje obstoječe fasade palače moskovskega filmskega festivala z imenom Pushkinsky cinema; cilj ni povrnitev nekdanjega sijaja palače, ampak ustvaritev ikone za prihodnost, nagrade so 10.000, 5.000 in 3.000 evrov;
Rok za oddajo del: 15. maj 2011, www.changingtheface.com
- **World Architecture Festival Awards 2011;** razpis za prijavo del na mednarodni arhitekturni festival je s 1. aprilom 2011 ponovno odprt;
Rok za oddajo del: 30. junij 2011, worldarchitecturefestival.com

Seminariji, kongresi, sejmi:

- **Mednarodni sejem pohoštva Milano 2011;** sejem pohoštva, pospremljen z več oblikovalskimi dogodki v sklopu Milano Design Week. Tradicija je, da se na njem kuhinje in luči izmenjujejo vsako leto. Letos je čas za luči (Euroluce).
12. do 17. april 2011, Milano, Italija, <http://www.cosmit.it/tool/home.php?s=0,2,67,71,75>
- **TYPO Berlin 2011;** 16. mednarodna oblikovalska konferenca.
19. do 21. maj 2011, Berlin, Nemčija, www.typoberlin.de

Razstave, festivali:

- **89. art directors club in 8. ADC "young guns";** razstava najboljših oblikovalskih in oglaševalskih rešitev v letu 2010, po izboru kluba umetniških direktorjev s sedežem v New Yorku.
10. marec do 10. april 2011, Galerija Jakopič, Ljubljana, www.adcglobal.org
- **Plakati Nataše Šušteršič Plotajs;** razstava plakatov z Ekološkimi sporočili, ki se živo dotikajo žgočih in nerazrešljivih vprašanj o trajnostnih, sonaravnih, obnovljivih in razvojnih merilih.
1. marec - 17. april 2011, peterokotni stolp na Ljubljanskem gradu, Ljubljana,
- **Mapiranje;** hiti z ljubljanskih grafičnih bienalov, „For Love Not Money“; spremljevalna razstava 15. talinskega grafičnega trienala in del programa Talin, Evropska prestolnica kulture 2011. Med razstavljaljajočimi umetniki so: Pablo Picasso, Robert Rauschenberg, Viktor Vasarely, Hans Hartung, Jean Arp, Robert Morris, Richard Hamilton, Damien Hirst in Nancy Spero.;
2. januar do 17. april 2011, Muzej umetnosti Kumu (Kumu Art Museum), Talin, Estonija, www.triennial.ee

smernice, ki jih trasira interzum

Interzum, sejem pohištva in notranje opreme, ki bo med 25. in 28. majem potekal v sodobnih in zračnih prostorih Kölnskega sejmišča, je po svetu znan predvsem kot strokovni dogodek, kjer se trasirajo smernice nadaljnega razvoja. Že od vsega začetka zelo ambiciozno zastavljen dogodek so predstavniki vodstva sejma novinarjem podrobno predstavili na tiskovni konferenci v Budimpešti februarja letos.

Pozornost javnosti in strokovnjakov posebno pritegnejo mnoga obsejemska dogajanja, med katerimi bi izpostavila t.i. Bulvar inovacij (Boulevard of Innovations), kjer se svetu predstavijo novosti, ki v prihodnjih letih krojijo tok dogajanj na mnogih področjih. Oblikovalcem pa bodo gotovo blizu dogajanja in izdelki na skupinskem razstavnem prostoru, poimenovanem Sijaj oblikovanja (Lightness of Design), ki bo tokrat tematsko obarvan ter v celoti posvečen t.i. lahkodežnemu pohištvu, potekal pa bo pod pokroviteljstvom Oddelka za trgovino in industrijo Severne Ren-Westfalije. Na ogled bodo lahkodežne rešitve kuhinj, dnevnih sob in kopalnic. Področje lahkodežnega pohištva je namreč zelo perspektivno in lahko ponudi pohištveni industriji v prihodnosti mnoge nove možnosti in izzive za razvoj posebno na področju vgrajene elektronike. Že prvi prototipi izdelkov namreč govorijo o tem, da se izraz ne nanaša le na nekaj nižjo težo izdelkov, ki je sicer zelo zaželen pri prevoznikih in trgovcih, ampak da so poudarki na številnih novih možnostih, ki jih prinaša razvoj na področju elektronike, ko se bodo na vsem

lepem lahko različne naprave, kot so tipkovnice, televizorji ali zvočniki popolnoma vtople v izdelke. Nizka teža izdelkov pa ne odpira novih možnosti le na področju oblikovanja, veseli so jo tudi proizvajalci, saj pomeni tako manjše stroške pri nabavi surovin kot nižje izdatke za prevoz in dostavo. Da ob tem varovanja iztrošenih naravnih virov sploh ne omenjamo! Zato lahko to področje resnično poimenujemo trajnostno pohištvo tretjega tisočletja, saj prekinja s tradicijo teže teh izdelkov ter istočasno odpira pot združevanju z napredno elektroniko, ki se je z inovacijami zadnjih let pravkar izvila iz istih primežev.

Seveda pa lahkodežne konstrukcije niso edini magnet, ki bo pritegnil obiskovalce na Interzum 2011. Poleg njih bodo na sejmu predstavljeni še mnogi zanimivi tekstilni materiali, v sklopu projekta Inovacija notranje opreme svetila in inovativni materiali za uporabo v arhitekturi in oblikovanju, pa še mnogo drugih zanimivosti.

Več informacij o tem vodilnem svetovnem dogodku je na voljo na spletni strani www.interzum.de



zvezde skozi oko kamere

V Galeriji Fotografija so 23. marca predstavili delo Bojana Radoviča, ki v fotografskem mediju že več kot pet let upodablja zvezdo. Na predstavitvi sta poleg samega avtorja knjige sodelovala tudi Marina Gržinić in Sebastjan Leban, ki sta pri projektu sodelovala kot pisca spremnih besedil. Vsebinska knjiga na 160 straneh z okoli 700 barvnimi in črno-belimi fotografijami s teoretskim dodatkom obravnava fotografski medij, opisuje fenomen zvezde, ki v kapitalističnem diskurzu ponuja mnogo razlag, z vedno vnovičnim spogledovanjem na zgodovinski kontekst. Timebox je reprezentacija in interpretacija našega časa in prostora. Izhodiščni medij Radovičevega dela je fotografija, a se ta nadaljuje tudi v druge medije, ki ponavljajoče postavljajo vprašanja, kaj se v sodobnosti dogaja s fotografijo.

Zvezda v kontekstu religije, gibanj, pop kulture, urbanega prostora se pojavi predvsem v drugem delu knjige s teks-

tom Marine Gržinić. V prvem delu publikacije so predstavljene fotografije kot segmenti ali sekvence video dokumenta, tega avtor predstavlja z zaporednimi sličicami, ki kljub statičnosti vsebujejo koncept gibanja.

Založnik knjige je Hiša fotografije, ki s samo izdajo zaokroža trilogijo razstav na treh različnih razstavah. Avtor s svojimi fotografijami po besedah Sebastjana Lebana obravnava različna s fotografijo povezana vprašanja. Med drugim vlogo in funkcijo fotografije v širšem družbenem kontekstu ter ali je mogoče v tem mediju izpostaviti družbene spremembe, ki jih dnevno z vizualnimi impulzi zaznavamo ljudje. Avtor s svojimi deli izpostavlja relacijo med aktivnim gledalcem in samim seboj ter preko posnetkov odkriva kaj in kakšen je gledalec današnjega časa. Ob tem je Leban dodal, da sodobni gledalec ni molčeči subjekt, ki bi se prvič srečal s takšnim medijem, ampak ima vsak od nas svoj fotografski spomin s katerim

odraža in ga z vsakim dnevom dopolnjuje. Marina Gržinić je izpostavila v knjigi vodilen motiv, torej zvezdo. Avtor nam v knjigi z zbranimi fotografijami ponuja različne možnosti, kako lahko danes beremo zvezdo, pri čemer je Marina izpostavila zgodovinski kontekst, kjer rdeče zvezde ne moremo gledati, da ne bi pomislili tudi na partizansko ali socialistično preteklost. Zdi se, da avtor obsesivno in nevrotično v vsakem pogledu išče zvezdo, katere nepozoren gledalec v najrazličnejših situacijah sploh ne bi opazil. Po eni strani

nam ponuja gledati nove zvezde, pentagrame, po drugi strani pa nas z vsako novejšo različico opomni na zgodovinsko, ki je ni več in, da le-ta dobiva nove simbolne vrednosti in pomena. Ikona je postala profana z novo vrednostjo brez vrednotenja. Marina Gržinić je ob knjigi izpostavila tudi zvezdo kot simbol na ravni znaka, ko je ta lahko tako označevalec kot tudi označenec. Zvezda v njegovem primeru ni le del zgodovinskega ali urbanega branjja, ampak objekt, predmet upodobitve sam zase.

Naslov:
Avtorji:
Urednik:
Izdajatelj:
Leto izdaje:
Število strani:
Jezik:
Cena:

Timebox
Bojan Radovič
Sebastjan Leban
Hiša fotografije
2010
160
slovenski / angleški
25,00 eur



prva samooskrbna bazna postaja v sloveniji

Podjetje Mobitel je meseca marca kot prvi slovenski mobilni operater v svoje omrežje vklopilo samooskrbno bazno postajo, ki za svoje delovanje uporablja izključno obnovljivi sončno in vetrno energijo ter tako zagotavlja signal tudi na območju, kjer uporaba mobilnih storitev zaradi nedostopnosti energetske infrastrukture do sedaj ni bila možna. S tem je, seveda v sodelovanju s partnerskimi podjetji, odprl vrata nadaljnjemu razvoju v smeri okolju in uporabnikom prijaznejših mobilnih omrežij.

Bazna postaja v kraju Podkraj je energetska povsem neodvisna od omrežnega napajanja in deluje samooskrbno na podlagi obnovljivih energijskih virov. Električno energijo za delovanje postaje zagotavljata fotonapetostni generator in vetrni generator. Presežek pridobljene energije se shranjuje v baterijah, da je na voljo za nemoteno delovanje postaje, kadar ni ne sonca, ne vetra.

Z bazno postajo Podkraj je Mobitel uspešno združil okoljevarstvene aktivnosti, energetska učinkovitost, tehnološke

dosežke in skrb za uporabnike, hkrati pa tako izpolnjuje tudi smernice direktiv EU glede uporabe obnovljivih virov energije in zmanjšanja izpustov CO₂. Samooskrbna bazna postaja pa predstavlja tudi pomembno novost na področju razvoja mobilnih omrežij, saj se z učinkovito izrabo alternativnih energijskih virov odpirajo nove možnosti načrtovanja omrežij neodvisno od obstoječe energetske infrastrukture. I.H.



gradnja na temeljih oživljanja

Med 8. in 11. marcem je Cannes ponovno gostil izbrance iz sveta poslovanja z nepremičninami. Ta najpomembnejši svetovni sejem s tega področja, ki v svoja s kapitalom debelo obložena nedrja ne spusti neposvečenih obiskovalcev, saj za posvetitev oziroma vstopnico odštete krepko preko 1000 evrov, je pokazatelj svetovnih smernic. In letošnje so kazale znake oživljanja po prestani krizi. Tako so govorila številna znamenja iz mest od Sao Paola do Chongqinga, s potjo preko Kigalija ali Londona, oziroma številni novi primeri obsežnih urbanističnih projektov, ki so jih mesta in regije ponujale investitorjem.



Uvodničarja sta bila tokrat župan Londona *Boris Johnson* in eden najbolj slavnih svetovnih ekonomistov *Nouriel Roubini*. Župani iz vsega sveta so na srečanju, ki so ga imeli naslednji dan, skupaj z vodilnimi mestnimi administratorji soglasno sprejeli odločitev, da mora biti kakovost življenja ljudi tista, ki naj vodi in usmerja urbanistične razvojne projekte v prihodnosti.

Najambicioznejši projekti

Okrevanje oziroma oživljanje svetovnega trga je bilo občutiti povsod. O tem je govoril že sedemodstotni porast števila obiskovalcev (kar 18.400 jih je bilo letos), med katerimi je bilo kar 4000 investitorjev (6 odstotkov več kot lani), predvsem pa veliko število izredno ambicioznih projektov. Med njimi velja izpostaviti dva športno obarvana in sicer londonskega za Olimpijske igre ter sve-

tovnemu pokalu FIFA namenjeni projekt iz Sao Paola. Ruandsko delegacijo, ki je predstavljala kar 6.7 milijard dolarjev vreden projekt, je vodil premier Bernard Makuza, omeniti pa velja še po velikosti četrto izmed kitajskih mest Chongqing s projektom, po katerem bi le-to do leta 2020 kar dvakratno povečalo svoj obseg. Direktor ruskega podjetja the Northern Caucasus Resorts Company je, na primer, iskal naložbenike za 10 milijard dolarjev vreden projekt največjega smučarskega središča na svetu s kar petimi ločenimi športnimi središči, vse skupaj seveda na Kavkazu. Tudi naša sosedna Hrvaška je vabila investitorje v velike projekte, in sicer v mondeni Dubrovnik, kjer načrtujejo ambiciozno naselje Dubrovnik Pearl elite z marino, luksuznimi hoteli, letališčem ter seveda z bivalnimi in hotelskimi namestitvami.



Najbolj perspektivni trgi

Na sejmu seveda redno objavljajo tržne analize, v katerih vodilni izvedenci predstavijo izsledke svojih analiz ter projekcije za prihodnost. Tako so se letos po raziskavah podjetij CB Richard Ellis (CBRE), Jones Lang LaSalle in Cushman & Wakefield kot naložbeno najbolj zanimivi trgi izkazali nemški ter srednje in vzhodnoevropski trg (CEE). Tako je zanimanje za Nemčijo poraslo za kar 18 odstotkov, za Evropo CEE pa za 16 odstotkov. Splošna raven porasta naložb je za osrednji ameriški trg predvidena v obsegu pet do deset odstotkov, veliko bolj, po pričakovanjih za kar 40 odstotkov, pa naj bi se dvignile naložbe v Latinsko Ameriko in Vzhodno Evropo. Za naše tržišče tako kazalci kažejo veliko obetavnih napovedi in le upamo lahko, da se bodo te uresničile. Strokovnjaki namreč postavljajo kot

pogoj za povečano dejavnost investitorjev določeno prilagoditev cen. Skoraj gotovo navzdol...

Na področju realizacij se kar 50 odstotkov investicij izvaja v Aziji, pri čemer so najbolj izpostavljene lokacije Singapur, Hong Kong, Shanghai, Tokyo in Sydney. Predvidevanja kažejo na razširitev tega območja na Malezijo, Indonezijo, Indijo ter na nekatera pomembnejša kitajska mesta. Projekcije za Evropo napovedujejo kar 30 odstotkov porasta naložb v komercialne nepremičnine.

Veliko zanimanja je vzbudilo tudi predavanje nobelovega nagradjenca za ekonomijo Josepha Stiglitzja, še več pa enega vodilnih gospodarskih mislecev Nouriel Roubinija. Obadva sta bila dodaten dokaz tega, kako tesno so nepremičnine povezane z gospodarstvom in kapitalom.



Londonski župan Boris Johnson je predstavil projekt najbolj trajnostnih olimpijskih iger najprej za govorniškimi odrom, nato pa še v razstavnem prostoru

nagrade mipim 2011

Mnogi so trdno prepričani, da brez dobre žirije ni dobrega natečaja. Žirijo nagrad Mipim v večji meri sestavljajo predstavniki pomembnih nepremičninskih agentov in t.i. razvijalcev, arhitekturi pa se pri merjenju vrednosti projektov dodajo faktorji prodajnih potencialov, ipd. A kljub temu med nagrajenci ne moremo prezreti lepega števila zvenelih arhitekturnih imen, kot so Foster + Partners, SOM, ipd.. Nagrajenci so objavljeni ob začetku sejma, izbrani pa iz nabora treh finalistov iz vsake kategorije. Zanje so lahko preko spletnih strani glasovali tudi obiskovalci prireditve, končna uvrstitev pa je bilo enakovredno ovrednoteno mnenje obeh žirij in občinstva. Pa si pogledmo še na hitro zmagovalne projekte...



V kategoriji Poslovnih centrov je najvišje priznanje šlo v roke studia Art & Build Architect za projekt upravne stavbe Chèque Déjeuner v Ca-

rréju 92 ter za rešitve nasprotij, ki so bila uspešno spremenjena v oblikovne priložnosti. Objekt obkroža jarek, ki istočasno skrbi za varnost ter za zajem

deževnice. Posebnost? Pri izbiranju gradbenih materialov so bila brezkompromisno upoštevana načela Od zibelke do zibelke (Cradle to Cradle), projekt

sam pa se lahko pohvali z visoko okoljsko kakovostjo ter z zelo visoko energetsko učinkovitostjo.



Nagrajeni projekt iz kategorije Trajnostne prenovе mesta si je za cilj zastavil, da v manjših naseljih ustvari nakupo-

valne ulice, ki bi bile prav tako generatorji razvoja novih poslovnih dejavnosti kot tudi celotne regije. Enak princip bo upora-

bljen za štiri naselja, ob tem pa so razvojniki razmišljali tudi o tem, da se olepša celotna regija ter promovira trajnostni razvoj.

Seveda ne smemo prezreti ustvarjalcev: japonska mesta Takamatsu, Yamaguchi, Nagahama, Numadu in Ohita.



V kategoriji Zelenih stavb se je najbolje odrezala upravna stavba podjetja 3M - stavba prvega A energijskega razreda v vzhodnih predmestjih Milana, dosežek sinergije vodilne vloge podjetja 3M na področju inovacij in varovanja okolja, predanosti studia Mario Cucinella Architects trajnostnemu načrtovanju, ekogradbenemu programu razvojnika Prelis in drugih. S 105 metrov dolžine in 21 metrov širine se v zadnjih treh nadstropjih terasasto dviguje. S svojimi naravnimi barvami se odlično vklaplja v okolje, njeno že tako minimalno porabo energije pa še dodatno znižujejo senčila na izpostavljeni južni fasadi. Sklop odlik zaokrožuje intenzivna izraba obnovljivih energij in sicer geotermalne in sončne.

Zmagovalni projekt v kategoriji Hotelskih stavb, Park Hotel Hyderabad, si je prislužil tudi posebno nagrado žirije. Arhitekti so vsem dobro znani Skidmore, Owings & Merrill LLP (SOM), v luksuznem butičnem hotelu z 270 sobami pa so uspešno zlili sodobnost s kulturnimi vplivi rokodelske umetnosti Hyderabad. Pri projektiranju se je posebna pozornost



polagala vpeljevanju trajnostnih strategij, predvsem lokaciji, količini dnevne svetlo-

be in razgledom. Fasada iz perforiranih in graviranih kovinskih plošč skozi viso-

ko zmožljivo rešitev glaziranja omogoča različne ravni prosojnosti. Navdih zanjo

izhaja od kronskega nakita vladajoče dinastije Hyderabad Nizam.

Med Prenovami pisarniških stavb je pre-pričljivo prvo mesto šlo v Pariz v njego-vo slovitno četrt La Defense, kjer je bila 30-letna stolpnica AXA potrebna teme-ljite prenove. Po letu dni odstranjevanja azbesta ter 36 mesecih gradbenih del je postala stolpnica, preimenovana v First, simbol prenove četrti in nove ge-neracije pisarniških stavb. Ponuja celo vrsto izboljšav: visoko energetska učinkovitost, celosten okoljski pristop, boljše vključevanje v mestno strukturo, boljše povezanost z javnim prevozom, nove standarde ugodja in učinkovitosti pisar-niških prostorov, širok krog storitev in predvsem ikonično arhitekturo. Tako je v tem trenutku First najvišja pisarniška stavba ter istočasno največji okoljsko certificiran projekt v Franciji. Projektan-ti so Kohn Pedersen Fox Associates in SRA Architectes, razvojniki Altarea Co-gedim.



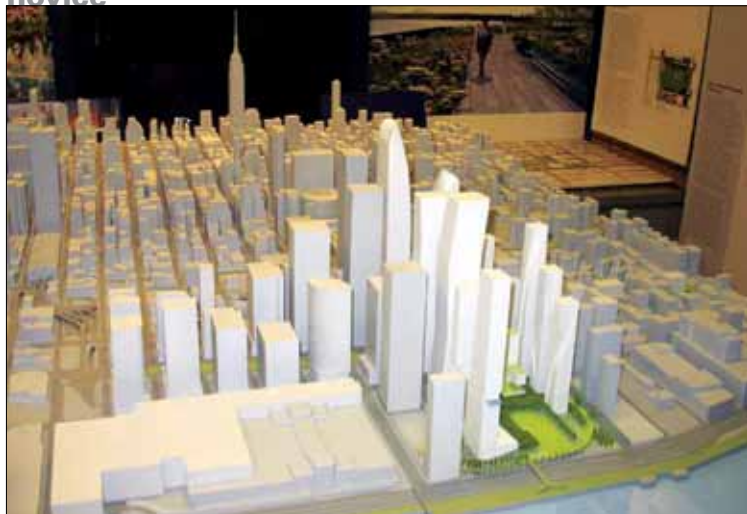
Trajnostne rešitve odlikujejo tudi zma-govalni projekt kategorije Stanovanjskih stavb Savonnerie Heymans v Bruslju. Le-ta odraža resnično trajnostni pristop z rešitvijo 42 nizkoenergijskih in pasivnih socialnih stanovanj v razponu od apart-

majev do podstreh, dupleksov pa vse do samostojnih hiš, ki s svojo raznovr-stnostjo odražajo raznolikost prebivalcev mestnega središča. Karakter kompleksu dajejo zastekljene bioklimatske lože, ki zagotavljajo tako učinkovito akustiko kot

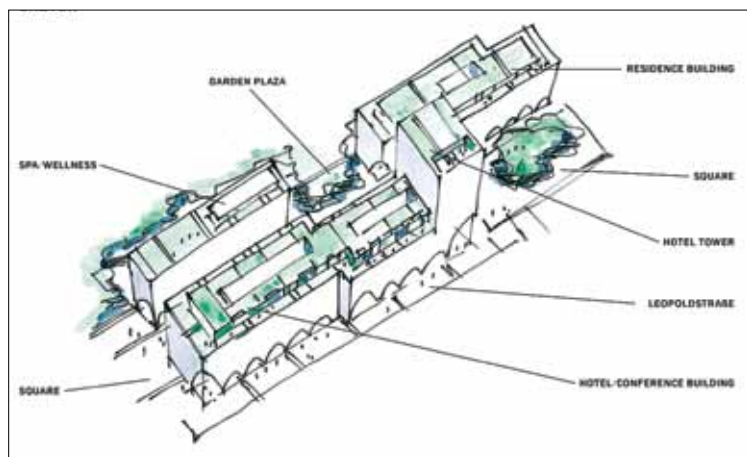
toplotno pregrado, ob tem pa ohranjajo občutek zasebnosti. Arhitekturna zasno-va je delo studia MDW Architecture.

Nagrajeni, pa tudi le nominirani projek-ti pričajo o tem, da postaja trajnostna

gradnja v svetu že standard, saj se jim noben prejemnik nagrade ni več mo-gel izogniti. Zato je umestno vpraša-nje, kdaj bomo v Sloveniji začeli hitreje vstopati na ta vlak.



Hudson Hub, New York



Schwabinger Tor, München

prihodnost v luči medmestnega sodelovanja

Neizpodbitna smernica 22. Mipima je naraščajoče število velikih mest, ki se povezujejo lokalno in mednarodno, da bi podprla razvoj skupnih urbanih razvojnih projektov in povečala privlačnost svojih regij. Tekmovalnost med najpomembnejšimi svetovnimi velemesti je velika, zato je strategija sodelovanja postala pereč problem za vse večje število mest, ki bi se želela umestiti med vplivna gospodarska središča. Na letošnjem Mipimu so najbolj izstopali projekti iz Baltske obmorske regije, Budimpešte ter „velikega“ Pariza.

Tako je bila tokrat ponujena priložnost, da se skozi projekt Bel-Met Promotion, v katerem sodeluje enajst mest s ciljem promoviranja povezane, trajnostne in dinamične obmorske regije, razišče Baltska obmorska regija. Vanjo so vključena mesta Berlin (Nemčija), Køpenhagen (Danska), Helsinki (Finska), Malmö in Stockholm (Švedska), Oslo (Norveška), Riga (Latvija), St. Petersburg (Ruska federacija), Talin (Estonija), Vilnius (Litva) in Varšava (Poljska). Glede na obseg projekta in ugled mest, ki v njem sodelujejo, ne preseneča, da privlači veliko pozornosti investorjev.

Tudi bližnja Budimpešta snuje smele projekte, vezane na samo mesto ter na bližnja naselja vzdolž reke Donave. Pod imenom Donavska glavna cesta (Danube Main Street) namerava vzpostaviti večjo povezanost med Budimpešto in okoliškimi območji na področju, ki se razteza v dolžini 70 kilometrov ter na katerih živi 3,5 milijona ljudi. Seveda bo glavno vlogo pri tem odigralo madžarsko glavno mesto kot most in vrata proti srednji in centralni Evropi (CEE) z željo skozi ta projekt postati ekonomsko, kul-

turno in socialno središče na Donavi. Eden od ciljev programa je tudi prenovitev bregov reke in njihova vključitev v dinamiko urbanega razvoja Budimpešte, predvsem skozi zmanjševanje razlike med levim - Peštanskim nabrežjem, ki je tesneje povezano z mestnim središčem, ter z desnim nabrežjem Budima.

Pariz skoraj vsako leto predstavlja kakšen večji razvojni projekt in tudi tokrat ni bilo drugače. Projekt Veliki Paris (Grand Paris) je odgovor na potrebe po novi mednarodni obmorski metropoli ter na priložnosti ob naraščanju velikosti mesta. Vodi ga vlada, oziroma ministrstvo za urbanizem in mestne skupnosti v partnerstvu z regijo in vsemi lokalnimi oblastmi, ki jih območje zajema. Cilj projekta je preoblikovanje glavnih geografskih, socialnih in ekonomskih sestavov Pariškega in okoliških področij ter skrajšanje poti do pristanišča Le Havre po Seini kot glavni arteriji. V nasprotju z dosedanjimi prakso koncentričnih krogov bo okoliška mesta povezal v grozde. Tudi mesto Pariz si želi z jačanjem vezi s primestnimi naselji krepiti svoj lastni položaj kot glavno poslovno središče na Evropski in globalni ravni. Vse opisane programe prihajajo v Cannes predstavljati župani mest, ki v okviru srečanja pod imenom Županski miselni rezervoar (Mayors' Think Tank) izmenjajo izkušnje in zamisli. Letos se jih je tam zbralo šestdeset, ki so skupaj s partnerji iz privatnega sektorja razpravljali na temo „Zgradimo mesto skupaj: urbane strategije in implementacija povezanih rešitev“. Formalni del srečanja se zaključil s skupnim kosilom, katerega se pridružijo še politični vodje in končni uporabniki.



Ena od vizij Velikega Pariza



Projekt Musheireb, Doha - Katar



Zorlu Center, Turčija

Najpomembnejše zgodbe mest

V ospredju pozornosti javnosti je v tem trenutku zagotovo ambiciozni načrt *Olimpijskega parka Queen Elizabeth*, v katerem se bo že v aprilu začela izgradnja skoraj 800 bivališč med VeloParkom in olimpijsko vasjo. Vzporedno z napravami za olimpijske igre pa se bo v mestu izvajala še vrsta drugih urbanističnih in drugih preureditev. Vse te načrte je v svojem govoru predstavil londonski župan Boris Johnson. Poleg njega se je na srečanju zbralo še 80 županov drugih svetovnih mest. Izpostavili so predvsem potrebo po izmenjavi izkušenj in dobrih praks med mesti pri razvoju trajnostnih urbanističnih strategij. Le-te morajo sedaj neogibno spoštovati in upoštevati kakovost bivanja in biviljivost mesta za njegove prebivalce. Pariški urbanisti so na primer v svojih obsežnih projektih mešane rabe zapisali: „In-

terakcija med stavbami in urbanim okoljem je sedaj del DNA-ja nepremičninske industrije. Katerikoli nepremičninski projekt mora sedaj razložiti, kako se povezuje s transportom, upravljanjem z odpadki, energijo, vodno infrastrukturo in kakovostjo bivanja njegovih uporabnikov.“

Tudi New York je predstavil obsežno zgodbo - to je projekt *Hudson Yards* s 60.000 kvadratnih metrov nepozidanega prostora v samem središču Manhatna. Po besedah mestnega župana Michaela R. Bloomberja bo to ena od najbolj dinamičnih sosesk v mestu. Projekt mešane rabe je bil skrbno pretehtan, da bi se v njem ustvarila enkratna destinacija, kjer bi prebivalci lahko delali, nakupovali, živeli in jo obiskovali.

Nemško mesto München se je postavilo s projektom stolpnice Schwabinger Tor,

katero namen je spodbuditi mestno središče. Tudi tukaj bo zagotovljen celoten splet dejavnosti mešane rabe, vpleten v genialno ločitveno zasnovo vodoravne rabe. Objekt bo istočasno popolnoma integriran v svojo okolico, vzpostavljal pa bo tudi nove ekološke standarde. *Zorlu Center* je projekt vrednosti 2,5 milijarde dolarjev, načrtovan na enkratni lokaciji ob stiku Evrope in Azije. Tvorili ga bosta dve stolpnici s stanovanji višjega razreda, ki bosta združevali izjemno lokacijo z nagrajenim arhitekturnim oblikovanjem ter z najboljšo zabavo, kulturnimi in razvedrilnimi možnostmi. Pika na i bo Umetniško prireditveni center z 2.300 sedeži za gostovanja Broadwayskih in WestEnd predstav. Seveda bi bilo presenetljivo, če med velikimi projekti ne bi bilo nobenega iz dr-

žav Bližnjega vzhoda. Tokrat je ta v Katarju: cilj projekta *Musheireb* je pretvoriti Doha v dinamično metropolo, promovirati kakovost bivanja in prispevati k razvoju arabske kulture. Na 35 hektarih bo spodbujal gospodarski razvoj z vzpostavitvijo cvetočega mestnega središča, ki bo imelo tako tramvaj kot šole, trgovine, zdravstvene storitve, stanovanja in tudi hotele, načrtovan pa je tudi tako, da bo zniževal rabo avtomobilov z vzpodbujanjem pešaškega načina razmišljanja ter uporabo javnega transporta. To je bilo nekaj zanimivosti in pomembnih poudarkov z največjega sejma nepremičnin. Drugo leto, ko bodo tam ponovno cvetele mimoze, pa se nadajamo, da se bodo napovedi izvedencev uresničile, predvsem kar se tiče našega obubožanega trga.

sejem ish 2011

Za ISH je značilna visoka profesionalizacija večine podjetij, ki tam nastopajo. Polovičarstva ni več, saj imajo le eno priložnost napraviti dober vtis. Naslednje priložnosti vsaj dve leti, do sejma ISH v letu 2013, ne bo več. Čakalna doba za udeležbo je 10 let, v redkih primerih vskoči kakšno podjetje po 6 letih čakanja, če seveda kdo odpove udeležbo. Tu vidim odgovor na vprašanje, zakaj je na sejmu le 13 slovenskih razstavljalcev ali le 0,4 odstotka od vseh udeležbenih. Težko je priti zraven, še težje je na tem »vlaklu« obstati.



Osnovni poudarki pri vodilnih podjetjih so letos, ne glede na področje njihovega delovanja, bili odgovornost do okolja in družbe, poštenost v odnosih s poslovnimi partnerji in sodelavci ter stremenje k popolnosti in visoki učinkovitosti. Podjetja se vse bolj zavedajo pomena imena, celovite grafične podobe, inovativnosti proizvodov in storitev ter načinov, kako nuditi kupcu posebno korist in dodano vrednost ter s tem rast podjetja in blagovne znamke. Moderno je vse, kar vsebuje besede ECO, BIO, varčno, čisto, okolju prijazno ali učinkovito, moderna pa je tudi poudarjena skrb za kupca.

Ogrevalna tehnika

Podjetja nudijo celosten program: talne in stenske kotle na olje in plin, sisteme za rabo obnovljivih virov energije, toplotne črpalke, solarne sisteme in kotle na naravne vire energije, kot je les. Programi obsegajo tako komponente regulacijske tehnike in podatkovne komunikacije kot tudi celotno sistemsko periferijo do radiatorjev in sistemov talnega ogrevanja.

Standardi gradnje in nove arhitekturne rešitve t.i. zelene energije, predvsem energija sonca po načelu »sonce greje najceneje«, so resno vodilo tudi v inoviranju ogrevalne tehnike. Večja podjetja ima-

jo svoje akademije, kjer se strokovnjaki ogrevalne tehnike, načrtovalci in arhitekti spoznavajo z novostmi ter tako postanejo strokovnjaki za sistemsko in energetsko svetovanje. To pomeni: od obsežnega svetovanja že v fazi načrtovanja do strokovnega spremljanja za dolgoročno obratovanje ogrevalnega sistema.

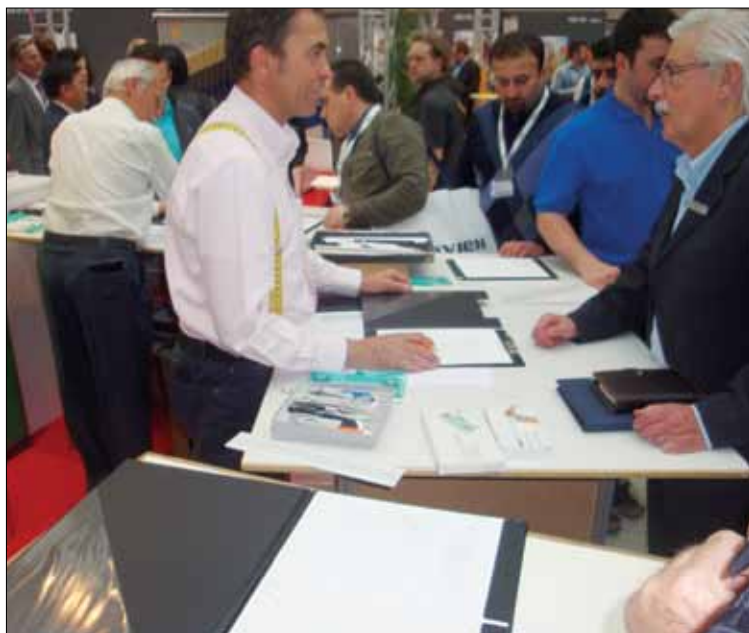
Prezračevanje

Novosti in inovacij je bilo na področju ogrevalne tehnike v sozvočju s prezračevalnimi sistemi veliko. Nadzorovanega prezračevanja je bistveno več kot pred dvema letoma. Kombinacije sistemov, ki

izkoriščajo obnovljive vire energije, podprti pa so z izjemno učinkovitimi plinskimi kotli, so hit sezone.

Videli smo tudi pravo novost oziroma inovacijo: mikro soproduktne naprave za proizvodnjo toplote in elektrike s Stirlingovim motorjem. Idealne so za individualne hiše z izjemno majhnimi močmi. Vaillant je razvil prvo na svetu soproduktno napravo s plinskim motorjem, enako majhnih moči.

Druga resna inovacija na področju ogrevanja je t.i. zeolitna absorpcijska toplotna črpalka s kondenzacijskim kotlom na plin ali olje. Ta sistem lahko postane ogreva-





nje nove generacije, saj izkorišča najboljše dve različni tehnologiji in dosega kar 126-odstotni letni izkoristek, emisije CO2 pa so za 20 odstotkov manjše.

Tretja novost je hibridna naprava, ki v enem združuje kondenzacijski plinski kotel in toplotno črpalko zrak/voda z grelnim številom 3,5 ter kompaktno napravo, ki v dveh povezanih delih združuje plinski kotel, toplotno črpalko in solarni sistem.

Sanitarna tehnika

Vsi poudarjajo zanesljivo ter visoko učinkovito zvočno zaščito in zaščito pred

ognjem v povezavi s funkcionalnimi rešitvami, ki omogočajo optimalni izkoristek prostora na področju sanitarne tehnike, predvsem majhnost in prihranek na prostoru podometnih ter zidnih sanitarnih elementov. Pomembne ciljne skupine so: inštalaterji in inženirji, arhitekti in oblikovalci, projektanti in distributerji. Sanitarna oprema poudarja praktičnost,

Sejem ISH je le vsaki dve leti. Leta 2010 je razstavljalo 2.418 razstavljavcev iz 59 držav. Obiskalo ga je več kot 202.000 (letos nad 204.000) obiskovalcev iz 145 držav. Slovenskih podjetij je bilo na sejmu ISH 2011 trinajst.

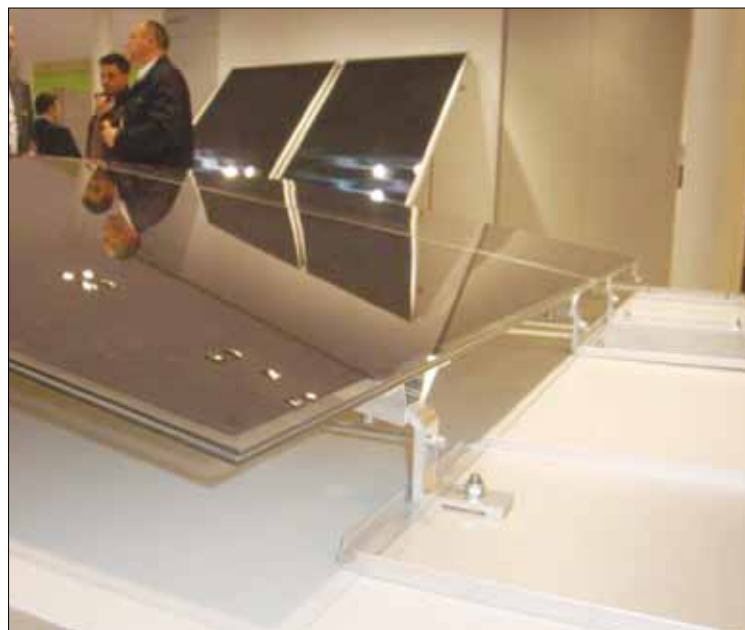
enostavnost ter povsem nove razsežnosti prostora. Kopalnice so prostor za sproščanje in so vse bolj odprte v naravo.

Strategija omejevanja rabe energije določa, da bodo vse nove stavbe po letu 2011 grajene v pasivni oz. enakovredni tehnologiji. Vgradnja novih materialov in tehnologij je racionalna, smiselna in ekonomsko upravi-

čena tudi pri prenovi starejših objektov, ne samo pri novogradnjah, saj se poraba energije in stroški za vzdrževanje bivalnega ugodja lahko zmanjšajo tudi do desetkrat.

Povzetek

Sejem ISH je bil tudi letos, tako kot smo tega že vajeni, priložnost tudi za obisk forumov in strokovnih predavanj ter srečanj. Rdeča nit dogajanja na sejemskih prostorih so bili sončna energija, bioplin, kogeneracije, inovacije ter nove ideje. Slednjih je bilo največ predstavljenih pri kopalniški opremi ter kaminih.



nagrade industrie forum 2011

Nagradni natečaj za najboljše izdelke industrijskega oblikovanja iF (industrie forum) je tradicionalno, tako kot vsako leto tudi letos slavnostno podeljeval priznanja petdesetim najboljšim izdelkom na sejmu Cebit v Hannoveru. Tokratna skupna ocena nagradnega razpisa, ki jo je podala strokovna žirija ob koncu svojega dela, je bila da je "ponovna oživitve blagovnih znamk na vidiku ...".



**product
design
award**



Letos je na razpis prispelo 2.756 proizvodov, ki jih je prijavilo 1.121 udeležencev iz 43 držav sveta. 993 med njimi jih je dobilo znak kakovosti iF, le 50 pa je bilo tistih najbolj srečnih, ki so si prislužili najvišje, zlato priznanje. Žirija je na svojem zasedanju konec meseca aprila lani izbrala tako prejemnike znaka kakovosti, kot petdeset izdelkov leta. Nagradnih kategorij je bilo tudi letos, kot že nekaj let do sedaj, šestnajst. Poglejmo si, kateri so prepričali mednarodno žirijo, da jih uvrsti med najboljše ...

V prvi kategoriji Oblikovanja vozil je edino priznanje šlo v roke podjetja BMW za njihov turni model serije 5. Prometno obarvane so bile tudi skoraj vse nagrade iz naslednje kategorije Razvedrilo / življenjski slog. Tukaj je med nagrajenci nekaj več gneče - kar šest jih je. Od tega so kar tri kolesa, med katerimi enega - trikolo Klimak 2K z dežnim pokrivalom - že poznamo z natečaja Eurobike. Poleg njega so nagrajili še oblikovalce cestnega kolesa Impec iz Švice ter tekmovalno kolo Canyon Aerorad nemškega proizvajalca z enakim ime-

nom. Žirijo sta navdušila še vetrni jopič Accu3D R Windbreaker japonskega proizvajalca Shimano s težo le 27g / m² ter vetrni jopič za gorske kolesarje Fusion as cross kit s svojo funkcionalno domišljensostjo. Posebne omembe je vredna resnično izvirna rešitev embalaže čevljev Puma z imenom Clever Little Bag - pametna vrečica. Le-ta prekinja tradicijo embalaž, ki so bolj voluminozne od izdelka, ki ga kupimo. Preprosta in funkcionalna rešitev omogoča, da čevlje odnesemo v vrečki domov, le-to pa kasneje uporabljamo za nakupe.

Zamisel je delo oblikovalcev Yvesa Behara, Josha Morensteina, Nicka Cronana in Setha Murrraya iz studia fuseproject.

V kategoriji Avdio - video je nagrajenih izdelkov še več. Najprej je tu "stalna zasedba" - izdelki podjetja Apple. Tokrat sta to iPod nano in iPod Touch. Že nekaj let velja, da izdelki podjetja Apple poberejo nagrade povsod, kjer se pojavijo in, konec koncev, pobirajo tudi daleč najboljše nagrade na svoje račune, s strani kupcev seveda. V naslednjo skupino izdelkov, ki so odprli tržno nišo na področju di-



Vetrni jopič Accu3D R Windbreaker



Jopič za gorske kolesarje Fusion as cross kit



Vetrni jopič Accu3D R Windbreaker



Digitalna kamera podjetja Sony z izmenljivimi (interchangeable) lečami



Individual line podjetja Loewe s svojimi mnogimi možnostmi postavitve



3D LCD TV podjetja Samsung



Magic Trackpad podjetja Apple

gitalne fotografije in videa, sodijo naprave z izmenljivimi (interchangeable) lečami. Med nagrajenci najdemo kar tri: kame-ro podjetja Ricoh ter digitalno kamero in HD-kamkorder podjetja Sony. Ogleda sta zaradi novega pristopa vredna predvsem prva dva. Tudi televizorjev je med nagra-jenci kar nekaj, posebno pa navdušita 3D LCD TV podjetja Samsung, ki je že skoraj virtuosno tenek in se počasi že približuje debelinam tanjših prenosnikov, ter izdelek Individual line podjetja Loewe s svojimi mnogimi možnostmi postavitve. Glede na to, da je njegovo oblikovanje delo slovitega studia Phoenix design, inovativnost in dodanost rešitev niti ne preseneča. Na-bor izdelkov kategorije zaključujeta projek-torja - zelo profesionalen podjetja Sony ter predstavnik sodobnih smernic mini pro-jektorjev Tajvanskega podjetja Qisdia.

V kategoriji Telekomunikacij je najprej tu-kaj neizogibni Applov iPhone G4. Po obli-kovalski ambicioznosti, izčiščenosti ter eleganci mu je že nekaj časa za petami južnokorejski LG z drobnim, a tehnično dodelanim Pico phone, po uporabnosti pa izdelek emporiaELEGANCE, ki ga je pri Mango Design naročilo avstrijsko podje-tje emporia Telecom. Zadnji model pa je kljub vsemu nekaj, kar največ uporabni-kov res potrebuje, vse ostalo so predvsem simboli prestiža.

Tudi v kategoriji računalnikov je bilo pode-jlenih kar veliko nagrad, vendar nobena „običajnemu“ osebnemu računalniku ali prenosniku. Najbližje sta računalniška za-slona, poleg njih pa so zanimivi še zašči-tna „obleka“ za računalniški disk ter dro-ben, a inovativno oblikovan USB-ključ



LG-jev Pico phone

nemškega podjetja Freecom Technologies. Največ pozornosti nedvomno zasluži (ponovno!!!) podjetje Apple z izdelkom Magic Trackpad. Mislim, da je to ponovno izdelek tega proizvajalca, s katerim uperja prst daleč v prihodnost z rešitvijo, namenjeno vnosu podatkov z dotiki oziroma gibi.

Na področju Razsvetljave so presežki usmerjeni v minimalizem in kar najmanjši okoljski vpliv izdelka. Tako so svetila LED postala zakon, področje konkurence pa se je prevesilo v oblikovanje ter v trajnostnost. Preproste in prostorsko varčne rešitve kraljujejo tudi na področju pohištva. Lep primer je stol tajvanskega proizvajalca Shiang Ye Ind s preprostim imenom Slim, saj je zložen debel le 2 cm, a je kljub temu popolnoma funkcionalen. Kategorija Kuhinje je na površje potegnila posnetek tradicionalnega parnega lonca, ki je v celoti izdelan in naravnih materialov, kot so bili v uporabi v preteklosti - terakota in bambus. Izdelovalec je iz Hong Konga, imenuje pa se kratko in jedrnat Jia. Poleg te reminiscence preteklosti najdemo čisto prihodnost, to je vsepovršinsko indukcijsko kuhališče nemškega izdelovalca Gaggenau s celo vrsto vrhunsko izdelanih detajlov.

Kot presežek v kategoriji Kopalnic je komisija izdvojila kombinacijo kadi in prhe s pomembno dodelavo - vstopom skozi vrata v ravnini tal. Proizvajalec je avstrijski Artweger, oblikovalci pa GP designpartners iz iste države.

Presežek v kategoriji Stavb je ponudil Tajvanski tekstilni inštitut, kjer so razvili Tekstilni vrt - izdelek iz kompozitnih vlaken, impregniran z hranljivimi snovmi, ki nadomeščajo zemljo, sistem za dovajanje vode pa omogoča potrebno vlaženje površin. Ta izdelek je velik korak naprej v poti k pokončnim, arhitekturnim vrtovom.

V kategoriji Zunanje in notranje opreme je LG-jev oddelek za hišne naprave tržišču ponudil univerzalni nosilec za ulično signalizacijo, ki je dokaz, da se lahko funkcionalnost in estetika izdelka opzno izboljša, če je le zasnova prava. Zamisel je novost, ki bo za gotovo navdušila mnoge.



Slim, stol tajvanskega proizvajalca Shiang Ye Ind



Gaggenau: vsepovršinsko indukcijsko kuhališče

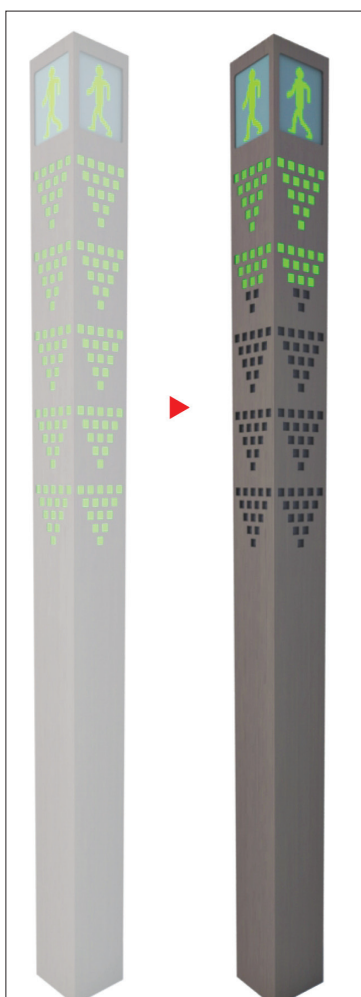


Artweger: kombinacija kadi in prhe z vstopom skozi vrata v ravnini tal

Tudi kategorija Medicine in nege je odkrila pomembno inovacijo in sicer naočnike Superfocus z nastavljivim očiščem, ki si ga lahko uporabnik prilagaja sam z uporabo posebne membrane, ki je pred steklom leče.

Vedno cvetoča in polna zamisli je kategorija Industrije in obrti. Izdelki inovativno rešujejo kar nekaj težav, s katerimi se mali podjetniki spopadajo tekom njihovega dela. Podeljena so bila tri zlata priznanja.

Natančen bralec bo seveda takoj opazil, da nismo opisali šestnajst kategorij, ampak nekaj manj. V manjkajočih kategorijah namreč ni bilo nobenega dobitnika zlatega priznanja. Predstavitev priznanj iF bomo zaključili z edino kategorijo, ki se predstavlja le v pisni obliki. Imenuje se Napredne raziskave, v njej pa je nagrada šla v roke oblikovalskega podjetja Yamamoto Design za zamisel, poimenovano Smiley Battery, ki le z delno predelavo izdelka onemogoči, da bi jo uporabili kako drugače kot pravilno vstavljeno v napravo. Sijajna zamisel, ki sodi med tiste, za katere je presenetljivo, da se jih doslej še ni kdo drug domislil.



LG-jev univerzalni nosilec za ulično signalizacijo



Tekstilni vrt Tajvanskega tekstilnega inštituta, apliciran na objektu



Naočniki Superfocus z nastavljivim očiščem

nagrade red dot ponovno naše

Že nekaj let zapored lahko ob vsakoletni podelitvi nagrad za vrhunske dosežke industrijskega oblikovanja naštejemo nekaj slovenskih dobitnikov. Tudi letos je tako: slovenska podjetja so prejela štiri odličja, dve od njih so dobila v sodelovanju s slovenskimi oblikovalskimi studiji oziroma studijem, ker je v obeh primerih sodeloval Gorenje Design Studio (GDS), dve pa s tujim, prav tako pa enim samim, avstrijskim Porsche design. Pa preidimo kar k imenom. Tudi ta se iz leta v leto ponavljajo, vsaj kar se prvih dveh tiče: Gorenje, Elan in Iskratel.



Uredila: Irena Hlede

Žirija za nagrade red dot je priznana kot izjemno kakovostna in strokovna. Letos je morala ovrednotiti izdelke približno 1700 podjetij iz 60 držav, ki so skupno prijavila 4433 izdelkov, v njej pa je bilo prvič zbranih kar 36 vrhunskih strokovnjakov, kar je največ doslej.

Izdelki so bili razvrščeni v 18 kategorij, ki so bile ocenjevane v skladu z najvišjimi oblikovalskimi standardi po kriterijih inovativnosti, funkcionalnosti, uporabnosti, kakovosti, ekološki vrednosti, trpežnosti ter po simbolični in čustveni vsebini. Svečana podelitev letošnjih nagrad bo 4. julija v Essnu v Nemčiji.

Elan

V roke slovenskega proizvajalca smučí s kar 65-letno tradicijo bosta letos prišli kar dve priznanji, obe seveda za inovativno oblikovane nove modele. Uspehe tehnologije WaveFlex nadgrajujejo z modeloma Elan Amphibio Waveflex 14 in Elan Amphibio Waveflex 82XTi, ki sta oba prepričala žirijo, da si zaslužita zaželeno rdečo piko. Oblikovalski del naloge so tokrat zaupali oblikovalcem iz avstrijskega Porsche Design Studia.

In kakšne so novosti pri nagrajenih modelih? Predvsem so smučí postale asimetrične, tako da se leva in desna razlikujeta. Notranji rob smučí je oblikovan tako, da zagotavlja enakomerno porazdelitev obremenitve po celotni dolžini in s tem stabilnost v zavoju, zunanji rob (torej manj obremenjeni, saj je zunanja stran obremenjena pri notranji smučí) pa je obremenjen predvsem na sredini, manj pa pri konici in repu smučí. Na no-

tranji strani so ohranili »camber«, kar pomeni, da se pri neobremenjeni smučí tal dotikata le rep in prednji del, sredina pa je dvignjena. Obratno je na zunanjem robniku, tu je amphibio mnogo bližji »rocker« smučem. Takšne smučí so sicer igrive in rade zavijajo, a so ob tem nestabilne pri večjih hitrostih.

Gorenje

Inovativni upravljalni modul pečíc iChef, za katerega je osvojilo priznanje velenjsko podjetje Gorenje, je strokovno žirijo prepričal z dobro premišljenimi rešitvami detajlov. Nagrajeni elektronski upravljalni modul z velikim barvnim zaslonom predstavlja najnaprednejše elektronsko upra-

vljanje pečíc na dotik doslej in pomeni pomemben premik v razvoju upravljanja gospodinjskih aparatov. Gre za kompleksno inovacijo, ki je prevedena v zares preprosto uporabo in privlačno obliko. iChef omogoča uporabniku pri upravljanju pečice podobne izkušnje kot priljubljeni izdelki zabavne elektronike. Upo-



reddot design award
winner 2011



Elan: smučí Amphibio Waveflex 14



Elan: smučni Amphibio Waveflex



Gorenje: pečica iChef

rabnik z dotikom barvnega ekrana vstopi v glavni meni, nato pa z logičnimi zaporednimi dotiki barvnih slik in ikon izbira med različnimi programi in funkcijami peke. Upravljanje pečice, ki za marsikateriga začetnika v kuhinji pomeni velik izziv, je tako postalo čisti užitek.

Nagrajeni upravljalni modul je v celoti rezultat Gorenjevega lastnega razvoja in oblikovanja. Matevž Popič in Lidija Pritrznik iz Gorenje Design Studia, ki sta ga oblikovala, poudarjata, da je bila ključna usmeritev pri oblikovanju modula enostavna in intuitivna uporaba pečice. iChef namreč omogoča hitrejše odločanje in izbiranje jedi, pregled nad vsebino je jasen, receptom so dodana besedila (seveda v digitalni obliki) z razlago določene funkcije, ki nadomestijo klasična, tiskana navodila. Poudarek je na preprostem spreminjanju že obstoječih in ustvarjanju novih, lastnih receptov. Velik nabor barvnih kombinacij modula omogoča personaliziranje videza ekrana po želji uporabnika. iChef uporablja za svoje delovanje zelo zmogljiv mikrokontroler, ki deluje kot samostojen računalnik. Skrbno domišljeno strojno opremo podpira v Gorenju razvit operacijski sistem, ki uporabnikom omogoča bolj odzivno, hitrejše in uporabniku prijazno de-

lovanje. Andrej Kaiser, razvojni inženir in avtor programske opreme nagrajenega modula: »Ideja o direktnem upravljanju gospodinjskih aparatov na dotik na barvnem zaslonu z gibljivo sliko je bila v Gorenju prisotna že v času uvajanj prvih ekranov na dotik, a se je še nekaj let nazaj zdela iz tehničnih in stroškovnih vidikov neizvedljiva. Danes dokazujemo, da smo pri razvoju upravljanja aparatov ponovno prvi v panogi.«

Poleg častnega priznanja nagrade red dot za upravljanje modul iChef je Gorenje letos prejelo še dve nagradi red dot. Neodvisna žirija je nagradila tudi vrhunsko kakovost in inovativen dizajn steklokeramičnega plinskega kuhališča iz linije Magna blagovne znamke Atag, s katero je Gorenje prisotno na nekaterih trgih Zahodne Evrope. Tretjo nagrado red dot pa je prejel Gorenje Design Studio in zanj oblikovalec David Cugelj za oblikovanje uporabniške telekomunikacijske opreme za optični dostop CPE (naročnik Iskratel).

Iskratel

Ugledno rdečo piko je Iskratel pridobila linija izdelkov, ki se tržijo pod blagovno znamko Innbox in sta jo za GDS oblikovala David Cugelj, vodilni oblikovalec in so-avtor oblikovalec Miha Črtalič.

Innbox združuje naprave, ki uporabniku zagotavljajo širokopasovne povezave prek optičnega omrežja in ponujajo bogat nabor telekomunikacijskih storitev, vključno z IP storitvami trojčka (internet, telefonija, IP televizija) kakor tudi klasično kabelsko televizijo (CATV). Prepoznaven oblikovalski poseg za novo linijo izdelkov je bil načrten, saj rešuje številne funkcionalne probleme pri montaži, vključitvi in vzdrževanju takih izdelkov v praksi. Ohišje izdelkov je oblikovano tako, da omogoča ločeno montažo posameznih modulov in kombiniranje različnih modulov z uporabo preprostega "klik" mehanizma. To zagotavlja končnemu uporabniku prosto uporabo različnih modulov brez posebne tehnične podpore, kar zmanjšuje skupne stroške vključevanja storitev. Tako velika fleksibilnost designa ponuja hitro in preprosto vključevanje, čas vključevanja se lahko prepolovi, posledično tudi stroški vzpostavitve. Design ohišja je tako pripravljen tudi za nove različice Innbox modemov, ki bodo dopolnili že zdaj uspešno in prepoznavno serijo izdelkov. Nova tehnična rešitev temelji na tehnologiji dostopa do doma prek optičnega vlakna (FTTH). Stroški vzpostavitve optičnega priključka v domu so namreč v primerjavi z drugimi tehnologijami do-



Iskratel: izdelki blagovne znamke Innbox

stopa (npr. VDSL) precej višji, zato je bilo tudi poglobljanje v samo obliko in konstrukcijo rešitve ključ do zmanjšanja stroškov. Tako izdelek poleg privlačnega oblikovanja ponuja tudi zelo inovativen

in enostaven pristop k gradnji omrežij FTTH. Od konkurence ga razlikuje enostavna in hitra nadgradnja dostopa do IP-storitev, pri tem pa ohranja oblikovno skladnost. To je ključna inovacija, za ka-

tero je bila potrebna združitev strokovnih oblikovalskih, tehnično tehnoloških in konstruktorskih znanj, kjer sta združila moči oblikovalski studio GDS in razvojni oddelek Iskratela.

invazivno s katarino zalar

Katarina Zalar na primeru kulturnega projekta »Invazija«, invazije vesoljcev, sporoča, kako svobodna družba sprejema marginalne družbene skupine in kako se v ta prostor vklaplja kostumografija.



The invasion, 2010, Novalja, Hrvaška; Foto: Kaja Brezočnik

Pripravil: Boris Beja



➤ Kaj so Invazije? Zakaj ravno takšen naslov?

Zalar: Invazije so niz posegov v javni prostor, ki vključuje gledališke intervencije in prostorske inštalacije, ki jih s skupino KUD LJUD razvijamo že četrto leto. Gre za projekt, ki je postavljen v javni prostor, s katerim na provokativen način raziskujemo pojem drugačnosti in kako je le-ta sprejeta v njem. Govorim o projektu, saj je »predstava« le del dogajanja. Z gledališkimi intervencijami so naključni mimoidoči soočeni z »drugačnostjo« in preko sproščene igre povabljeni k razmisleku o tem, kako jo sami sprejemajo ali pa ne.

➤ Kje ste našli naslov?

Zalar: Na začetku se je projekt imenoval Električne invazije, pa so vsi spraševali, kje smo našli električne ... tako da smo ga »poenostavili«. Invazije so preprosto zato, ker se s celim mestom zgodi transformacija v smislu, da nezemljani začnejo s svojim osvajalskim pohodom, mesto preplavi val (mi mu pravimo roza virus), sporočilca vesoljcev najdeš na prometnih znakih, vodnjaki se obarvajo roza, ulične svetilke zasvetijo drugače... Del teh instalacij pa ostane v mestu, tudi ko vesoljci odidejo osvajat drugam.

➤ S svojim projektom odpirate tudi problem javnega prostora? Igra v odprtem prostoru je verjetno težja kot pa v zaprtem.

Zalar: Na nek način je težje. Drugače je ustvarjati v javnem prostoru, ker je ta nepredvidljiv. In zaradi tega tudi super zanimiv. Vsaka intervencija je narejena za

specifičen prostor in vsaka nova lokacija ponuja mnogo novih možnosti. Vsako mesto ima različne že obstoječe elemente, ki jih lahko uporabimo za sceno.

➤ Kje se je rodila zamisel človeka vesoljca? Kje ste našli tistega, ki išče odgovore, odzivnost, kaj je njihov namen, je sporočilo gledalcu jasno?

Zalar: Vesoljec je zame metafora, je tu-

jec, azilant, ki išče svoj prostor v novem okolju. Tako kot na primer Romi, homoseksualci ali hendikepirani ljudje, ki so lahko stigmatizirano izvzeti iz »normalnosti«. Vesoljec je pravzaprav simbol za drugačnost. Naši nezemljani so iz vesolja prispeli z neke vrste Noetovo barko, vsak izmed njih je menda z drugega planeta, njihov namen pa je raziskovanje, vzpostavljanje človeškega stika in iska-

nje svojega mesta pod soncem. In pri vzpostavljanju tega stika je seveda del ljudi za to zainteresiran, drugi pa skeptičen.

➤ S kontroverznostjo preko svojega dela z javnostjo komuniciraš tudi sama. Si del pohoda invazantov, opazuješ odziv ljudi in tudi tako nadgrajuješ svoje stvaritve?



Festival THEALTER, 2009, Szeged, Madžarska; Foto: Lackó Szög original



Cest ist d'best. 2010, Hrvaška; Foto: Marko Brdar



Novaljski trijatar, 2010, Novalja, Hrvaška; Foto: Kaja Brezočnik



Slovenija, 2010; Foto: Kaja Brezočnik



Novaljski trijatar, 2010, Novalja, Hrvaška; Foto: Kaja Brezočnik

Zalar: Z delom ekipe KUD LJUD sodelujem že več kot deset let. Skupaj smo ustvarjali v klasičnem gledališkem okolju, pa smo po letih dela ugotovili, da je časa za razvijanje predstav vedno premalo, naše delo pa naj bi bilo s premiero zaključeno. Zato smo začeli z lastno produkcijo v okviru Ljud-a. Mislim, da je bistveno, da se stvari ves čas razvijajo. Na projektu Invazije delamo že več let in menim, da s takim načinom dela dobiš bolj poglobljene rezultate in rešitve. Opazovanje, kako se kostum skupaj z igralcem razvija, je nujno, možnost nadgradnje pa je zame nujna in hkrati nagrada.

Barva je v delu verjetno poglavitna? Zakaj torej ravno roza barva?

Zalar: Iskali smo vizualni izraz, ki bi bil izrazito drugačen od mestnega okolja. Roza je močna barva z načeloma pozitivnimi konotacijami, menim, da sporoča idejo odprtosti, radosti in tudi drugačnosti. Za kožo belopoltega človeka npr. pravimo, da je rožnata, če pa to pigmentiraš do polnosti, prideš do intenzivne »pink« barve. Roza je bistvena pri vizualnem delu Invazij, je pa vsekakor tudi samo del celote.

Profesionalno nastopaš kot kostumografinja ali kot vizualna umetnica?

Zalar: Mislim, da sem predvsem timski ustvarjalec, ki ga zanima gledališče. Kdor deluje v polju umetnosti mora biti vsestranski, tako da počnem ogromno stvari, ki niso nujno navezane na kostumografijo.

Kako bi opisala kostumografijo v našem prostoru?

Zalar: Zelo raznolik nabor različnih praks je vsekakor prisoten. Včasih se mi pri gledanju predstav zdi, da se na odru odvija modna revija ... Obleke na odru so lahko super tekstilni kosi, modni izdelki, a niso kostumografija. Velikokrat imam občutek, da so stvari same sebi namen, da so dekorativne. Več kritike bi koristilo. A to so raznoliki izrazi različnih ustvarjalcev. Ene stvari so super, druge ne.

Kdo je kostumograf? Ta danes težko uspe. S čim lahko začne kostumograf kot ti, ki s svojim delom vstopa v urbani prostor?

Zalar: Tistim, ki uspe, so verjetno dobri, je pa zelo odvisno s kakšno ekipo sodeluješ. Dober kostumograf je po mojem mnenju timski človek, ki se ne ukvarja

le s kostumografijo, ampak sooblikuje celotno predstavo. Je človek, ki je sposoben komunicirati z vsemi vidiki gledališke produkcije, od šivilj, režiserjev, igralcev... Težko npr. verjamem v nek že definiran vizualni slog kostumografa, saj je vsak projekt svojstven, »slog« pa te tako lahko ovira. V vsak projekt je dobro vstopiti z očmi vedoželjnega otroka. Sama si rada vzamem čas, da si na začetku ustvarim dovolj široko vizualno in intelektualno zakladnico zamisli, ki me spremlja pri delu in oblikuje slog vsake predstave posebej.

Kaj je zate kostum?

Zalar: Japonski buto plesalec Kazuo Ohno je v pesmi zapisal: »Kostum nosi dušo. Je meso. Je veselje. Meso govori v imenu veselja.« Oblačilo ali tekstilija mora postati del igralskega lika, njegov metafizičen ovoj, takorekoč igralčeva druga koža. Šele ko pride do zlitja človeka/igralca, njegove kože in njegove »nove kože«, lahko govorim o nastanku kostuma.

Kostumografija v umetniškem kontekstu prehaja med kiparstvom in oblikovanjem tekstilij. Kako to v delu združuješ? Kje so meje, če sploh so?

Zalar: Sicer lahko menda razmišljaš o vsakem elementu posebej, a skupek je ključen. V resnici verjamem, da je nemogoče ustvariti nekaj novega, lahko pa eklektično pobiraš iz različnih smeri in iz tega narediš nekaj posebnega. Moj izrazni material je npr. tekstil, ki pa ga dojemam vedno v povezavi s telesom. Kombinacija je torej moj kiparski material, če lahko temu tako rečem. Kostumski kos je lahko le cunja. Ko pa se začne premikati skupaj s telesom, cunja dobi novo razsežnost. Pri Invaziji, ki je neverbalna predstava, kjer gre za fizično gledališče sta telo in gibanje, ki izhaja iz njega, močna izhodiščna točka.

Kako tvoje oz. vaše delo sprejema javnost doma in v tujini?

Zalar: Invazije so bile predstavljene približno 35 krat v Sloveniji, Izraelu, Italiji, Franciji, Danski, Avstriji, Hrvaški, BiH. Letos gremo še v Rusijo, Južno Korejo, na Norveško, ... In odzivnost publike je seveda zelo raznolika. Lani smo npr. na Sardiniji z vesoljci gostovali v mali vasi s približno 300 prebivalci. Prišla je cela skupnost od otrok do babic in dedkov, v interakcije pa so stopali bolj radostno, intenzivno in z manj predsodki kot npr. v



Mofug, Ljubljana, Slovenija; Foto: Kaja Zmajevska

kakšnem bolj urbanem okolju. Po drugi strani pa je bil odziv v Kopru popolnoma drugačen, kaže na večjo nestrpnost do drugačnosti in nas niso sprejeli najboljše. Poklicali so celo policijo. Vse te različne reakcije so del našega projekta. Beležiti tako pozitivne kot tudi negativne odzive javnosti.

S tem projektom si zaključila svoj študij modnega oblikovanja na NTFju in za diplomsko delo prejela tudi študentsko Prešernovo nagrado. Kaj ti pomeni nagrada in kam naprej?

Zalar: Nagrada se mi zdi super zadeva, saj vem, da ni veliko priložnosti, da bi bil kot kostumograf nagraden. Me je

pa tudi presenetila, saj sem potrebovala kar nekaj let za formalno dokončanje študija. Ampak očitno se splača stvari razvijati dlje časa in bolj poglobljeno. In v tem duhu nameravam delati naprej. Trenutno se ukvarjam z različnimi projekti, ki niso nujno vezani na kostumografijo. Delam sicer na predstavi v Gleju, z Ljudovci se pripravljamo na festivalsko sezono z Invazijami, pripravljamo tudi Zmajeve dneve na Ljubljanskem gradu.... V zadnjem času pa veliko časa posvečam tudi internetni platformi Streetopia, ki smo jo z Ljudom razvili kot orodje za nizkocenovno, samoorganizirano izmenjavo umetnikov, ki delujejo v javnem prostoru.



Mofug, Ljubljana, Slovenija; Foto: Kaja Zmajevska

pepsi razvil prvo stoodstotno iz rastlin narejeno obnovljivo pet-steklenico

Materiali rastlinskega izvora odpravljajo potrebo po nafti ter občutno znižajo ogljični odtis izdelka. V PepsiCo imajo dober dostop do rastlinskih sestavin, zato je takšna proizvodnja zanje toliko primernejša. »Zelena« steklenica je proizvedena s surovinami, ki vsebujejo proso, skorjo bora in koruzno ličje. V prihodnosti nameravajo nabor teh sestavin še razširiti na olupke pomaranč in krompirja, ovse ne pleve ter še nekaj drugih poljedelskih stranskih proizvodov iz njihovega proizvodnega programa.

V PepsiCO so uspeli s kombiniranjem bioloških in kemičnih procesov ustvariti molekularne strukture, ki so enakovredne lastnostim iz nafte izdelanega PET-a, končni izdelek pa ima enak izgled in otip kot predhodnik, pa tudi zaščita vsebine je ustrezna. Razvoj nove embalaže nameravajo že v letu 2010 zaključiti ter izdelek dati v množično uporabo.

Opisani izdelek pa ni prvi, ki ga je ta multinacionalka razvila v svojem okoljskem programu. V okolju prijazne embalaže

so doslej premestili že naslednje izdelke oziroma so izvedli naslednje akcije: za SunChips so naredili prvo popolnoma razgradljivo vrečko, v svojem proizvodnem obratu v Modestu pa uporabljajo sončno energijo; za izdelek Aquafina so razvili izredno lahke steklenice, ki so bile ob svoji predstavitvi najlažje v ZDA, nakedJuice polnijo v stoodstotno prodajno reciklirano plastiko po sistemu reNEWabottle™, kar je prva podobna praksa v ZDA; v letu 2009 so v Indiji dosegli pozitivno eko-bilanco skozi pobude neposrednega sejanja ter pri tem prihranili skoraj 6 milijard litrov vode po vsej Indiji; predstavili so reciklažno pobudo, da bi se v ZDA povišalo recikliranje steklenic za pijačo s 34 na 50 odstotkov; vpeljali so prelomni pilotni program, v katerem uporabljajo nizkoogljične razkuževalce, ki drastično znižujejo vseživiljenjski ogljični odtis Trpican; in Walker je prvo podjetje na svetu, ki prikazuje logotip za zmanjšanje ogljične stopinje svojih porabniških izdelkov. I.H.



matevž čelik

Lansko jesen je vodenje Muzeja za arhitekturo in oblikovanje prevzel arhitekt Matevž Čelik. Z njim smo poklepetali o pregledni razstavi Odprti depoji, pa tudi o tem, kako vidi razvoj muzeja v prihodnje.



Z letom 2010 in preoblikovanjem Arhitekturnega muzeja Ljubljana (AML) v Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO) smo Slovenci prvič dobili nacionalno muzejsko ustanovo, ki je v prvi vrsti zadolžena za arhitekturno in oblikovalsko dediščino. Se vam zdi to pozno?

Čelik: Nikakor ni pozno. Avstrijci, denimo, so Architekturzentrum na Dunaju ustanovili komaj v devetdesetih, dvajset let po ustanovitvi Arhitekturnega muzeja Ljubljana. Čeprav je bilo ustanovitelj muzeja mesto Ljubljana, bi AML ves čas lahko opravljal nacionalno vlogo, saj je tudi zrasel na nacionalni dediščini, to je na Plečnikovi zapuščini. Nacionalni status AML je bil s preoblikovanjem v MAO pravzaprav samo še formalno potrjen in urejen.

Znotraj domačih meja se morda zdi ustanovitev državnega MAO pozna, vendar je potrebno na to pogledati v širšem kontekstu. Muzeja, ki bi se ukvarjal z industrijskim, grafičnim in drugim oblikovanjem, številne, tudi razvite države, še danes nimajo.

Katere so bile po vaše največje hibe muzeja, ko ste prevzeli vodstvo?

Čelik: Čeprav so nekateri politiki že razglašali konec tranzicije v Sloveniji, je danes jasno, da te še ni konec. Sploh pa je še ni konec v slovenskih muzejih. Hibe Muzeja za arhitekturo in oblikovanje niso dosti drugačne kot hibe drugih muzejev v Sloveniji. Velik problem predstavlja razpršenost zbirke, kadrov in drugih virov na zelo veliko majhnih muzejskih ustanov.



To je drag model, tako v smislu vzdrževanja, organizacije tekočega dela in doseganja učinkovitosti pri obdelavi gradiv kot pri njihovi predstavitvi javnosti. Kot vsi muzeji se mora tudi MAO zadovoljiti s skromnimi viri, tako kar se tiče števila zaposlenih, sredstev za izvajanje programa in ustrezno urejenih depojev. Za razliko od mnogih muzejev imamo vse možnosti za ureditev potrebnih prostorov v svoji hiši, vendar grad Fužine zaenkrat še čaka na dokončno prenovo. Tudi del gradu, ki je bil pred dvajsetimi leti obnovljen, že kliče po novih zunanjih vzdrževalnih delih.

Zdaj ste že nekaj časa na čelu muzeja. Kakšen je vaš pogled na muzeje arhitekture in oblikovanja kot institucije? Kakšna je njihova vloga v družbi, kakšen pomen jim pripisujete?

Čelik: Če pogledamo po Evropi, so se muzeji za arhitekturo v zadnjih desetletjih razvili v zelo dejavne družbene centre, katerih glavna naloga je, poleg skrbi za svoje zbirke, da ves čas preverjajo tisto najbolj svežo dediščino; novo nastajajočo arhitekturo in oblikovanje, ter jo sproti predstavljajo ter interpretirajo. S tem generirajo neprestano razpravo o bodočem razvoju in prihodnosti. Danes, ko ponovno vrednotimo naš odnos do okolja in je trajnostni razvoj postal poceni floskula, je toliko bolj pomembno, da se arhitektura in oblikovanje, ki posegata v življenjski prostor, ne prestando korigirata na podlagi konkretnih preteklih izkušenj. Raba materialov, energetska učinkovitost, recikliranje odpadkov so teme, ki se neposredno tičejo arhitekture in oblikovanja. Sicer pa je MAO eden redkih muzejev, ki arhitekturo in oblikova-

nje združuje pod isto streho. Ker sodobno arhitekturno in oblikovalsko produkcijo družijo sorodni problemi in vprašanja, je to lahko naša prednost.

Letošnjo sezono ste odprli s pregledno razstavo Odprti depoji, s katero je muzej predstavil svoje očem javnosti skrite zbirke. Na katere ciljne skupine ste se obračali, koga ste želeli pritegniti v muzej?

Čelik: Predvsem smo želeli opraviti nekažno javno inventuro. Dolgoletna ambicija muzeja je bila iz vseh gradiv, ki so se dolga leta nabirala v hiši, narediti obsežno stalno razstavo. Zaradi notoričnega pomanjkanja sredstev za tako obsežno postavitev, čakanja na prenovo in drugih problemov, je pri tem nastal večdesetleten zastoj. Veliko zanimivega in vrednega gradiva, ki se je nabiralo v muzeju, ljudje nikoli niso imeli priložnosti videti. Pomembno se mi je zdelo, da v nekem trenutku na zelo preprost, finančno in logistično nezahteven način postavimo omenjena gradiva v razstavne prostore in jih pokažemo obiskovalcem.

Kakšni so bili odzivi? Ste zadovoljni z obiskom?

Čelik: Odzivi so bili na splošno pozitivni in razstavo si je ogledalo več kot 1.500 obiskovalcev, kar je za Fužine zelo dobro. Mislim pa, da lahko v muzej v bodoče privabimo še več obiskovalcev. Vendar nas morajo ljudje še spoznati ter se navaditi, da je na Fužinah redno in zanimivo dogajanje.

Bodo predmeti po zaprtju razstave še vedno dostopni javnosti, v kakšnem obsegu in na kakšen način?



Foto: Domen Pukl



Foto: Domen Pukl

Čelik: Predmeti so načeloma ves čas dostopni javnosti, saj smo javna ustanova. Obenem smo potem, ko smo dokončali postavitve Odprtih depojev, ugotovili, da smo naredili osnutek stalne razstave, ki je zelo zanimiv. Zdaj smo odločeni, da bodo ti predmeti spet kmalu na ogled javnosti za dlje časa, predstavljeni še bolje in predvsem bolj pregledno, kot so bili zdaj.

➤ **Kot ste omenili, so bili Odprti depoji zametki neke stalne razstave. Torej jo lahko pričakujemo v kratkem?**

Čelik: Gotovo jo lahko pričakujemo v kratkem. Vendar se način predstavljanja stal-

nih zbirk v muzejih precej spreminja. Razstave niso več statične, tako da bi nespremenjene stale deset in več let, ampak se pogosteje spreminjajo, dopolnjujejo.

➤ **Že dolgo je znan problem depojev slovenskih muzejev, s katerimi se sooča tudi MAO. Predvsem zbirka industrijskega oblikovanja bi verjetno lahko bila obsežnejša, če bi imeli več prostora za njeno varno hranjenje. Je pričakovati kakšne rešitve tudi na tem področju?**

Čelik: Pravzaprav v gradu na Fužinah nimamo malo prostora. Shranimo lahko ve-

liko predmetov, vendar moramo poskrbeti, da bodo ti shranjeni pravilno in pod pravimi pogoji. Zaenkrat teh pogojev nimamo, a je prostorski potencial gradu velik in z dokaj racionalnimi in nedragimi posrebi bi ga lahko dokončno uredili. Kar se tega tiče, smo gotovo v boljšem položaju kot marsikateri drug muzej. Vsaj vemo, da bomo v prihodnosti za prostorske potrebe lahko poskrbeli v svoji hiši in depojev ne bo treba najemati drugje.

➤ **Nameravate vaše zbirke dopolnjevati tudi z izdelki s področja digitalnih medijev ter ostalih sodobnih tehnoloških področij?**

Čelik: Kar se tiče digitalnih medijev in grafičnega oblikovanja se v tej smeri muzej že dela. Oddelek za oblikovanje, ki pokriva tudi vizualne komunikacije, se ukvarja z zelo različnimi mediji, kjer nastopa grafično oblikovanje, vse večja pozornost pa je namenjena informacijskemu oblikovanju.

➤ **Boste MAO peljali tudi v smeri slovenskega muzeja sodobne arhitekture in oblikovanja glede na to, da nimamo specializirane institucije kot je npr. v likovni umetnosti?**

Čelik: V resnici je delo arhitekturnih mu-



Foto: Domen Pukl



Foto: Domen Pukl



Foto: Kaja Antlejš



Foto: Kaja Antlejš



Foto: Tanja Vergles



Foto: Tanja Vergles



Foto: Tanja Vergles



Foto: Tanja Vergles



Foto: Kaja Antlej

zejev usmerjeno tako v preteklo, kot v sodobno produkcijo. To poslanstvo ima povsem praktično vrednost, ker imajo vsi, ki vlagajo, gradijo ali razvijajo nove izdelke, v arhitekturnih in oblikovalskih muzejih ves čas priložnost preverjati polpretekle prakse in izkušnje, da bi nove stvari uspele.

Nikakor ne moremo mimo bienala industrijskega oblikovanja BIO. Dogodek ima eno najdaljših tradicij v globalnem merilu, a mu nekako ne uspeva narediti preboja v sam svetovni vrh. Kje vidite največje težave?

Čelik: BIO vsekakor ostaja eden glavnih dogodkov, ki jih bo organiziral MAO. Dogodek ima že zaradi svoje tradicije veliko vrednost, po drugi strani pa prav zaradi tega potrebuje osvežitev. Tudi na letošnjem bienalu smo videli, da ljudi oblikovanje zelo zanima. Bienale potrebuje več vsebin in spremljevalnih dogodkov, namenjenih najširšemu krogu obiskovalcev. Izbor izdelkov za glavno razstavo je ves čas potekal zelo strokovno. Želim, da se ta strokovnost ohrani, vendar ni več birokratska in mehanična. Večjo vlogo mora dobiti subjektivna izkušnja in odgovornost posameznika.

Od jeseni, ko je bil na sporedu 22. BIO, je bila v muze-

ju vzpostavljena muzejska trgovina. Kmalu bo zažvela tudi kavarna. Nam lahko izdate še kakšne novosti iz strateškega načrta do leta 2015, ki ste ga pripravili?

Čelik: Trudim se biti kar se da racionalen. Zato v MAO ne obljubljam nobenih strašnih vrhuncev, ampak zelo normalne stvari. V resnici si želimo, da bi bilo udobje in lagodje, ki ga lahko doživimo v podobnih prostorih po svetu, tudi tu nekaj normalnega, da bo muzej imel trgovino, da bo lahko ponudil tudi toplo kavo, prostor za posedanje in brskanje po informacijah. Z dogodki in izmenjavami se želimo vzpostaviti kot relevantna mednarodna točka. Tudi to je eden od naših pomembnih ciljev.

Se s spremembo statusa obeta kakšna sprememba glede financiranja?

Čelik: Sprememba glede financiranja ni, razen da nas zdaj financira izključno ministrstvo za kulturo, oz. državni proračun. Upamo pa, da bomo zasnovali tak program, v katerem se bodo prepoznali tudi različni partnerji in se vanj dejavno vključili.

Muzejska stavba stoji na zelo zanimivem delu slovenske prestolnice. V historičnem poslopju gradu Fužine, na obrobju mesta ob Poti spominov in tovarštva in v

bližini avtoceste. Je čutiti njeno odrinjenost od ostalih muzejskih hiš v centru Ljubljane in tako imenovane nove muzejske četrti na Metelkovi? Se vam zdi ta lokacija neke vrste prednost?

Čelik: Vsaka lokacija ima svoje prednosti in slabosti. Pomembno je, da se jih zavedaš in v skladu s tem skušaš delovati. Bližina avtoceste, sprehajališče in bližina prostorov, kjer se ljudje rekreirajo je neke vrste specifična prednost za nas. To, da nismo v mestnem središču, da se v muzej ne da zaviti kar tako mimogrede, pa je naša slabost. Temu moramo prilagoditi svoj program. Delno smo ga že in vidimo, da ljudje radi pridejo k nam. Javni prevoz je dobro urejen, smo na končni postaji dveh mestnih avtobusov. Sam sem jih večkrat preizkusil in 15-20 minut iz mesta do muzeja res ni veliko.

Muzej je bil ustanovljen tudi z namenom varovanja in predstavljanja Plečnikove dediščine. Kakšno vlogo bo imel Plečnik v muzeju v prihodnje? Pogosto je bilo namreč slišati, da je kot avtor prevečkrat izpostavljen, medtem ko je novejša produkcija deležna premalo pozornosti. Kakšno politi-

ko na tem področju namereavate voditi v prihodnje?

Čelik: Ker smo nacionalni muzej za arhitekturo in oblikovanje in ker je Plečnik nacionalna dediščina, bo še naprej zasedal pomembno mesto v našem programu in dejavnostih. Muzej mu je v preteklih letih upravičeno posvečal veliko pozornosti. Trudili se bomo, da bomo ljudem ponudili arhitekturo in oblikovanje iz različnih obdobj in prikazali dela različnih avtorjev. V depojih imamo še ogromno zanimivih avtorjev iz 20. stoletja, ki si zaslužijo, da jih obiskovalci spoznajo, tako kot so spoznali Plečnika.

Kateri dogodki se nam v kratkem še obetajo?

Čelik: Od pomladi do poleti bo dinamika dogodkov kar velika. Takoj po zaprtju razstave Odprti depojev bodo na ogled naslovnice revije Spiegel, razstava, ki jo je v muzej pripeljal zavod Emzvin. V istem času se bo predstavila trenutno ena najbolj relevantnih arhitekturnih pisarn v Avstriji, Riegler Riewe iz Gradca. 1. aprila pa bo muzej poln zanimivih predavateljev iz evrope in ZDA, ki bodo nastopili na arhitekturnem simpoziju MAO Debate. Največji letošnji dogodek bo razstava, ki jo bomo otvorili pred Dnevom državnosti in bo predstavila arhitekturo in oblikovanje zadnjih dvajsetih let.



Foto: Kaja Antlejš



Odpri depoji

Muzej za arhitekturo in oblikovanje je kot državni muzej svoj program začel s predstavitvijo svojih zbirk. Tako je od 3. februarja do 20. marca 2011 potekala pregledna razstava Odprti depoji. Muzej danes hrani skoraj 150.000 različnih predmetov s področja arhitekture, industrijskega oblikovanja, oblikovanja vizualnih komunikacij in fotografije. S svojimi deli je v muzeju predstavljenih več kot 1000 domačih in tujih avtorjev. Iz zbirke industrijskega oblikovanja je na razstavi 95 odstotkov predmetov, iz ostalih zbirk (arhitekture, vizualnih komunikacij in fotografije) pa po grobi oceni 1,5 odstotkov.

luka dakskobler

Luka Dakskobler je fotodokumentarist, fotoreporter in pisatelj mlajše generacije, ki trenutno živi v Kranju. S svojim fotoaparatom že sedemnajst let uspešno pokriva vrsto različnih področij, od športne fotografije (predvsem ribolovskih tekmovalnih), koncertov popularne glasbe, aktualnih ekoloških in socialnih problematik pa do potopisnih fotoreportaž. Sodeluje tako z domačimi kot s svetovnimi revijami in agencijami. Sam se opisuje kot človek, ki je »velik kot Živiljenje in dvakrat toliko grd« ter kot osebo, ki ji uspeva »prav vsak dan vstati na napačno nogo«, kar veliko pove o njegovem izredno kritičnem odnosu do okolice in negativnih pojavov v družbi.

Na festivalu Slovenia Press Photo 2011, enem izmed redkih slovenskih fotonatečajev, ki mu v žirijo uspeva zbrati resnično kompetentne foto-strokovnjake mednarodnega slovesa, je zaslužen pobral kar tri *prve* nagrade (za splošno najboljšo reportažo, za najboljšo novico in najboljši fotoposnetek v kategoriji Narava), kar je bil dober izgovor za pogovor z njim.



Pripravil: Daniel Lovas

Preskočil bom tiste, za marsikoga sicer izredno zanimive podrobnosti v povezavi z zgodnjim otroštvom, vrtcem in najstniškimi ljubezenskimi in drugimi zapleti. Ne morem pa, da ne bi začel z vprašanjem glede korenin sedanjega poklica in koliko globoko v preteklost sežejo. Torej, kaj se je prvo zgodilo pri tebi – novinarstvo, fotografija, ljubezen do popotovanj ali...?

Dakskobler: Fotografija. Oz. če grem v kornice korenin, potem risanje. Začel sem namreč z risanjem (svinčnik, oglje, akvareli) pri kranjskem slikarju Zmagu Puharju in baje niti nisem bil za v koš. Potem pa sem nekje pri 13 (17 let nazaj, o, groza, kako čas leti!) letih našel star očetov fotoaparat in tako se je začelo. Novinarstvo je prišlo kmalu zatem, saj sem že takrat bil dopisnik glasila Ribič, ki ga izdaja Ribiška zveza Slovenije in sem seveda poleg fotografiranja, tekmovalj ipd, tudi pisal. Ljubezen do potovanja je prišla zadnja, saj sem šele pri 22 letih imel resnično možnost potovati. Moja družina namreč nikoli ni bila med tistimi bogatejšimi, pa tudi slabo nam ni šlo, ampak potovali nismo veliko, jaz sam pa nisem imel denarja. Vsakoletna potovanja so se začela šele po letu 2004. Zdaj se seveda vse to prepleta.

Kje in kako si pridobil teoretično znanje in praktične izkušnje, na katerih je danes zasnovan tvoj poklic, in s kakšnimi težavami si se pri takem in drugačnem izpopolnjevanju srečeval?

Dakskobler: Na začetku ogromno knjig in eksperimentiranja, pa internet, potem ne-

kaj intenzivnih let v Fotografskem društvu Janez Puhar Kranj (ki sem mu še vedno zvest). Že od prvih začetkov pa sem ves čas spremljal svetovne smernice v fotoreporterstvu preko kakovostnih tujih revij, se naročil na mednarodno izdajo National Geographica... Šlo je, tako kot v novinarstvu, bolj za opazovanje in uporabo na lastnih primerih. Kasneje, po fotodelavnici na Fotopubu v Novem mestu, se je marsikaj spremenilo. To je bil velik skok. Takrat sem bil tudi že v fotosekciji Kluba Študentov Kranj iz katerega je prišlo kar nekaj dobrih mladih fotoreporterjev in začel pokrivati različne dogodke, spoznavati druge fotoreporterje... In tudi tu sem se učil in izpopolnjeval. Nova brca ravni mojega dela je prišla, ko sem leta 2003 začel delati za NG Junior, prvo Nat Geo izdajo v Sloveniji, potem še za NG Popotnik, pa še za revijo NG, a takrat sem že delal dolge in obsežne reportaže. Po vsem tem so sledili vsakoletni izleti na festival fotoreporterstva Visa pour l'Image v Franciji, nato še nove delavnice. Tokrat mednarodne, pod mentorstvi velikih imen svetovnega fotoreporterstva. In te so pripeljale do teh nagrad zdaj.

Katere znane osebe, strokovnjaki, ustvarjalci... so imeli vpliv na tvoj ustvarjalni razvoj?

Dakskobler: Vplivov iz tujine je bilo ogromno. Od starejših velikih imen svetovnega fotoreporterstva do sodobnih. Od domačih je name velik vpliv naredil Janez Marenčič, starosta slovenske fotografije, ki sem ga poznal iz fotografskega društva. Spremljal sem tudi delo in upošteval nasvete Arneja Hodaliča, ki je bil (in je še) na

NGSLO moj urednik fotografije, kot tudi Iztok Bončina na NG Popotnik. Vsak nasvet za izboljšavo sem pač ubogal in počasi izoblikoval svoj slog. Od tujih vzornikov pa lahko naštejemo kup fotografov iz kakovostnih revij in seveda tiste iz NGM. No, potem se je zgodil Ron Haviv iz agencije VII. Njegovi nasveti, vodenje in celotna fotodelavnica je bila neprecenljiva. Na njegovo pobudo sem se znašel tudi v Istanbulu na fotodelavnici med fotoreporterji, ki sem jih prej poznal le s spletnih strani agencij, revij itd. Tako moj tamkajšnji mentor Jared Moosy (Redux Pictures), kot cel kup drugih fotografov so skozi vsa ta leta vplivali na kakšen majhen element mojega ustvarjalnega procesa. Prav tako vsi uredniki in fotografi, ki sem jih spoznal v Perpignanu na Visa pur l'Image. Zanimivo, da je tujih neposrednih vplivov več kot domačih.

Če bi danes bil prisiljen, da izbiraš med novinarstvom in fotografijo, kakšna bi bila tvoja odločitev?

Dakskobler: Fotografija. Kljub povprečju na faksu. Žal se je politiki in relativizmu pri nas težko izogniti in vsak hoče vplivati na tvoje poročanje, če gre za kaj resnejšega. Svoje izjave radi spreminjajo, ti dajejo napačne podatke in trdijo, da so pravi, ker si jih tako razlagajo itd. Prostora za vse "teorije" pa v časopisih in revijah ni. Teh težav sem imel kar nekaj, saj sem ponavadi oboje – fotograf in novinar.

Za marsikategorega ustvarjalca delo, ki ga ima rad, ne predstavlja le vira zaslužka in sredstva za preživetje, ampak prav tako lep



hobi. Ali to velja tudi v tvojem primeru in če velja, ali je (in kakšna je) razlika med tem kar počneš za preživetje in tistim, kar delaš za svojo dušo?

Dakskobler: O, je razlika in to kakšna! Za svojo dušo, ki je precej kritična do družbe, politike itd. in radovedna, kar se tiče sveta okoli sebe, delam reportaže, kakršne so te, ki so zdaj na SPP ali tiste dolge projekte za NGM (Srednjeveške prireditve v Sloveniji itd.) in predvsem za NG Junior. Kot vir zaslužka pa mi je (ker se od fotografije sicer več ne da živeti) fotografiranje zabav v popularnem kranjskem trgovskem centru. Zame to ni zabava, ko moram gledati, da dokumentiram vse prav. Po drugi strani pa tudi je vir zaslužka (čeprav me ob tem »vse mine«), ko pijano mladino vidim sesti v avtomobile, dirkati po garaži in nato naprej na ceste. Pač ne gre povsem skupaj z mojimi prepričanji, čeprav se imam med delom velikokrat tudi kar fajn.

Katerih morebitnih ustvarjalnih opravil, ki niso v povezavi z novinarstvom in/ali fotografijo, se občasno lotevaš?

Dakskobler: Zelo na kratko: Istočasno s svojo fotografsko potjo sem še pisal romane, ter bil snemalec, režiser, kolumnist in scenarist (to sem še vedno). Za kaj več dandanes ni časa. No, pa vse spletne strani sem si sam naredil – če to sploh spada sem noter. Pa niti ni pohvalno, ker tudi niso bogve kaj.

Črnobela fotografija, kot vemo, terja precej drugačen estetski pristop kot barvna; poudarek je na igri svetlobe in sence.



*Ciklus fotografij:
Študentske demon-
stracije*





Ciklus fotografij: Študentske demonstracije

Ta estetski in tehnični pristop fotografiji je v času digitalne fotorevolucije, ki še traja, v primerjavi z »analognimi« časi precej izgubil na priljubljenosti, celo med resnimi fotografi. Pri tebi opažam, da to ni tako oz. se še vedno občasno (in izredno uspešno) lotevaš tudi črno bele fotografije. Ali pri tem gre le za nostalgijo oz. »prvo ljubezen, ki se nikoli ne pozabi«, za preprosto prilagajanje sporočilnim zahtevam tematike ali pa le za občasne ustvarjalne impulze, nepovezane s preteklostjo ali sporočilnostjo?

Dakskobler: Črno bela fotografija mi je bila vedno najljubša, a je nisem imel priložnosti uporabiti. Zdaj ČB počasi zamenjuje mojo barvno fotografijo in ja, tudi in predvsem zato, ker barve prevečkrat odvrnejo pozornost od sporočila. Drugi razlog je povsem slogovni: vse skupaj je bolj obiskurno v igri svetlobe in senc. Barve fotografiji lahko veliko več vzamejo kot dodajo. Zato je za barvno fotografijo treba danes v poplavi fotografij najti nekaj več. Ne samo, da je fotografija barvna, ampak da barve govorijo, dajejo vzdušje, občutek, razpoloženje. To je pa izredno težko ustvariti. Za primere odlične uporabe barv lahko dam

fotografije Tomasa Van Houtryvea (VII Network).

Katera tematika popotniškega novinarstva ti je najbližja – narava, zgodovinske znamenitosti, človeške zgodbe...?

Dakskobler: Človeške zgodbe, a imam malo možnosti za njih, saj zahtevajo več časa v neki državi, ponavadi pa tudi vozniške in fikserje, ki govorijo jezik in poznajo ljudi, urejajo stvari itd. Iz česar sledi, da so take zgodbe lahko drage, jaz cerkvena miš pa toliko denarja nimam. Druga na spisku je narava, pa še to mi je postalo malo dolgočasno, zato sem fotografiral strele, nevihte, burjo...

Naše tehnično naravnane bralce / fotografe bo verjetno zanimalo, s kakšno fotografsko opremo si začel, kaj uporabljaš sedaj, ter seveda, kakšen »hardver« bi želel imeti?

Dakskobler: Začel sem analogno z ruskim Zenitom, nadaljeval z Minolto, potem z analognimi Canonovimi fotoaparati (EOS 3, EOS 5), kasneje z digitalnimi EOS 10D, danes pa sem na EOS 1D MkII in EOS 5D MkII. Ker delam vse od novic do reportaž z bliskavico ali brez, s teleobjektivi ali s standardni objektivi, itd., imam celo paletu le-

teh in vsi so v uporabi: 16-35mm f/2.8L, 24-70mm f/2.8L, 70-200mm f/2.8L, 300mm f/4, 50mm f/1.4, 24mm f/1.4, 35mm f/1.4 in 85mm f/1.8. To so bile kar velike investicije in trenutno nimam želje po nečem več. Vedno kupim samo tisto, kar rabim. In trenutno mi manjka le nekaj manjših zadev pri studijski fotografiji, kot npr. oddajniki Pocket Wizard.

Ali meniš, da je kakovostna fotografska oprema absolutna nuja za ustvarjanje kakovostne fotografije in ali si mogoče delal tudi fotografske poskuse pri katerih si se omejil na minimalne tehnične zmogljivosti (camera obscura z »luknjico«, polaroidi ipd.)?

Dakskobler: Glede na moje prejšnje odgovore bi verjetno rekel, da mi je nuja. Pa ni tako. Določene stvari so nujne, da zadosti zahtevam drugih. Zame za vse reportaže zadoščajo fiksni objektivi 35mm, 24mm, 50mm in 85mm brez bliskavice. Večkrat sem se omejil na en sam objektiv, predvsem na 50mm. Camera obscura se nisem šel, polaroide ja, enkrat sem fotografiral tudi na star Kodakov analogni fotoaparat na meh itd. Pa zadnje čase z iPhoneom recimo. Fotografija nastane v glavi.

Digitalna fotografija je poleg zmanjšanja frustracij pri profesionalnem delu prinesla tudi novi val fotografskega pluralizma, ki ga je mogoče primerjati le z vplivom »suhih plošč« ali pa Kodak Brownie kamere in prvih »zrolanih« 6cm filmov. Ali misliš, da trenutna modna smernica »fotoaparat (s plastično lečo) v vsak telefon ali v drugo mobilno napravo« vpliva na zgodovinski razvoj fotografije kot ustvarjalnega medija pozitivno ali negativno?

Dakskobler: Zanimivo je, da ponovno nastajajo razlike med, recimo, navadnimi uporabniki fotoaparata na mobilnikih in fotografi, ki z istimi delajo celo umetnost. Za profesionalne fotografe opažam, da je to precej pozitiven razvoj, čeprav se takšna fotografija razvija v povsem svojo vejo in za zdaj še ni videti, da bo zamenjala klasiko (v smislu digitalnih SLR-fotoaparata). Zelo priljubljena je iPhone aplikacija Hipstamatic (uporabljam jo tudi sam), za vojno fotografijo pa jo je uporabil že David Guttenfelder (AP), pa Damon Winter (NY Times), ipd... Ostali jo imajo bolj zase in meni osebno je najboljša tista od Adriana Zehbrauskasa (Polaris Images NY).



Ciklus fotografij: Long Nights

Ali predstavlja postprodukcija fotografij pri tebi pomemben dejavnik v ustvarjalnem procesu, ali pa si nasprotnik digitalnega (ali analognega) »šminkanja« žeposnete fotografije z izjemo nujne, minimalne retuše?

Dakskobler: Zelo pomemben, kar se tiče pretvarjanja v ČB. Ostalo pa seveda vse v mejah dopustnega. Sem alergičen na kloniranje ali brisanje v novinarski fotografiji. Ker se ne sme. V fotoreporterstvu ne, drugje pa je včasih treba (modna). In sam sem delal že toliko stvari, da mi tudi to ni ušlo. Edino, kar me včasih zelo zmoti, predvsem pri ČB fotoreporterstvu, je nenatančno svetljenje temnejših delov, ponavadi obraza, do te mere, da se okoli glave pozna belina. Očitnega »dodganja« ali »burnanja« pač ne maram. Ampak to govoriva zdaj o fotoreporterstvu. Jaz sem svoje čase delal tudi fotomontaže, ena je še pred nekaj leti krožila po internetu (presušeno blejsko jezero).

S katerimi domačimi in tujimi agencijami in revijami si sodeloval? Lahko navedeš primere dobrih in slabih izkušenj pri tem?

Dakskobler: V domače agencije še nisem prišel. Večino zgodb sem namreč delal

neposredno za nek medij. Trenutno sodelujem z Demotix Images London, ki je sicer citizen journalism, ampak so me neka »povišali« v svoj prvi kontakt v Sloveniji, podpisali globalno distribucijsko pogodbo s Corbisom itd. Lanskoletne poplave recimo sem delal za Polaris Images New York. Trenutno več urednikov in fotografov v tujih agencijah poznam osebno kot pa sodelujem z njimi. Nimaš kaj. V čudnem koncu sveta živim. Revije: poleg vseh treh izdaj slovenskega NG še Adria Airways In Flight Magazine, Pil Plus, Jana, Dnevnikov Objektiv, Samaritan, nekaj malega Mladina, Gorenjski glas, nekaj je bilo objavljeno v FHM itd. Od tujih so bile hrvaške in srbške izdaje NG Junior, ameriški E Magazine (Environmental Magazine), pa TV mreža Sportsman Channel. Dobre izkušnje: predvsem z NG Junior in Adria Airways Magazine pri nas, v tujini pa z obema ameriškima ter še z eno prav tako ameriško revijo, s katero na koncu nismo skupaj prišli datumsko, ko je bil njihov novinar v Sloveniji. Problem pri nas je namreč, da stvari ne tečejo po dogovorih.

Kakšna je po tvojem osebnem mnenju verjetnost, da slovenski novinar, ki je pošten, nevtralen, brez »dlake na jeziku« ali

trohice strahu pred »mogočneži«, ki sledi nekim svojim moralnim, profesionalnim in estetskim principom ter je predvsem nepodkupljiv, doživi globoko starost, ne da bi medtem umrl od lakote, se prekvalificiral, bil neštetokrat pretepen, končal v zaporu ali celo postal tarča plačanih morilcev?

Dakskobler: No, tako hudo le ni, drži pa kar nekaj stvari v tvojem vprašanju. Predvsem je v naši državi težko priti kam, če slediš najvišjim moralnim, profesionalnim in estetskim principom. Ker se vse prevečkrat v sklepanju poslov pri nas vse to kar povozi. Pač ni merilo. Merilo je precej bolj subjektivno. Profesionalnosti ni težko ohranjati, če si pošten, a tudi tu je v Sloveniji problem. Iste stvari ustvarjajo »mogočneže«, katerim bolj da ne poveš po pravici, da mogoče delajo narobe, ker so v svoj prav trdno prepričani. Če si brez dlake na jeziku, boš pri nas slej ko prej ostal osamljen ali ujet v majhnem krogu enakomislečih, nikakor pa ne v mainstreamu. V tujini jo skupiš tudi pod kakšnimi streli, pri nas pa te zaenkrat le finančno in socialno uničijo, kar je skoraj isto. Fotoreporterstvo ni izjema, sploh če si svobodnjak. Treba je tudi malo lagati, koga »nategniti« (včasih mogoče celo v več po-

menih, kot bi pomislil na prvo žogo – pa ne govorim iz lastnih izkušenj), delati veliko kompenzacij, uslug, ipd. Predvsem pa je problem klientelizma velik. Žal. Vse, kar bi bilo zaželeno je, da uredniki dejansko nove ponudbe preučijo, ocenijo kakovostno (a s tem seveda predvidevam njihovo kompetentnost in razgledanost) in se na podlagi tega odločijo. Pa ni tako. Večinoma medijem niti odgovora nismo vredni. Le nekaj svetlih izjem ultrasposobnih in poštenih urednikov je... Še sreča, da je samo delo na terenu vredno vztrajanja. In zgodbe same, ki imajo neko globljo vrednost. Ampak obsojen si na revščino ali na to, da se prekvalificiraš v gostinskega delavca (to pa pri nas uspeva v izobilju).

Trenutno stanje novinarstva v Sloveniji? Ali opravlja svoj namen v demokratični družbi, to je, da se odkrito bori proti korupciji in kriminalu ter vsem drugim negativnim smernicam ter skrbi za transparentnost sistema v korist navadnega državljana? Prosim za širši komentar / mnenje na to temo, po možnosti podprto s konkretnimi primeri.

Dakskobler: Če govoriva o novinarstvu, potem da. Ne na vseh področjih, ampak



Ciklus fotografija: Long Nights



afere zelo radi razkrivamo, ker smo Slovenci (ali pa samo mediji – nisem še ugotovil) nagnjeni k zaničevanju ali vsaj degradiranju ugleda in že ta vzgib (poleg senzacionalizma) spodbudi medije, da raziskujejo in kritizirajo predvsem politike. Ko govoriva o fotoreporterstvu, pa je stvar povsem drugačna. S povečevalnim steklom moraš na primer iskati medij, ki objavlja socialne fotografske zgodbe. Danes tega slovenski mediji ne potrebujejo, ker je mentaliteta naroda takšna, da večino ljudi težke teme ne zanimajo. Zdaj se bodo oglasili vsi bralci Dela, po možnosti nad 40. leti starosti. Ja, ampak ste še vedno manjšina. Velika večina (ja, kot je nekdo nedavno zapisal, družba mladcev v dvajsetih) prebira lahkotnejše teme. Povpraševanje – ponudba, saj veš. Poleg tega si je težko predstavljati, da si kakor koli pripomogel z objavo, saj vemo, kako veliko vlogo ima v naši državi ignoranca. Gre mimo skoraj tako, kot da je ne bi bilo. Bolj zanimivo je našemu narodu kdo ali kaj, iz česar se lahko norca delamo ali kar lahko zaničujemo. Ker to služi nabijanju lastnega ega. Zato v tem smislu torej ne opozarjamo na negativnosti, kaj šele na negativne smernice. Največ povpraševanja po fotografijah je na področju fotografiranja zabav (namen je generiranje čim večjega števila strank, ki bodo čim več spile – alkohola ponavadi) in estrade (zaradi fascinacije z vtikanjem svojega nosu v privat življenja drugih iz neke lastne izprijenosti, ponavadi zato, da spet zaničujemo). Na nek način torej negativne smernice še spodbujajo. Večina medijev zgodbe, kakršne so te nagrajene, ne bo objavila, kaj šele plačala. Nimajo potenciala. Pa seveda ni prostora. Prav tako se iz tega ne moremo delati norca in ne moremo zaničevati zgodbe, če je recimo tragična. Fotografijo Urške Čepin pa bodo dali na naslovnico in paparaziju zanjo plačali 200 eur? (press fotka je pri nas v povprečju 15 eur, v Veliki Britaniji pa, za primerjavo, 200 funtov.) Ker bo generirala vročo debato, kup kritik ipd. In tudi zato, ker jo bo več ljudi videlo. Pa smo naredili cel krog. Čemu torej služi večina slovenskih medijev? Zabavi, tračem itd., skratka bolj primitivnim nagonom.

Opazna je razmeroma nova smernica svetovnih info-medijskih hiš, da namesto kakovosti dajo prednost aktualnosti slikovne informacije. Zaradi tega imajo resni novinarji in fotografi vse manj dela, nadomeščajo pa jih naključne priče pomembnih svetovnih dogodkov, običajno amaterji ali laiki z ljubiteljsko opremo ali s »telefončkim« ter z nič tehničnega, estetskega znanja ali novinarske profesionalnosti. Kako vidiš prihodnost poklica, ali je

obsojen na počasno izumrtje ali pa vidiš možnosti za rešitev?

Daskobler: Ko gre za "breaking news", je normalno, da objavljajo fotke od bralcev, saj svojih fotografov tam še nimajo. Problem nastane, ko takšne fotke, kot naštevaš, objavljajo redno v novicah, kjer bi lahko imeli fotografa, pa ga zaradi denarja ne pošljejo. Tisti, ki objavljajo fotografije iz svojih mobilov in kompakto, mimoidoči itd., jih objavljajo zastoj, mediju se pa smeji, kako jih izkorišča. To potiska fotoreporterstvo v grob. In pa ignorantski uredniki, ki jim je vseeno, ali objavijo slabo fotko, ki je brezplačna, ali odlično fotko, plačana po normalni tarifi. S tem se potrebe po fotoreporterjih manjšajo in kakovost se goji izven medijev. Zato ni čudno, da je na SPP toliko zgodb in fotografij, ki v množičnih medijih sploh niso bile objavljene. Dandanes bi naši mediji verjetno zavrnili še Nachtweyja. Bojim se, da bo v t.i. »news-fotografiji« fotoreporterstvo šlo rakom žvižgat. Redno se dogaja, da medij prosi za fotografije, a zastoj. Profesionalni fotoreporter bo rekel ne. Nekdo, ki mu je to samo hobi (in tak je vsak drugi v Sloveniji), pa bo z veseljem dal fotografije zastoj. Zakaj bi potem rabili fotoreporterje? Zaradi kakovosti? Večine kakovost sploh ne briga. Nekaj upanja je še v pripovedovanju zgodb, ki zahtevajo več znanja, a tu so gonilo propada tiskani mediji, ki zgodbe praktično ne objavljajo več. Več prihodnosti je na internetu.

Tisti, ki te poznamo, te doživljamo kot inteligentno in komunikativno, vendar dokaj asketsko in do okolice ter življenja nasploh precej kritično osebnost. Ali se sam strinjaš s takim opisom? Če se, ali je po tvojem mnenju tudi asketizem lastnost, ki v tvojem primeru stimulativno deluje na ustvarjalnost in je koristna pri novinarskem poklicu?

Daskobler: Asketizem nikakor ni koristen pri ustvarjalnosti. To je vedel že Prešeren. Ampak! V fotoreporterstvu gre precej bolj za razum, saj moraš točno vedeti, kaj delaš, ker dokumentiraš resničnost. V veliko primerih se lahko sicer celo spraviš v nevarnost, če ga preveč »serješ« (govorim o zabavah, pitju alkohola, kajenju trave itd.). Poleg tega je v kakšnem hedonističnem življenju ali celo v življenju normalnega vikaška-žurajočega Slovenca problem za fotoreporterstvo velikokrat posledična neodgovornost. Zato sem raje v stiku s svojo pametjo in živim kot vem, da bo koristno za zgodbo. Če žuram do jutra, naslednji dan ne bom ravno jasno razmišljal ves zaspan. Po drugi strani je včasih ravno za zgodbo potrebno, da recimo ne pijem alkohola. Kar se tiče koristnosti za fotoreporterski poklic: pravijo, da fotoreporterji

veliko pijejo. Pa naj, jaz pač ne bom. Res pa je, da se pri nas preveč dela menda podeli na kakšnih poznih »pirih«, ko eni že ne vedo več, kaj so se menili. A to ni le v fotoreporterstvu. V tujini oz. pri tujcih tega nisem videl (še).

Tri nagrade na slovenskem festivalu novinarstva predstavljajo izjemen dosežek. Ali meni, da gre le za srečno naključje, ali pa je poleg kakovosti tvojih predstavljenih izdelkov nagradam botrovalo tudi dejstvo, da je tokratna žirija bila sestavljena iz vrhunskih tujih in domačih profesionalcev, kar na slovenskih fotografskih natečajih ni vedno pravilo?

Daskobler: (Siliš me v odgovor, ki bo slišati, kot da se hvalim.) Ne, ni več srečno naključje. To vem po odzivu velikih tujih imen fotoreporterstva in najbolj neverjetnemu odzivu na reportažo, ki je na SPP v Carigradu zmagala kot glavna. Dejstvo je, da sem leta pridobil povratne informacije od svetovnih urednikov in fotografov (NGM, Getty, Corbis, EPA, VII ...), kakršnih doma ni bilo. Nekaj malega tudi od kolegov in mojih fotourednikov, sicer pa kar več tistega, kar bi pomagal dvigniti raven še višje, ne. Poleg tega sem opazil, da predvsem tuji fototouredniki ne delajo razlik. V Carigradu sem se med imeni, kot sta Ron Haviv in Stephanie Sinclair počutil povsem enakovredno, ker so me tako sprejeli – kar se v dolgih letih doma ni dogajalo. Še danes je recimo zdaj KLIK edini, ki je priznal, kolikšen dosežek so tri fotoreporterske nagrade na natečaju s takšno žirijo (predsedoval ji je mednarodni fotourednik revije Time Magazine), sploh ker je stvar povsem anonimna in me ti ljudje ne poznajo (kar je včasih pri slovenskih žirijah pomislek). Marsikatero slovensko žirijo sem že videl na delu in spoznaval, kako subjektivne so lahko odločitve. Ko so kriteriji za kakovost spregledani in se povečuje povprečnost ali dela, ki nimajo momenta, da s kakovostjo in sporočilnostjo, integriteto zgodbe in vrhunsko izpeljavo pristanejo v kolektivni zavesti naroda. Ampak menda je to na splošno problem Slovenije, kjer ne maramo tistih, ki izstopajo iz povprečja. O tem je v svoji kolumni pisal tudi Miha Mazzini (no, on je recimo brez dlake na jeziku, kar se tiče Slovenije.)

Na spletnem mestu www.dax-photo.com sta trenutno prisotna le dva razstavljalca, omenja pa se, da je »predvideno za tri«. Za koga je torej rezerviran »tretji« razstaveni prostor? Ali se načrtuje razširitev razstavnega prostora?

Daskobler: V izhodišču smo bili trije, zdaj sva dva. Načrtujem razširitev, ampak to ni

lahko. Dax Photo je le razstavni prostor, sam pa seveda lahko kot urednik te zgodbe ponudim tudi medijem. A dogovarjajo se potem z avtorjem posebej. Če seveda prepoznajo neko kakovost. Čeprav nastopam kot nek agent, to ni agencija. Je le kolektiv, stran pa samo kraj, kjer delo postavlja na ogled in v informacijo urednikom, ki bi jih to utegnulo zanimati. Kdo bi bil tretji? Imam nekaj kandidatov. Ampak to je še daleč od tega, da bi se razširili.

Ali v tvoji dosedanji karieri obstaja kakšna odločitev ali dejanje, ki ga obžaluješ in katerega bi se danes lotil drugače, če bi imel priložnost?

Daskobler: Najprej bi se nehal pustiti izkoriščati. Ali pa se ne bi odločil za fotoreporterstvo. Dolgo sem razmišljal, kaj sem delal in še delam narobe, da sem nezanimiv medijem (razen revijam, s katerimi še sodelujem.) Pa sem nato od tujih fotoreporterjev izvedel, da sem vse naredil prav in da še vedno delam enako kot vsi drugi. Problem je pač naš medijski prostor, ki je premajhen. Tako da nisem nikjer skrenil v napačno smer ali kaj podobnega. Sem pa kdaj zgrešil pri zgodbi. Narobe sem, recimo, delal Šrilanko. In premalo lastnega sloga sem vložil v zgodbo o reševanju Cerkniškega jezera.

Ali obstaja kakšen zanimiv dogodek, povezan s tvojim ustvarjalnim delom, ki ti je še posebej pozitivno zapisan v spominu in bi ga podelil z bralci revije Klik?

Daskobler: Tisti najbolj zapisani so v bistvu ali smešni ali pa bizarni. Iz glave recimo zdaj lahko izpostavim za vsakega en primer. Koncert Metallice na Dunaju kjer je lilo kot iz škafa in sem zaradi zastoja na cesti za las ujel koncert, kjer se mi je tako mudilo, da nisem našel časa niti za to, da bi šel na potrebo (čeprav me je ves čas »tiščalo«), kjer mi je »orknila« še bliskavica in tudi fotoaparat, ki sem ga kar sam za silo usposobil ... WC sem dočakal šele po koncertu, a na njem so kljub temu nastale ene boljnih koncertnih fotografij.

Drugi primer je bizaren, in sicer sem med fotografiranjem presihanja Cerkniškega jezera šel z ribiči v do pasu globok požiralnik v vodo, katere nekajcentimetrska vrhnja plast so bile same poginule ribe. Nisem videl kam stopam, a to se mi ni zdelo nenavadno. Bolj to, da brodim po jezeru, polnem mrtvih rib.

V imenu bralcev revije Klik se zahvaljujem za tvoj čas in sodelovanje ter želim še številne uspehe na ustvarjalni avtocesti!

Daskobler: Hvala! Sicer se mi zdi, da sem kljub sedemnajstim letom dela še vedno bolj na priključevalnem pasu te avtoceste, ampak ... nekoč.

ko pasivno postane aktivno

energijsko učinkovita obnova obstoječih stavb

10. in 11. marca 2011 je ob Belem jezeru (Weissensee) na Koroškem potekal že tretji mednarodni simpozij za energijsko učinkovito arhitekturo 3 Alpe Adria, letos z naslovom »Energijsko učinkovita obnova obstoječih stavb; rešitve, izkušnje, smernice.« Strokovno srečanje, neuradno poimenovano tudi »kongres na gradbišču«, na živ, zanimiv način povezuje arhitekta, inženirje, proizvajalce in poslovneže iz regijskega prostora, ki je vpet med Alpe in Jadransko morje (Alpe Adria). Pokriva dele Avstrije, Italije in Slovenije, medtem ko predavatelji prihajajo tudi iz bližnje Švice, Nemčije in od drugod.



Simpozij je tudi letos na predavanjih, ekskurziji, razstavah in druženju ponudil mnogo zanimivih in relevantnih informacij, ki postajajo za stroko, soočeno z resno ekonomsko, ekološko in energetsko krizo, vedno bolj relevantne. Povpraševanje po obnovi obstoječih stavb se povečuje celo v času krize in možnosti prihranka pri energiji so res velike, saj stroške lahko znižamo tudi do okoli 80 odstotkov! Simpozija se poleg arhitektov udeležujejo tudi druge, v sodoben projektantski proces vključene stroke (vsi inženirji, gradbeni fiziki in izvajalci, obrtniki...), saj gre pri dobri in celoviti obnovi za interdisciplinaren proces, katerega uspešnost je odvisna tudi od njihovega povezovanja. Takšna »sinergična« miselnost pri nas v Sloveniji še ni

razširjena, niti pri investitorjih, niti pri stroki, pa tudi energetsko učinkovita gradnja je šele v povojih, saj se je v dvajsetletnem času tranzicije, ko je kvantiteta zgrajenih kvadratnih metrov daleč prevpila njeno kakovost, vse odvijalo le profitno orientirano, prehitro in prepovršno. Zato se tak umirjen, majhen simpozij, umaknjen v idilično dolinico na obronkih Alp, kar precej razlikuje od velikih arhitekturnih konferenc v središčih, na katerih paradirajo predvsem arhitekturne

zvezde. Ali kot je komentiral *Jakob Schoof* iz nemške arhitekturne revije *Detail*: »Namesto koščkov znanja vsakih 20 mi-

Na simpoziju smo slišali zgodbe o prenovah starih objektov, prisluhnili, kateri energetski ukrepi v sebi skrivajo največje potenciale za prihranek ter bili pozorni na sugestije, na kaj je treba biti pri zasnovi objekta pozoren, da bodo strategije učinkovitosti delovale optimalno...

nut in poplave neizraznih slik zvezdniških arhitektov se bomo tukaj zavestno osredotočili na »manj« in zato na bolj bistveno. Daljša predavanja in razprave dajejo dogodku čar in dodano vrednost, da ne omenjamo

prav tako strokovno organiziranih in privlačnih ekskurzij na objekte v gradnji.«

Pri predavateljskem programu je v skladu

z naravo simpozija značilnost ta, da je po vsaki predstavitvi rezerviran čas za vprašanja in razprave, kar je nujen pogoj za vzajemni dialog, možnosti za živahno izmenjavo mnenj pa je tudi sicer mnogo, saj se udeleženci ob skupnih obrokih in pavzah lahko kmalu spoznajo.

Začelo se je v četrtek dopoldne in že uvodno predavanje je ponudilo zelo zanimiv vpogled v temelje svetovne energetske politike in geostrateških odločanj okoli nafte. *Daniele Ganzer*, neodvisni raziskovalec in strokovnjak za podnebne spremembe ter mirovno raziskovanje iz Basla nas je v predavanju »Globalni boj za nafto in posledice za Evropo« popeljal na pot zakulisnega odstiranja vzrokov in posledic globalnega prerivanja za »črno zlato«, ki pa



Prenova in dozidava šole in vrtca v pasivnem standardu (Arnoldstein, arh. Kopeinig)



Sklopa vrtca in šole sta ločena po merilu, obdelavi fasade in uporabi barve



Ogled prenove stare hribovske kmetije, ki bo postala »plus hiša« (arh. Ronacher)



Risba predvidene prenove stare in dozidave nove »plus hiše« Weber (arh. Ronacher)



Kulturna krajina ob Belem jezeru je še vedno posejana s slovenskimi kozolci



Sodobna reinterpretacija tradicionalnih arhitekturnih členov in lesnih zvez

se mu čas definitivno izteka. Kaj storiti po »Oil peak«-u, že nekaj časa ni več dilema, uporaba okolju prijaznih obnovljivih virov je tako rekoč edina pot iz slepe ulice, načrtovanje, prenova in gradnja energijsko učinkovitih stavb pa je eden od zavezujočih odgovorov vpletenih strok! Fosilna goriva trenutno še vedno zavzemajo skoraj 60 odstotkov pri svetovni porabi, medtem ko obnovljivim virom zaenkrat pripada pičlih 14 odstotkov

Sledile so izjave o energijsko politični situaciji v alpsko-jadranski regiji. Prisotna sta bila predstavnika Južnotirolske in Koroške regije, slovenski predstavnik pa je nastopil šele v petek. Iz prikaza stanja je bilo očitno, kako daleč so prišli pri sistemski ureditvi teh vprašanj naši sosedi in kako razpršeno je stanje pri nas doma (že horizontalna komunikacija med resornimi ministrstvi, ki

se dotikajo te teme, je očitno močno pomanjkljiva).

Sabine Djahanschach, arhitektka iz Nemškega zveznega sklada za okolje je v predavanju »Arhitektura za človeka in podnebje - konstruktivni razvoj trajnostnega obstoja naših stavb« predstavila nekatere nemške izkušnje pri prenovi javnih stavb, predvsem šol in vrtcev.

V četrtek popoldne smo se odpravili na ekskurzijo, kjer smo si najprej ogledali sodobno prenovo in dozidavo šole in vrtca v Arnoldsteinu pod Karavankami, oboje v pasivnem standardu. Potem smo obiskali še gradbišče stare in nove »plus hiše Weber« arhitekta Herwiga Ronacherja, verjetno najprepoznavnejšega starejšega predstavnika energijsko učinkovite, kakovostne lesene gradnje v tem delu Koroške.

Drugi dan, v petek, je najprej nastopil Oscar Stuffer, arhitekt iz biroja Solarraum-Architektur fuer die Zukunft, ki deluje v Kastelruthu na Južnem Tirolskem, na predavanju »Energijsko učinkovita obnova - omejitve in zmožnosti« pa je predstavil dva različna pristopa k prenovi: s spremembo in brez spremembe zunanosti hiše.

Sledilo je zanimivo predavanje z naslovom »Občutljiva energijsko učinkovita obnova enodružinskih hiš na podeželju« Thomasa Mennele iz biroja memux, ki deluje na Dunaju in v Schwarzenbergu, ki se z umetniško občutljivo in kirurško natančno analizo starih kmetij loteva njihove prenove.

Gerhard Kopeinig iz Arch+More, ki deluje v Veldnu na Koroškem in v Linzu in ki nas je dan prej vodil na ogledu svoje šole, je še druge realizacije prikazal v predava-

nju »Trajnostna obnova v skladu s standardi za pasivne hiše«.

Sledilo je še bolj tehnično-strojno obarvano predavanje inženirja Stephana Kaltheierja iz biroja za inženiring Planungsteam E-plus iz Egga pod naslovom »Najboljše strategije stavbnih tehnik pri obnovi obstoječih stavb, primeri iz prakse, do's and don't's, zanesljive rešitve«.

Dostojen in duhovit finale je uprizoril arhitekt starejše (»flower-power«) generacije Ingo Gabriel iz Oldenburga v Nemčiji. V živahnem, celovitem predavanju z naslovom »Manj (energije) je več (udobja)« je pokazal, kje in kdaj so začetki »zelene« arhitekture v Evropi, se mimogrede pošalili tudi na račun »pasivnih vernikov« in preveč hišne tehnike ter modro zaključil z apelom »ein bisschen mehr low-tech!« (malo več preproste gradnje!).

zeleni prvaki sejma dom

Zelena misija je nagrada, ki jo na sejmu gradbeništva Dom že drugo leto zapored podeljujejo izdelkom, ki najbolj odgovarjajo zahtevam trajnostne, okolju prijazne gradnje. Lani so jo prejeli izdelovalci oken in tudi letos je to tako, le da so tokrat izdelovalci že tako odlične naravne lastnosti lesa še dodatno izboljšali z inovacijo - zračnimi režami. Število proizvajalcev, ki svoj izziv najdejo v razvoju trajnostnih izdelkov, pa iz leta v leto narašča, zato sta bili tokrat poleg nagrade podeljeni še dve priznanji.



Uredila: Irena Hlede

Proizvajalec M Sora, dobitnik nagrade Zelena misija je iz Žirov - kraja, ki se nahaja skrito od glavnih prometnic v samem izteku Poljanske doline, a kljub svoji majhnosti in odročnosti gosti kar nekaj uspešnih podjetij. Med temi se vse bolj uveljavlja tudi M Sora. Za nagrade se je morala izboriti v konkurenci desetih drugih proizvajalcev, med katerimi se je odločala strokovna komisija v sestavi Friderik Knez (predsednik), dr. Marjana Kitek Kuzman, dr. Marjana Šijanec Zavrl

in dr. Niko Torelli. Prijavljenih izdelkov je bilo letos manj kakor lani, ko jih je bilo kar sedemnajst. Soro M so odlikovali za izdelek Udobje E 92.

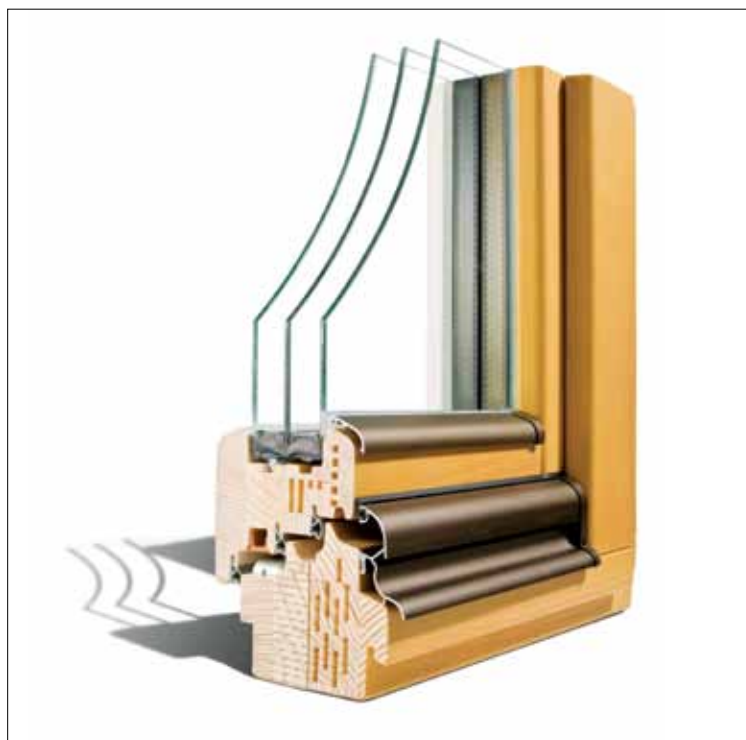
Le-ta je že po svoji kategorizaciji uvrščen v linijo izdelkov Eko Izo. Njihova odlika je izredna toplotna izolativnost, dosežena z naravno leseno izolativno oblogo z zračnimi režami. Zrak, ki je ujet v majhnih režah, je odličen izolator. Ker pa je izolacija dodana na osnovni del okna kot dodatni okvir, lah-

ko reže potekajo po njegovem celotnem obodu. Izolativna obloga je novost na tržišču, zato jo je proizvajalec seveda patentno zaščitil v Avstriji, Nemčiji, Sloveniji ter na Hrvaškem. Osnovne lastnosti okna so bile testirane na inštitutu IFT Rosenheim, toplotne karakteristike prototipnega okna Natura Pasiv Ipa pa so bile certificirane na inštitutu Passivhaus, kjer so trenutno v poteku tudi pridobitve certifikatov za okna Udobje E92 ter Udobje E 122.

Dodatno potrditev, da njihova okna ustrezajo zahtevam trajnostne gradnje, je proizvajalec dobil z analizo vplivov oken na okolje po metodi LCA (Life Cycle Assessment). Po tej so bili analizirani vsi vplivi, ki nastajajo v času izdelave, 20-letne rabe ter razgradnje oken. Medsebojno so bila primerjana standardno aluminijasto okno, standardno PVC-okno, standardno leseno okno Natura ter nizkoenergijsko okno Udobje E92. Da bi bili rezultati čim bolj primerljivi, je bila pri



Okno Udobje E92 ($U_w=0,71W/m^2K$)

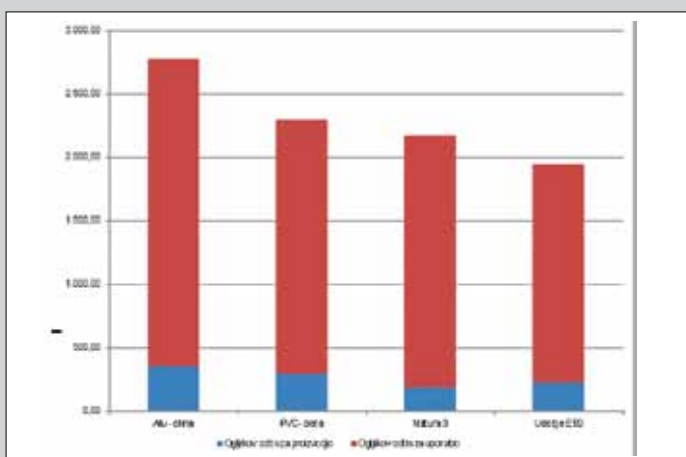


Okno Natura E92 ($U_w=0,74W/m^2K$)

Kaj pokaže analiza LCA?

Graf 1 prikazuje ogljični odtis v času proizvodnje in razgradnje posameznega okna (modra barva) ter ogljični odtis v času, ko okno služi svojemu namenu (rdeča barva). Ogljični odtis v času proizvodnje je najmanjši pri lesenem oknu Natura, saj so postopki za izdelavo tega z ekološkega stališča najbolj enostavni, gre le za obdelavo naravnega materiala brez zapletenih kemičnih in tehnoloških procesov. Slabša toplotna izolativnost oken pomeni dodatno porabo energije za ogrevanje v zimskem času in ohlajanje v poletu, v obeh primerih pa več izpustov CO₂ v okolje. Zato ima okno z najnižjim faktorjem U_w tudi

najmanjši ogljični odtis. Končni rezultat dobimo z upoštevanjem obeh vplivov. Kljub temu, da ima v času proizvodnje Udobje E92 nekoliko večji ogljični odtis, pa je celotno gledano Udobje E92 izdelek z najmanjšim vplivom na okolje. Sledijo mu leseno okno NATURA, nato PVC-okno ter aluminijasto okno. Rezultati analize so pričakovano pokazali na odlike in prednosti lesenih oken. Najboljše lastnosti je izkazalo nizkoenergijsko okno Udobje E92, boljše bi lahko dosegli le z nizkoenergijskim, v celoti lesenim oknom brez zunanje alu obloge, ki tudi že obstaja pod imenom Natura E92, a v analizi ni bil zajet.



Graf: Primerjava ogljičnega odtisa za različne tipe oken



Mala biološka čistilno napravo nemškega proizvajalca Delphin Water Systems



Pasivna hiša Primus, Lumar IG d.o.o

vseh tipih oken upoštevana enako zasteklitev, in sicer $U_g=0,6 \text{ W/m}^2\text{K}$. Tako so bili okoljski rezultati dejansko odvisni le od izdelave samega okenskega okvirja.

Priznanji Zelena misija

Letos sta se nagradi Zelena misija pridružili še dve priznanji za posamezne kategorije. Tako je v skupini izdelkov za ravnanje z vodo priznanje prejelo podjetje Ekorim Mirko Ribič, s.p. za Malo biološko čistilno napravo nemškega proizvajalca Delphin Water Systems. To je sistem, s katerim lahko deževnico in odpadno vodo po predelavi recikliramo in ponovno uporabimo v skoraj vse namene, razen za uživanje in kuhanje. V skupini ostalih izdelkov pa je komisija podelila priznanje podjetju Lumar IG d.o.o iz

Maribora za pasivno hišo Primus. Ob tem je takole komentirala svojo odločitev: "Podjetje Lumar IG s svojo strategijo energetske učinkovitih stavb in zavestnim izborom okolju čim bolj prijaznih materialov že leta oblikuje podobo segmenta trajnostnega gradbeništva v Sloveniji. Nagrajeni koncept obsega mnogo okolju prijaznih komponent: izdelan je iz lesa, vključuje elemente z znanimi, nizko-vplivnimi dejavniki, proizvodnja pa je okoljsko optimirana." Trajnostne gradnje brez trajnostnih izdelkov ni, zato pozdravljamo prav vsako novost naših podjetij, posebno če je sad njihovega lastnega razvoja. Z mnogo takšnih posameznih izdelkov in stavb bomo nekega dne lahko rekli, da smo izgradili trajnostno, našim zanamcem prijazno okolje.



Okno Udobje E 122 ($U_w=0,70 \text{ W/m}^2\text{K}$)

sejem, ki raste kot konoplja

Večina sejmov, ki se lahko pohvali z visokim številom obiskovalcev, ima dolgoletno tradicijo. Za Ecobuild tega ne moremo reči, saj je letos dopolnil šele šesto leto obstoja, oziroma se odvija šele sedmič. Začel je leta 2005 z le 50 razstavljalci in 1.500 obiskovalci, kar je za milijonski London popolnoma zanemarljiv obisk. Že naslednje leto se je število razstavljalcev skoraj podvojilo na številko 90, število obiskovalcev pa početrilo. Pet let kasneje naštevamo 1.300 razstavljalcev in skoraj 60.000 obiskovalcev. To je rast, s katero se v današnjem svetu le redko kateri dogodek lahko pohvali!



Prav gotovo leži večji del razlogov v naraščajoči aktualnosti problematike. Šest let nazaj se je o podnebnih spremembah bolj ali manj šepetalo, o energetske varčni gradnji pa se v obdobju konjunkturo in nizkih cen fosilnih goriv ni prav veliko razmišljalo. Spremembe, ki se na tem področju odvijajo tekom zadnjih nekaj let, so osupljivo-če. Počasi namreč nastopa obdobje, ko v določenih delih sveta že ne bomo več govorili o energetske razsipnih in energetske varčnih stavbah, ker prvi izraz preprosto izginja. Varčne in okolju prijazne stavbe postajajo standard in najverjetneje prihaja obdobje, ko bomo govorili le še o ener-

getsko skoraj ničelnih, energetske ničelnih in energetske presežnih stavbah. Pa pustimo daljnjo in nepredvidljivo prihodnost ob robu in se posvetimo sedanjosti, to je smernicam in novostim, ki smo jih lahko videli na sejmu Ecobuild.

Letos je potekal v prvih dneh marca in bil prvič prestavljen iz razstavišča Earls Court, ki se nahaja znotraj mestnega tkiva, dokaj blizu središču mesta, v Excel, nove razstavne prostore poleg mestnega letališča, streljaj naprej od zadnje večje londonske urbane aglomeracije Docklands. Obsežne, sodobne in svetle razstavne dvorane nudijo veliko prostora in tudi možnosti za

nadaljnjo rast, ki je glede na dosedANJI razvoj sejma ter smernice v svetu predvidljiva. Kje so bili torej glavni poudarki?

Varčevanje s porabo

Varčevanje je posebno pomembno povsod, kjer smo priključeni na kable, kanale, cevi, ipd. Varčni morajo zato biti vsi sanitarni elementi, ki z vodo spirajo vsebine, kot so kotlički in pisoarji. Porabe so natančno merjene in najbolj ambiciozni razstavljalci so na naprave namestili digitalne merilce, ki so neprestano prikazovali tako porabo kot prihranke. V isto skupino se uvrščajo tudi pisoarji. Načini, kako se pri-

hranki dosežejo, so različni in puščajo odprto pot inovativnosti.

Naslednje področje prihrankov so baterije, prhe in druge naprave, ki služijo umivanju in seveda tudi pranju. Novi oblikovalski pristopi sicer vpeljujejo popolnoma nove oblike pršenja in distribucije vode, a skupna smernica ostaja nespremenjena – nižja poraba. Zaradi nje se celo tradicionalno konzervativni angleži počasi odrekajo svojim ločenim baterijam za toplo in hladno vodo.

Nadaljevanje naprav za dovajanje vode so naprave za zajemanje odpadne vode in njeno čiščenje za ponovno uporabo.



Varčnost, higieničnost, kakovost ...



Stalno merjenje porabe



Zajemanje dežnice: tudi dež ne sme več padati kar vnevar ...



Napredni svetlobniki, ki dovajajo dnevno svetlobo z optiko



In še eni svetlobniki ...



»Z uporabo papirnih brisač se težave nakopičijo« je slogan za promocijo zračnih sušilnikov

Pomembno področje varčevanja s porabo je tudi električna energija. Tukaj je seveda danes le en odgovor: LED. Proizvajalci ga skušajo čim bolj izpopolniti, saj se je v razvojnem obdobju srečeval s številnimi težavami, kot je na primer prenizka svetilnost ipd. Te so danes v veliki meri presežene, tako da je osrednje področje konkurenčnega boja usmerjeno v nižanje cen in s tem povezano višjo dostopnost. Z manjšanjem porabe električne energije je tesno povezana tudi dnevna svetloba, to so predvsem okna in različni svetlobniki. V stavbe je namreč treba dovesti dovolj svetlobe, da umetna razsvetljava čez dan ni potrebna.

Preprečevanje izgub

Tukaj je seveda na prvem mestu toplotna izolacija stavb. Poleg različnih izolacij na osnovi kamene volne se vse bolj uveljavlja izolacija iz naravne ovčje volne. Le-to s posebnimi postopki, mehanskimi ali z dodajanjem 12 % poliestra, predelajo v maso, primerno za izolacijske plošče. Izolacija iz naravne ovčje volne je po lastnostih popolnoma enakovredna drugim izolacijam, je varna, naravna, zdrava, vzdržljiva ter okolju prijazna, poleg tega pa tudi cenovno ugodna. Primerna je tako za toplotno, kot za zvočno izolacijo, poleg tega pa je obnovljiva in na nek način tudi preokrožljiva.

Naslednji večji »izgubaš« energije pa so seveda okna in vrata. Proizvajalci jim merijo tako toplotne izgube kot tudi ogledno stopinjo oziroma količino energije, porabljene za proizvodnjo ter prevoz do mesta montaže.

Naravni materiali

Naravni materiali postajajo vse bolj aktualni. Vračajo se na vsa področja, kjer so doslej dolga leta kraljevali materiali na osnovi fosilnih goriv. Sedaj vsi gledajo na to, da je slednjih sestavin vse manj. Velika, uveljavljena podjetja se kosajo po tem, katero bo imelo svoje izdelke bolj naravne in

trajnostne. Zavezanost načelom ohranjanja naravnih virov in podnebja se postavlja v ospredje na tako rekoč vseh razstavnih prostorih, seveda pa ne smemo pozabiti, da je Ecobuild sejma, ki združuje prav takšna podjetja.

Skrajni rob prizadevanj za naravne materiale predstavljajo posamezniki in skupine, ki obujajo stoletja stare običaje in vzgajajo tradicionalne tehnike obdelave materialov. Sklicujejo se na viktorijansko obdobje ter iz njega povzemajo načine izdelovanja opeke, tlakovanja notranjih prostorov, tehnike ometavanja sten, obdelovanje in sestavljanje kamna, itd... Na sejmu so na



Ekološka barvila



Obujanje tradicionalne obdelave lesa ...



...ali izvajanje drugih gradbenih del v hiši na tradicionalen način



Popolnoma naravna izolacija iz ovčje volne

svoji stojnici zavrteli kolo zgodovine za kar nekaj let nazaj.

Zaključevanje življenjskega kroga izdelkov

O življenjskem krogu izdelkov se govori že povsod. To je sestavina vseh certificiranih objektov, da bi se v ta krog vrhunske kakovosti stavb čim lažje in čim bolj uspešno vključili, tudi proizvajalci svoje izdelke certificirajo ter jim določijo trajnost, predvsem pa to, kako jih bo mogoče po poteku življenjske dobe ponovno uporabiti in kakšen strošek bo to predstavljalo. Zato so bili na razstavnih prostorih vseh, ki nekaj dajo nase, jasno vidni napisi, ki so izražali pripadnost oz. usklajenost v Cradle to Cradle ter ki so svoj izdelek tako ali drugače ovrednotili v smislu njegovega vseživiljskega kroga.

Recikliranje

..ali preokrožanje, kot se sama rada izrazim. Smeti in različnih odpadkov je vse

več in več in vsem, ki so se pripravljene ukvarjati z njihovo predelavo, smo lahko hvaležni. Na sejmu Ecobuild je bilo kar nekaj zanimivih podejtij in posameznikov, ki so svoje življenje in delo vsaj delno posvetili - smetem. Izdelki, ki jih je mogoče izdelovati, so pestri in privlačni. Čeprav še vedno ostajajo plastika, vsaj takrat, ko postanejo del nekega interera, nimamo slabega občutka, da je narava zaradi nas kaj prikrajšana .. razen seveda za energijo, potrebno za predelavo.

Obnovljive energije

Od naprav za zajemanje obnovljivih energij so bile zelo dobro zastopane toplotne črpalke, delujoče na različnih principih (iz vode ali iz zraka) ter sončni paneli. Vetrnih energij je bilo le za vzorec, kar bi si lahko razlagali tako, da pač v Veliki Britaniji očitno ni pravih razmer za vetrne elektrarne, podobno ne naprav za proizvodnjo elektrike iz energije morja - valovanja, plimova-



Sončni zbiralniki so vse bolj izpopolnjeni

nja, ipd. Za slednje sem skoraj prepričana, da so na otoku lahko zelo aktualne. Verjetno je razlog, da je sejem Ecobuild kljub dobri podpori profesionalnemu sektorju v večji meri namenjen široki javnosti. Kompleksne sisteme si je treba ogledati drugje, racimo na European Future Energy Forumu.

Sicer pa so največji premiki opazni na področju sončnih panelov. Ponudba teh je bila zelo velika, da ne rečem ogromna. Vse bolj prihajajo v ospredje tankostenski sončni moduli, ki se iz čisto funkcionalne naprave spreminjajo v dekorativen arhitekturni element. Poleg strogo ploskih oblik dopuščajo tudi blage ukrivljenosti, tako da jih je mogoče nameščati na polkrožne strehe ali na različne »šotorske« konstrukcije. Uveljavlja se nov izraz »Built in architecture«, ki pomeni, da postajajo sončni moduli sestavni del arhitekture. In res je bilo na sejmu predstavljenih že kar nekaj primerov različnih objektov z

inkorporiranimi paneli. Zelo uporabne in praktične so, na primer, rešitve nadstreškov za kolesa ali avtomobile s priključki za polnjenje električnega avtomobila, skuterja ali kolesa.

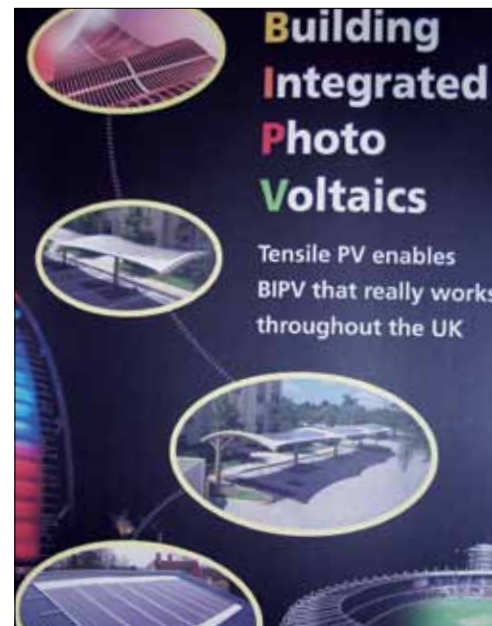
Posebnost sejma Ecobuild je tudi, da je že vsa leta obisk brezplačen. Poleg razstav se nenehno vrstijo različna strokovna predavanja, predstavitve izdelkov ali drugi, zabavnejši dogodki. Letos je bilo najbolj živo na razstavnem prostoru UK Green Building Councila, kjer so bila tako rekoč neprekinjeno strokovna predavanja. Glede na to, da nas z Londonom povezuje lepo število cenenih letalskih linij, da je mogoče tam najti v tem obdobju prenočišče po dokaj ugodni ceni ter da je lahko prevoz po Londonu sedaj, ko so tudi tam uvedli sistem javne izposoje koles, skoraj brezplačen (če se seveda imaš pogum spopasti z londonskimi razdaljami), je Ecobuild sejem, ki ga je škoda zamuditi, če te področje vsaj bežno zanima.



Sončni paneli sledijo blagim krivinam streh



S sončno energijo napajane nadstrešnice garaž



Sončni paneli postajajo del arhitekture..

ogljčno ničelna hiša za »rajo«

Sodobnost zahteva energetska varčnost, ekološko in okoljsko ustreznost, udobje in ugodje bivanja, itd... Takšne bi naj bile danes hiše pametnih investitorjev. A vse ostane pri lepih besedah in dobrih namenih, če ni dovolj denarja. Energetska varčne hiše so namreč finančno malo večji zalogaj kot so običajne, tiste „razsipne“. Če je žep preplitev, naletijo vsi upravičeni razlogi zanje na gluha ušesa in trajnostna prihodnost zbledi pod težo gospodarske krize sedanjosti. A če nekdo ponudi varčno hišo po ceni, ki velja za „običajne“? Potem seveda proti-argumenti izgubijo svojo težo ... In takšno hišo je uspel ustvariti angleški arhitekturni biro, o katerem smo prvič pisali že februarja 2009 v članku ZED od glave do pete. Seveda ponovno po lastni zamisli, a pri realizaciji okrepljen s pravimi partnerji.



Tokrat so se ustvarjalci iz ZEDfactory povezali s podjetjema Stramit in Himin, da so skupno naredili prvi ničelno energetski sistem stanovanjske hiše v Veliki Britaniji. StramitTechnology Group je vstopil kot proizvajalec gradbenih plošč iz stisnjene slame brez dodanih smol, Himin pa kot največji svetovni proizvajalec sončnih panelov. Zamisel za stanovanjsko hišo z imenom StramiZED pa je avtorstvo Billa Dunsterja, enega od vodilnih okoljskih arhitektov. Prvič je bila predstavljena javnosti marca letos na sejmu Ecobuild. Temelji na izrabi številnih obnovljivih materialov iz britanske pokrajine: dreves, letnega pridelka slame, ovčje volne in ilovice, s katerimi je bil ustvarjen atraktiven, udoben, trajen ter odlično izoliran sodoben dom, ki večino potrebne energije dobi iz sonca.

Osnova zanj je popolnoma nov pristop k gradnji hiš, ki je bil v Veliki Britaniji vse preveč časa odvrin na stran. Izhodišče je ekstenzivna raba naravnih materialov za izgradnjo ničelno karbonske hiše po dostopni ceni ter za masovno proizvodnjo hiš. Cilja, ki so si ju v začetku postavili ustvarjalci, sta bila dva: ogljčno ničelni izpusti v času obratovanja ter nizka stopnja ogljika, vgrajenega v konstrukcijo.

Da vse to doseže, ima hiša celo vrsto zanimivih rešitev. Najprej je tukaj ZEDroof, izvirno rešena strešna konstrukcija, ki zagotavlja dovolj energije in ogrete vode, da je letnistrošek za ogrevanje zanemarljiv. Njena učinkovitost je podkrepjena z uporabo visoko izolativnih stenskih sendvičev Stramit, ki so v celoti narejeni iz naravnih materialov, a so kljub vsemu popolnoma paro neprepustni, tako da zagotavljajo največjo



Sestava hiše StramiZED



možno kakovost bivanja. Atraktivni obokani stropni bloki in talne plošče iz terakote zagotavljajo toplotno maso, ki preprečuje nihanja temperature in ohranja ambientalno toploto. Pasivni sistem prezračevanja skupaj s sistemom za rekuperacijo toplote kroži zrak skozi sobe brez mehanskega prečrpavanja. Ta obenem stalno zagotavlja svež zrak ter odvaja izrabljenega, a je poraba energije kljub vsemu nizka.

Materiali, ki so uporabljeni, niso nobena novost: lesena paličja so že dolgo časa uporabljana, Stramitove slamnate plošče so v Veliki Britaniji v uporabi že več kot 60 let in tudi sončni paneli niso več nič neobičajnega. Kljub temu pa jih Dunsterjev pristop plemeniti z zadnjimi dosežki gradbene tehnologije. To pomeni, da so Stramitovi stenski sendviči na zunanji strani obloženi z vzdržljivo, UV- stabilizirano ter vodoodporno membrano, ki pa kljub vsemu diha. Notranja stran je impregnirana z nestrupenim, nizkoogljčnim ter vodoodbojnim nano- izdelkom NanoPhos. Te površinske zaščite



ščitijo plošče med gradnjo in nudijo zrakotesno in vodoodporno površino izgrajeni hiši.

Posebej inovativno zasnovan izdelek je streha ZEDroof, ki združuje več rešitev, ki so jih doslej nudili različni proizvajalci, med njimi sončne električne panele, sončne panele za ogrevanje vode, svetlobnike podjetja Velux in fotonapetostne module, kar vse skupaj sestavlja celosten strešni sistem. Zasnovan je tako, da omogoča vzdrževanje iz notranjosti, tako da ni potrebe po gradbenih odrih.

Hiše StramitZED so prve karbonsko ničelne individualne hiše in bodo gotovo spodbuda vsem ostalim proizvajalcem, da razvijajo lastne izdelke. Z raziskavo je bilo dokazano, da so to prve stanovanjske hiše skoraj brez vzdrževalnih stroškov, saj vladne spodbude zagotavljajo zadosten letni prihodek za mrežno povezane sončne strehe, da poplačajo tako stroške vode kot lesnih peletov in računov za elektriko. Kot dodatna ponudba (prav tako od ZEDfactory) so na voljo sončni nadstreški, ki napajajo električni avto ali kolo ter omogočajo celosten ogljično ničelni življenjski slog, ki vključuje tudi osebno mobilnost. V ZEDfactory so pripravili celoten nabor različnih hiš, ki se razlikujejo glede na orientacijo na tiste sever-jug in druge vzhod-zahod, imajo pa lahko tri ali štiri spalnice. Ta izbor je sicer nekoliko omejujoč za manjše družine, ki ne rabijo toliko prostora, pa tudi prostorsko potraten. Seveda pa je rešitev, ki so jo ZED ponudili trgu, na vsak način dolgoročna perspektiva za nadaljnjo pot v ničelno energetska prihodnost.



samozadostno življenje

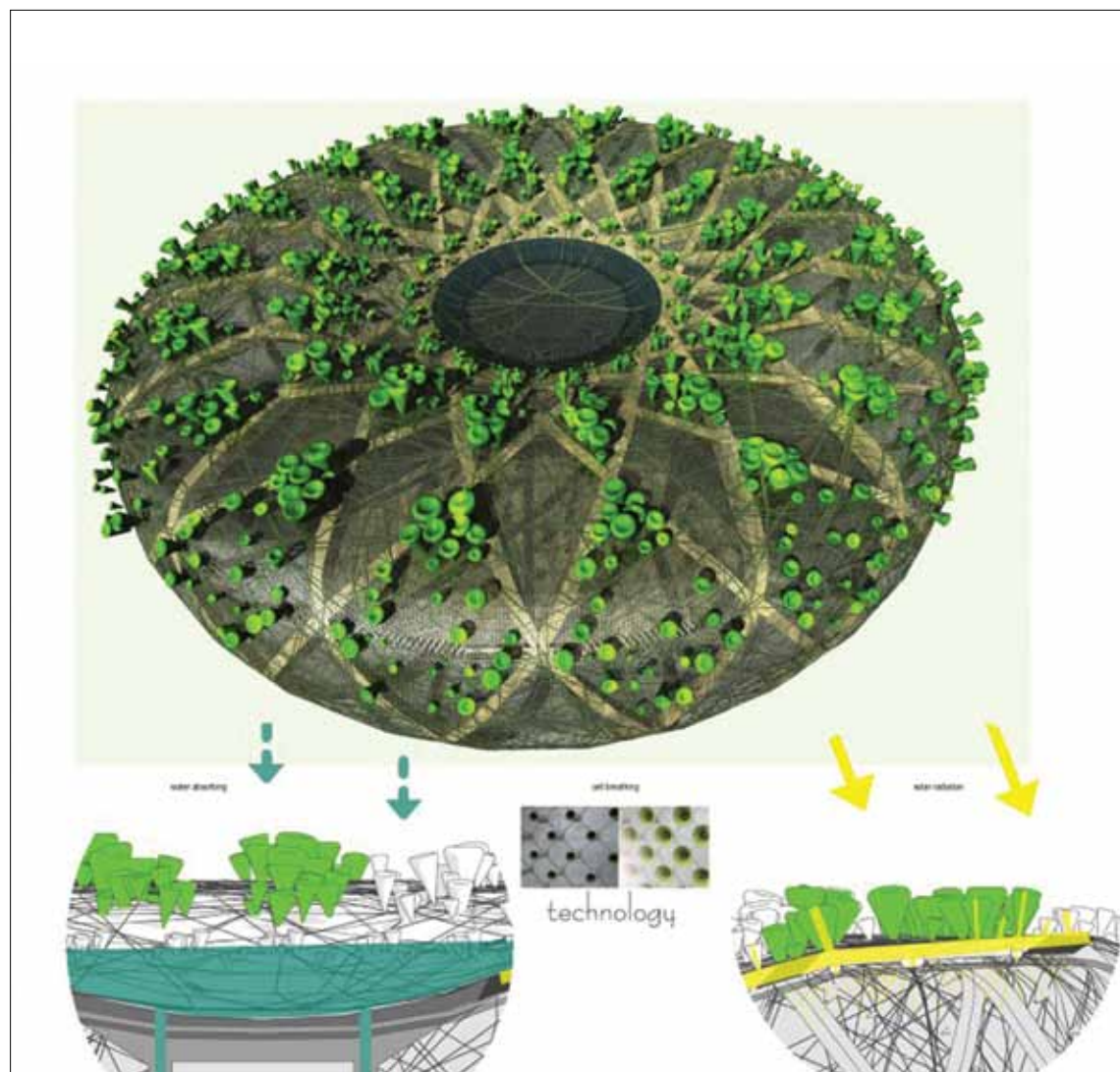
Ambiciozni koncept arhitektke Iane Kozak bo zgrajen v mestu Dnepropetrovsk v Ukrajini. Gre za koncept samozadostne hiše, organske strukture, ki močno namiguje na zapletena biološka dogajanja v živem, iz celic sestavljenem organizmu. Po zamisli arhitektke naj bi naravna struktura objekta pametno sodelovala s svojimi prebivalci in se celo razvijala skupaj z njimi. Seveda taka zasnova terja precej inovativen pristop k oblikovanju, navdihnjen z trajnostno funkcionalnostjo in to tako po tehnični kot po funkcionalni in estetski plati.

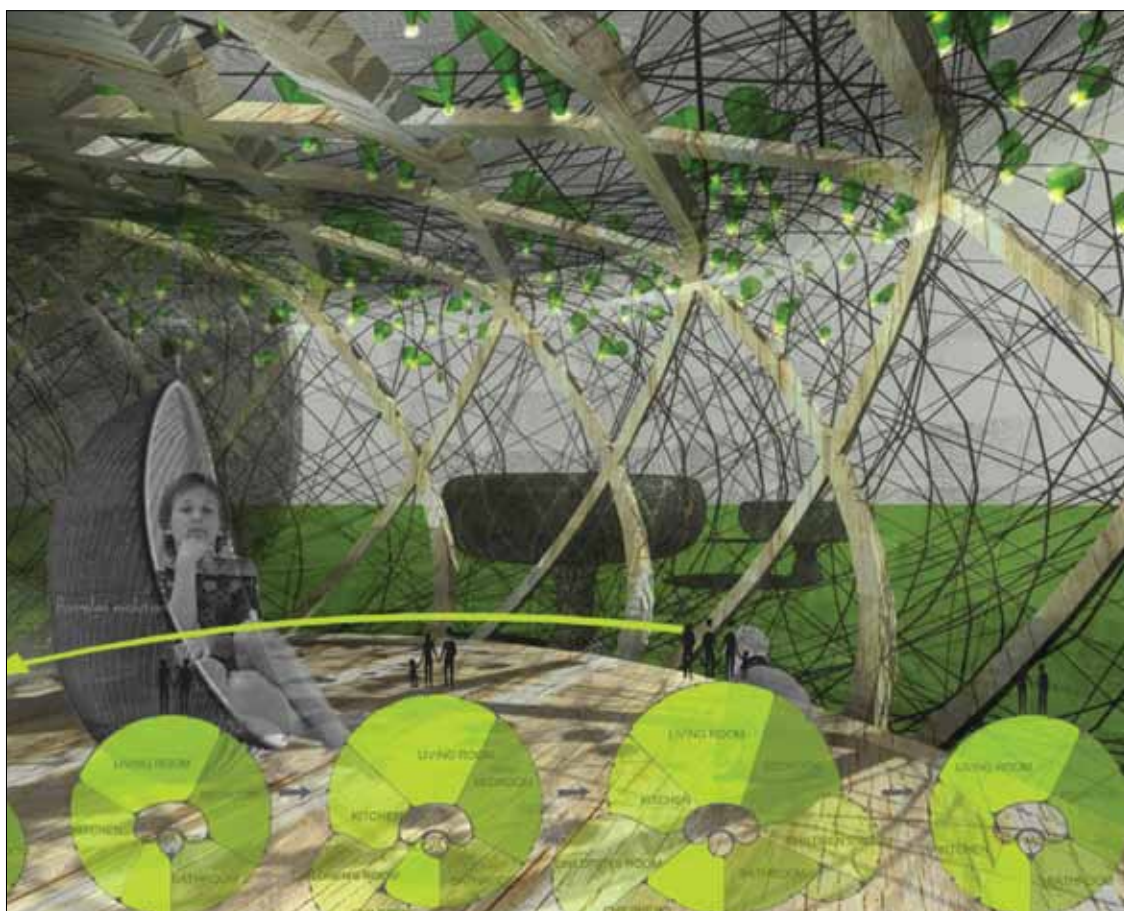


Vsak prebivalec takšne »celično« zasnove hiše bo potreboval 40-70 kvadratnih metrov prostora. V tako revolucionarno zasnovanem konceptu objekta bo »biološka« celica, ko se rodi otrok ustvarila nov prostor, prilagojen njegovim potrebam. Ta nov prostorski element bo nato »dozoreval« hkrati z razvojem otroka in se razvil v popolnoma ločeno hišo. Ko pa si nekdo najde življenjskega partnerja, se bosta njuni hiši združili v eno večjo. Na koncu, potem ko jo prebivalci popolnoma zapustijo (zaradi smrti ali kakšnega drugega razloga), hiša preprosto odmre, material iz katerega je sestavljena, pa se reciklira.

Vsaka bivalna celica bo visoka od dva do pet nadstropij in bo fleksibilno pritrjena na organsko strukturo oz. »vejo«. Vsaka »veja« pa bi delovala kot prometni kanal, ne le za prebivalce same, temveč prav tako za energijo, komunikacijske povezave in ostalo. Hiša bo vsebovala samodejno nastavljive, trajnostno zasnovane naprave, namenjene izkoriščanju obnovljive sončne energije, shrambi in recikliranju vode ter naravnemu »življenjskemu« krogu zunanjega ovoja. Tako zasnovane hiše bo mogoče razporediti v skupine oziroma nekakšne družabne cone, kar naj bi pripomoglo k socialni interakciji prebivalcev oziroma jo olajšalo. S tem, da domovanja po »deblu« ne zasedejo veliko prostora, pa je v okolici hiše ustvarjen dodaten prostor, ki ga je mogoče izkoristiti za rekreacijo ali kot parkirišča.

V osnovi gre za skeletno konstrukcijo iz celuloznih vlaken, ki je na začetku svoje »življenjske« dobe razmeroma mehka in upogljiva, s staranjem pa postaja ve-





čja, se širi in utrjuje. Čez skeletno konstrukcijo je napeta dvoplastna membrana, prav tako iz vlaken naravne celuloze, med dvema plastema pa je zrak. Celulozna vlakna lahko sprejemajo in shranjujejo vodo. Tako bo zagotovljena dnevna zmogljivost absorpcije okrog 180 l vode (ker predstavlja več kot 3/4 povprečne dnevne potrebe za enega stanovanca) in shranjevanje 30 dnevne zaloge. Preostala potrebna voda se lahko črpa iz tal ali pa iz vodovodnega omrežja. Dvojne stene z membrano naj bi omogočale izkoriščanje fizikalnega učinka hidrostatskega pritiska. Stene naj bi zaradi pretoka vode prav tako delovale kot naravni temperaturni regulator in s tem zagotavljale naravno uravnavo temperature notranjosti objekta. Struktura, podobna listom, ki naj bi pokrivala vsako streho, bo vsebovala kloroplastu podobno snov. Ta bo filtrirala zrak oz. odstranjevala ogljikov dioksid in proizvajala kisik. Zgornji del oz. »klobuk« hiše naj bi bil namenjen bivanju, spodnji, podzemni oz. »korenski« del pa bi lahko vseboval, na primer, garažo ali pa se uporabljal kot klet. Vmesni del oz. »deblo« ima predvsem konstrukcijsko-nosilni namen. Še ena dobra lastnost naravne celuloze je, da je vse njene osnovne sestavine možno preprosto črpati iz skorajda katerega koli naravnega okolja, torej predvsem iz zemlje in zraka. To lastnost izkorišča napredna različica opisane hiše, ki je zankrat zaradi nekaterih še nedorečenih, visokotehnoloških detajlov šele v konceptni fazi. Ta naj bi poleg vsega opisanega omogočala nastanek celotne hiše iz majhne »tabletk«, ki bi vsebovala le podatke o strukturi hiše in nekaj dodatne nanotehnologije in bi delovala podobno, kot deluje seme pri rastlini: zadevo bi preprosto ob koncu zime postavili v zemljo, redno zalivali in po potrebi pognojili in bi s pospešenim procesom lahko že v dveh mesecih imeli hišo, ki bi na tem mestu zrasla sama od sebe in brez potrebe po zidarjih. Definitivno svež in izviren pristop arhitekturi, ki odlično nakazuje eno izmed tehničnih, funkcionalnih in estetskih smernic v katero se bo področje razvilo v naslednjih desetletjih 21. stoletja. Zato bo nedvomno marsikateriga uveljavljenega in starokopitnega arhitekta, še posebej na naših koordinatah, spravil v slabo voljo (že jih vidim, kako vlečejo iz omare zaprašen tipkalni stroj, vstavljajo papir in začenejo pisati jezne eseje o tem, »zakaj to ni dobro« in »da se tako ne dela arhitektura« in podobno...). Kar bi že samo po sebi bilo dosežek, tudi če se zadeva ne bi izvajala. Če je to »arhitekturno letalo bratov Wright 21. stoletja«, potem nas že kmalu čakajo zanimiva presenečenja na področju, ki bodo marsikaj obrnila na glavo.

evropske zelene prestolnice

Vsi smo že dobro seznanjeni, da Evropska unija podeljuje nazive „Evropska prestolnica kulture“ različnim evropskim mestom. Prav pred vrati je namreč prevzem tega naslova za skupino slovenskih mest, zaradi česar se v Mariboru že mrzlično izvajajo velika gradbena dela (no, vsaj upamo, da je to tako, ker je časa le še leto dni...). Veliko manj pa je poznan naslov, ki ga dobivajo mesta, ki se posebej izkažejo s posegi, ki njihovo mesto spreminjajo v zeleno, okolju in s tem tudi prebivalcem prijazno področje. Imenuje se Evropska zelena prestolnica oziroma v izvirniku European Green Capital.



Pred nedavnim so v Stockholmu, ki je bil nosilec tega naziva v letu 2010, javno objavili nosilce naslova za leti 2012 in 2013. Slavnostni govornik ter tisti, ki je imeni novih zelenih prestolnic javno objavil, je bil Evropski komisar za okolje Janez Potočnik, izbrani mesti pa sta Vitoria-Gasteiz iz Španije in francoski Nantes. Ker se seveda prav vsako mesto rado kiti z zvenečimi nazivi, si pogledjmo, s čim sta si ti naslove prislužili, tudi zato, da razmislimo o tem, kaj vse bi še lahko naredili v Ljubljani, Mariboru ali v katerem drugem, morda celo manjšem slovenskem mestu, da ta častni naziv enkrat pride tudi k nam.

Vitoria-Gasteiz – zelena prestolnica leta 2012

Vitoria-Gasteiz je regionalno središče severne španije. Nenavadno ime, ki spominja na germanske jezike, je lokalnega, baskovskega izvora. Baski so namreč eden najstarejših narodov Evrope, o njihovem resničnem poreklu se doslej še niso zednili, a dejstvo je, da je baskovski jezik popolnoma drugačen od jezikov narodov, ki jih obkrožajo. Predstavniki tega naroda skozi svojo narodnostno upornost ustvarjajo presežek za presežkom. Prvi je gotovo sam Bilbao (oz. po baskovski Bilbo), mesto ki se je v pičlih dvajsetih letih spre-

nilo iz zatohlega pristaniškega mesta, polnega kriminala in prostitucije, v cvetoče, čisto in z ikoničnimi arhitekturami napolnjeno lokalno prestolnico. Baskija je zelo ozaveščena na področju izrabe obnovljivih energij, zato izbira lokalnega središča Vitoria-Gasteiz ni presenčenje.

Podprti z moralno in prav gotovo tudi finančno podporo vizionarne baskovske vlade so v Vitoria-Gasteiz naredili velik napredek pri ozelenjevanju tradicionalnega mestega okolja. „Zeleni obroč“ - polnopravno zeleno območje, delno ustvarjeno iz degradiranih območij, v širini cca. tristo metrov obkroža mestno središče ter za-

gotavlja skoraj četrt milijona prebivalcem gibanje v odprtih zelenih površinah. Kar nekaj ukrepov se izvaja, da bi se podprla in dvignila biološka raznovrstnost in ekosistemske storitve. Nadzoruje se tako flora kot favna, glede fragmentiranja zemljišč pa delajo na tem, da ga ustavijo na zelenem pasu.

Mesto se uspešno spopada s težavami pomanjkanja vode ter zato že nekaj let načrtovano znižuje porabo. Zaradi velikih izgub v omrežju so bila v sistem dovoda vode v zadnjem desetletju vložena visoka finančna sredstva, predvsem v njihovo zmanjšanje, ter izboljšanje kakovosti vode



Dvorana mestne hiše v Stockholmu med podelitvijo nagrad



Uradna spletna stran mesta Vitoria-Gasteiz



Uradna spletna stran mesta Nantes



Podelitev naziva Zelena prestolnica Evrope mestu Nantes

in oskrbe z njo. Ambiciozen načrt občine je celo, da se zniža skupna poraba gospodinske vode na pod 100 litrov na prebivalca dnevno.

Nantes – zelena prestolnica leta 2013

Nantes je po velikosti šesto mesto v Franciji z nekaj nad 285 tisoč prebivalci, ki je uspešno povezovala svoja zelena in modra mestna področja ter skozi trajnostni upravljalni program združilo mestne izzive z lokacijo na dveh rekah – Loire in Erdre. Kar nekaj območij Natura 2000 obkroža mestno središče, ohranjanje flore in favne pa sta ključni skrbri prebivalcev.

Nantes ima že dolgo časa vzpostavljeno celostno in trajnostno transportno politiko, osredotočeno na javni prevoz in kolesarjenje, prav tako pa je prvo ponovno uspešno uvedlo električne tramvaje. Ambiciozna transportna politika je zmanjšala

onesnaževanje zraka, najnovejši podnebni načrt pa namerava zmanjšati izpuste CO₂ do leta 2020 na četrtino. Ena novjših pobud za zdravje prebivalcev je sistem vrednotenja nevarnosti alergij v obliki eksperimentalnega vrta za nadzor nad cvetnim prahom.

Aktualna zelena prestolnica Evrope pa je nemško mesto Hamburg. Znano je, da se vrsta nemških mest iz avtomobilskemu prometu podrejenih metropolov spreminja v zelene in trajnostne oaze. Poglejmo si, kako so ta vprašanja rešena v Hamburgu.

Hamburg – zelena prestolnica Evrope leta 2011

Hamburg, ki leži ob nabrežjih reke Elbe, šteje danes 1,8 milijona prebivalcev in se sooča s številnimi izzivi metropol, ki jih rešuje s kombiniranjem celovitih pristopov, predane politike in nujnih sredstev za re-

ševanje teh težav. Kot celota izkazuje povezano in participativno načrtovanje strategij in močno predanost „zelenim“ vizijam. Kakovost zraka v mestu je že danes visoka, cilji so dobro določeni, načrti za prihodnost in strukturiran nadzor s spoštovanjem podnebnih sprememb pa pripravljeni.

Hamburg si je zadal ambiciozni načrt zmanjšanja izpustov CO₂ za 40 odstotkov do leta 2020 ter za 80 odstotkov do leta 2050, že danes pa so ti izpusti zmanjšani za petnajst odstotkov na prebivalca glede na leto 1990 z letnim prihrankom električne energije približno 46.000 Mwh, kar je velik dosežek za veliko mesto.

Hamburško pristanišče ob reki Elbi je drugo največje kontejnersko pristanišče Evrope, porast tega prometa pa se pričakuje še nadalje. Kljub temu pa ne razmišljajo, da bi zaradi tega geografsko pove-

čali površine, namenjene pretovarjanju, ampak bodo raje učinkoviteje izrabili obstoječe površine, nove pa ustvarili le z zapolnjevanjem razširljivih pristaniščnih bazenov.

Mesto je prav tako doseglo zavidljivo raven okoljskih standardov in odlično delovanje kolesarskega in javnega transporta. Skoraj vsi prebivalci mesta imajo namreč dostop do javnega prevoza v razdalji manj kot 300 metrov s poljubne lokacije v mestu. Prav tako so enostavno dostopne vse javne zelene površine.

Mesto Hamburg načrtuje tudi vpeljavo „vlak zamisli“, na katerem bi zainteresirana mesta skozi Nagrado zelene mestne prestolnice (European Green Capital Award) imela v lasti svoj vagon, kjer bi promovirala svoje najuspešnejše zelene zamisli, dosežke in načrte za prihodnost. Ta vlak bi potoval po vsej Evropi ter razširjal dobre prakse ter inovativne zamisli.



Uradna spletna stran mesta Hamburg



Obnovljive energije v stiku z vsakdanjikom v Hamburgu

autocad 2012

Ponovno je ugledala luč sveta nova različica AutoCAD-a. Novosti je precej, kot smo navajeni že vsa zadnja leta in marsikatera je tudi zelo uporabna. Zato si je smiselno zadevo ogledati, kaj več o njej prebrati, si jo namestiti, se je naučiti in uporabiti v praksi. Šele to nam lahko zagotovi hitrejše delo in poenostavitev postopkov, kar pa je v kriznih časih še toliko bolj pomembno! Novo različico programa pa si lahko ogledate v živo tudi na že tradicionalni predstavitvi v Koloseju 10. maja, kjer boste izvedeli vse o novostih, pa še kak uporaben trik za uporabo zraven.



Namestitev programa

Proces namestitve je poenostavljen in pospešen, kar se odraža predvsem na preprostejšem uporabniškem vmesniku. Seveda so podprti tako 32- kot 64-bitni sistemi in okolja Windows od XP do 7.

Že vrsto let podpira AutoCAD tudi možnost prenosa nastavitve iz prejšnje različice. To je bila včasih nekoliko rizična operacija, ki je lahko sesula večji del uporabniškega vmesnika, zato je sedaj toliko bolj dobrodošla novost ukaz *Reset Settings*.

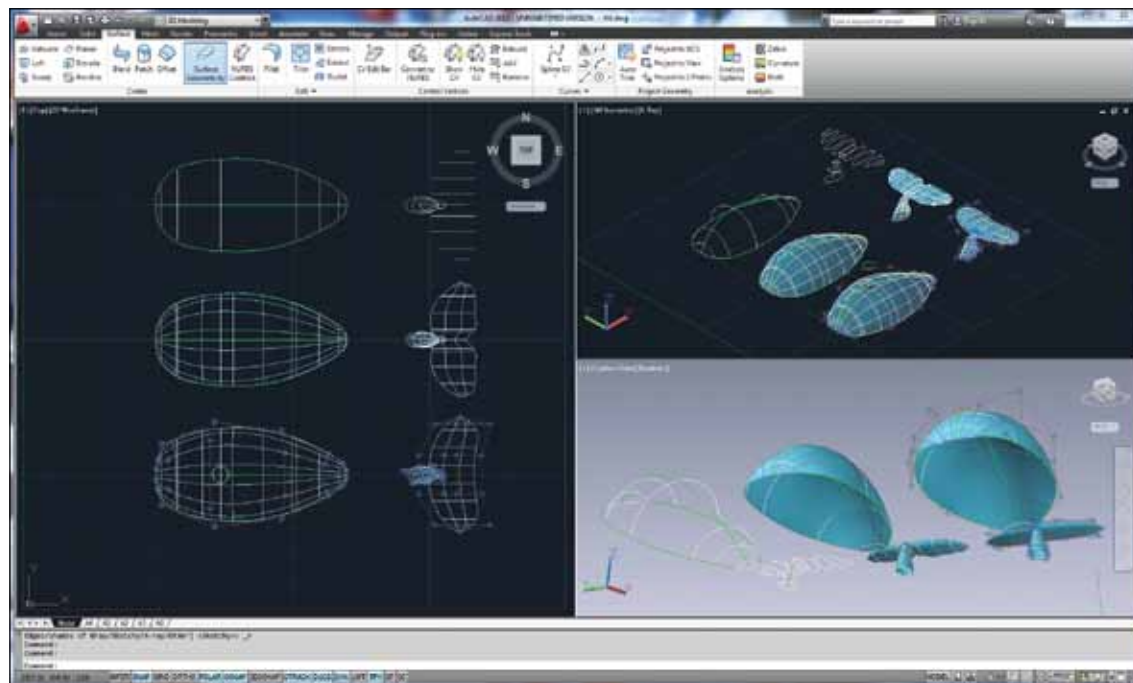
Tega lahko sprožimo ob neuspelem prenosu nastavitve ali pa kadar koli kasneje, če smo sami pokvarili uporabniški vmesnik ter ga želimo povrniti v prejšnje stanje. Samodejno se naloži stanje, ki je enako tistemu takoj po namestitvi programa.

Uporabniški vmesnik

Autodesk poudarja, da je komunikacija s programom bistveno izboljšana in da se bomo lahko bolj osredotočili na to, kaj delamo in ne v to, kako bomo to dosegli, **slika 2**. Mnenje o takih »izboljšavah

uporabniškega vmesnika« je sicer popolnoma subjektivno in najpogostejša reakcija dolgoletnih uporabnikov je bila: »Kako preklopim nazaj na star uporabniški vmesnik?«.

Najbolj nezaželen element – *Ribbon* ali trak pa je medtem doživel precej izboljšav in postal resnično uporaben. Preklapljanje med kartončki je končno res pospešeno in se zgodi v trenutku, večina ukazov pa odpira t.i. *Contextual ribbon* (prilagojeni trak), kjer najdemo samo ukaze, povezane z izbranim objektom.



2 Uporabniški vmesnik je sicer zelo podoben, kot v različici 2011, ima pa kar nekaj manjših, a uporabnih izboljšav.

AutoCAD 2012
autodesk
www.arhinova.si
arhinova, d.o.o.
4.920 eur
(polna različica)
2.620 eur
(nadgradnja)



1 Okno za namestitev programa na pregleden način ponuja le osnovne možnosti.

Tudi hitrost ostalih elementov programa je izboljšana, predvsem če delate na operacijskih sistemih Windows 7 ali Vista. Pohitritve so najbolj opazne pri odpiranju in vrtenju velikih risb s 3D-modeli. Tipkanje ukazov je pospešeno s funkcijo *Auto-Complete*. Že med samim tipkanjem poskuša AutoCAD sam dokončati ukaz, ki ga vnašamo, s krajšim zamikom pa izpiše seznam vseh možnih ukazov. Nadzor pogledov in vizualnih stilov pa je sedaj možen kar prek menija v poglednem oknu – podobno kot v programu 3DS Max. Uporabno, saj prihrani nekaj delovnega prostora in je ves čas na voljo. Ukazna vrstica sedaj prikazuje »zgodovino« v sivi barvi, tako da je trenutna komunikacija s programom poudarjena.

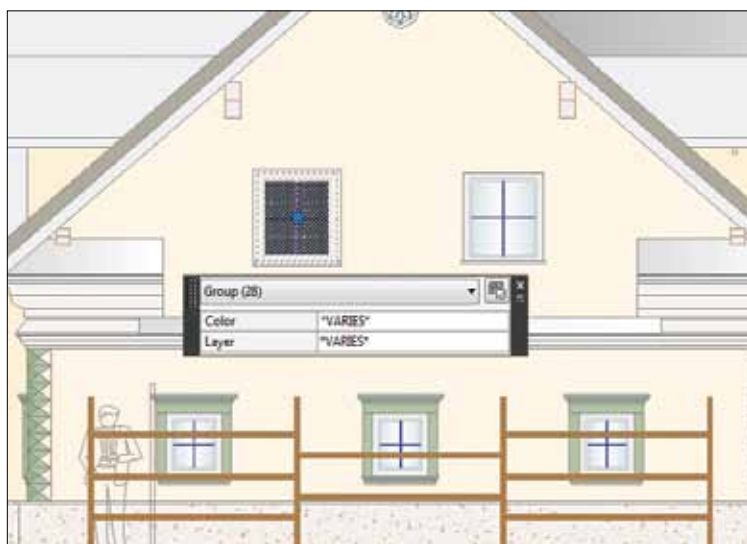
Content Explorer

S hitrostjo je povezana tudi prva konkretna novost, ki se imenuje *Autodesk Content Explorer*. Gre za nekakšen iskalec, ki nadomešča nekdanji *Design Center* oz. *Autodesk Seek*.

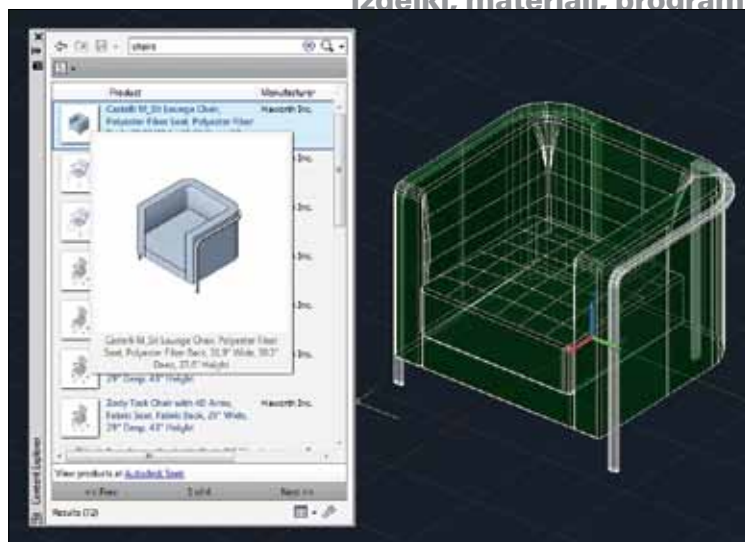


4 Večfunkcijski ročaji so na voljo za večino objektov in omogočajo hiter dostop do uporabnih ukazov.

Podobno kot *Autodesk Seek*. Po projektih lahko iščemo vsebino glede na ime datoteke ali po besedilu v atributih. Najdene datoteke lahko uporabimo za prenos blokov, plasti, tipov črt, stilov... Bistvo vsega pa je, da je iskalec izdelan na osnovi zelo hitrega indeksa (podobno kot Google), tako da se vam rezultati izpisujejo praktično v trenutku. Indeksiramo lahko datoteke na svojem računalniku, lahko pa tudi na mrežnem strežniku, če tega uporabljamo za shranjevanje in knjižnice. Samodejno pa je v indeks že vključena vsebina *Autodesk Seek* za iskanje in prenos vsebine s spleta, **slika 3**.



5 Poenostavljeno delo z grupami vključuje enostavno izdelavo in hiter preklop med prikazom ročajev za grupo ali za posamezne elemente.



3 Content Explorer omogoča hitro iskanje in vnos vsebine (bloki, stili, črte...) tako lokalno kot z Interneta.

Večfunkcijski ročaji

Izjemno uporabnost večfunkcijskih ročajev smo na objektu Polyline spoznali že v različici 2011. Sedaj so le-ti na voljo tudi za črte, loke, kote, opise, 3D-ploskve, robove, vogale... Torej – če z miško postavimo nekaj trenutkov nad ročajem, se odpre meni z uporabnimi možnostmi, ki so različne glede na izbran objekt in ročaj, **slika 4**.

Grupe

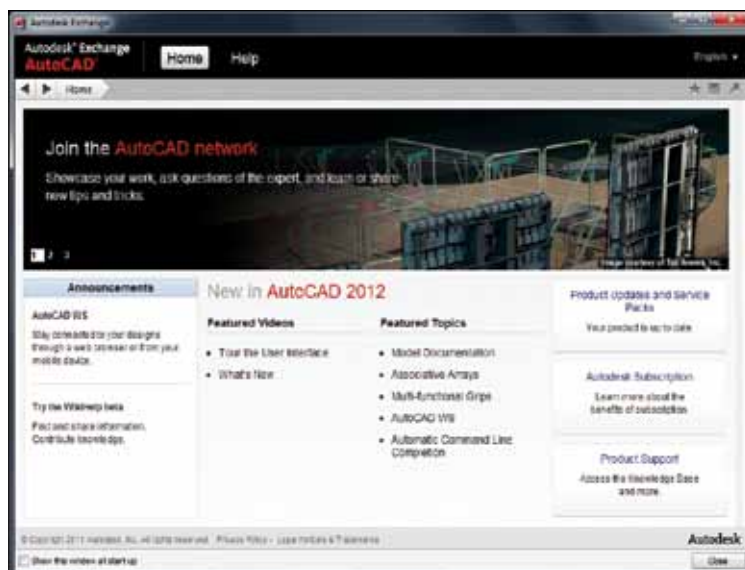
Grupiranje objektov je sedaj bistveno poenostavljeno in zahteva od uporabnika le izbiro le-teh. Opcijsko pa se grupi lahko doda še ime in opis. Vanjo lahko objekte dodajamo ali jih odvezujemo, orodja pa so na voljo kar prek priročnega menija. Preklapljammo lahko med izbiro grupe ali izbiro posameznih objektov, pa tudi prikaz ročajev je lahko vezan na celotno grupo ali pa posamezne objekte, **slika 5**.

Izboljšave pri izbiri

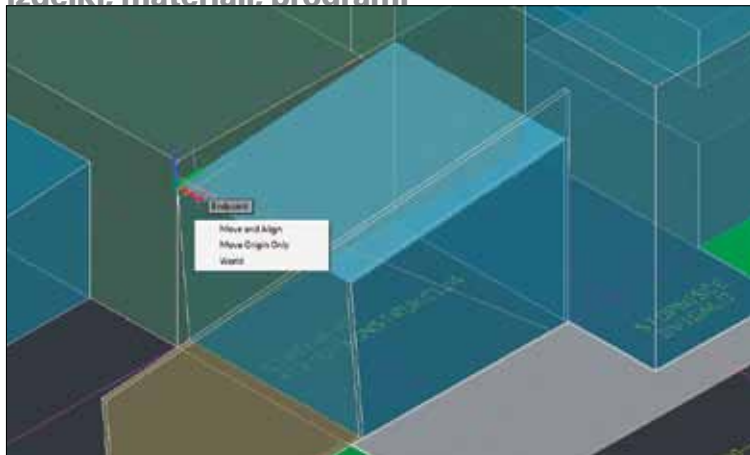
Če izbiramo objekte pred izvedbo ukaza, imamo na voljo vse dodatne možnosti, kot so *Wpoligon*, *Cpoligon*, *Fence*... Na voljo je tudi nova vrednost spremenljivke *PICKDRAG* = 2, ki združuje obe možnosti pri podajanju okna izbire – po prvi podani točki lahko gumb držimo in okno vlečemo ali pa neodvisno kliknemo še drugo točko. Okno lahko vlečemo tudi če smo prvo točko kliknili na objekt. Med izbiranjem objektov se tudi možnost *Snap* samodejno izključi in tako ni več težavno klikniti na določen objekt – obenem pa vzdrževati natančno risanje s *Snapom*!

Autodesk Exchange

Autodesk Exchange je prostor, kjer se zbira uporabna vsebina, vezana na AutoCAD – od video posnetkov, različnih pomoči, aplikacij in vtičnikov (plug-in)...Samodejno se zažene ob prvem zagonu AutoCAD-a, kasneje pa ga lahko poženemo tudi preko ikone poleg pomoči, **slika 6**.



6 Autodesk Exchange je osrednji prostor za informacije, pregled novosti, pomoč...



7 Koordinatne sisteme sedaj nastavljamo neposredno preko ikone UCS, pri tem pa so nam v pomoč večfunkcijski ročaji ter samodejno poravnavanje s poljubno ploskvijo na objektih.

Koordinatne sisteme lahko odslej menjamo neposredno na ikoni UCS. Tudi ta je dobila večfunkcijske ročaje in z njihovo pomočjo lahko premikamo izhodišče, vrtimo sistem ali pa ga poravnamo z različnimi objekti (vključno z ukrivljenimi solidi in surface-i). Do vseh ostalih ukazov, povezanih z UCS-i, pa pridemo kar preko priročnega menija (desni klik na ikono UCS), **slika 7**.

Asociativno razmnoževanje

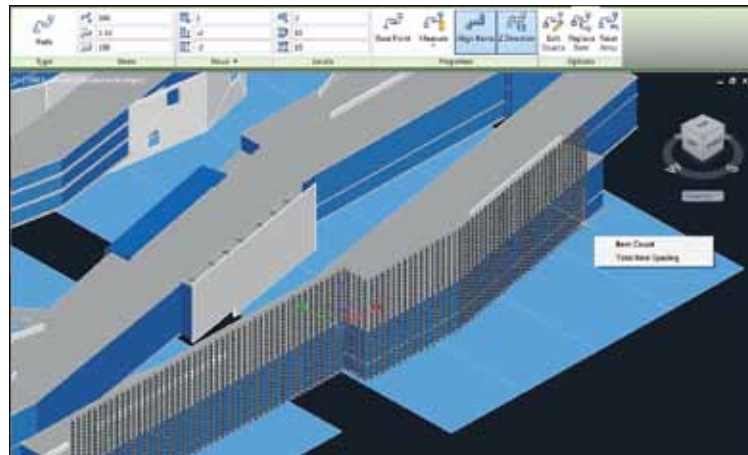
Ukaz **ARRAY** je sedaj lahko asociativen in vključuje tako 2D- kot tudi 3D-razmnoževanje elementov. Podpira pravokotno in krožno razmnoževanje ter po novem tudi razmnoževanje po poti. Razmnoževanje po poti nadomešča ukaza *Measure* in *Divide* ter dolgotrajno pripravo objektov preko blokov. Popravljanje poti z ročaji prerazporedi tudi razmnožene objekte. Izdelan rezultat lahko kadar koli popravljamo s pomočjo večfunkcijskih ročajev, v oknu *Properties* ali prek pri-

lagojenega traku. Ne glede na to, da so vsi razmnoženi elementi asociativno povezani, lahko še vedno popravljamo posamične objekte. Do njih pridemo prek tipke (na tipkovnici) **CTRL** in jih lahko brišemo, premikamo, vrtimo...ali pa celo nadomestimo z drugimi objekti. Vsi popravljeni objekti še vedno ohranjajo svojo povezanost v celoten razmnožen sklop, **slika 8**.

Izboljšave pri modeliranju

Med izdelavo objektov *Solid* ali *Surface* je na voljo dinamični predogled, ki se sproti posodablja, ko izbiramo objekte. Predogled je izrisan prozorno, tako da ga lahko ločimo od že izdelanih objektov. Pri določenih ukazih je podprto samodejno zaznavanje celotnega poteka robov. Npr. pri zaobljanju vogalov s *Filletedge* se z opcijo *CHAIN* obdelajo vsi neprekinjeni potekajoči robovi, kar precej poenostavi izbiro.

Na voljo je nov ukaz *Offset Edge*, ki na



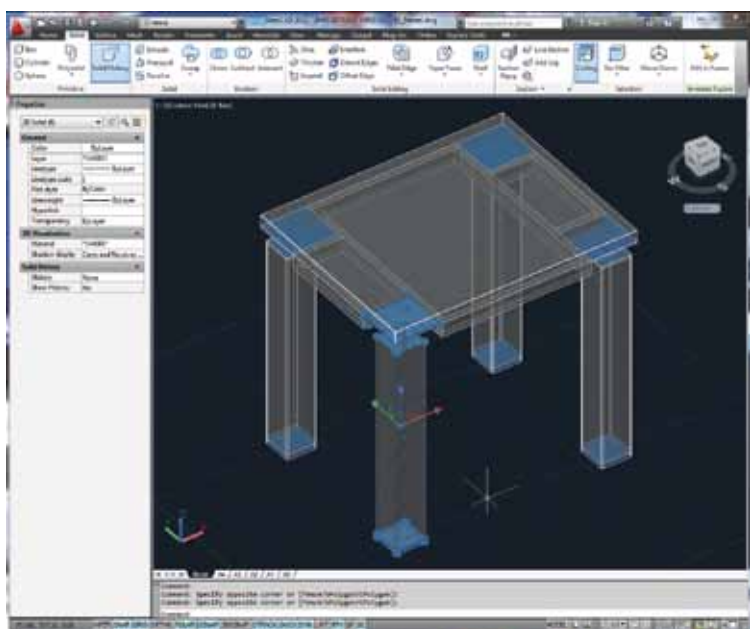
8 Popolnoma je predelan ukaz *Array*, ki ponuja asociativno razmnoževanje z možnostjo kasnejšega urejanja prek traku ali večfunkcijskih ročajev in ki ima dodano možnost razmnoževanja po poti.

poljubni ravni ploskvi solida preslika njen rob navzven ali navznoter. Rezultat je *Polyline*, ki ga lahko potem uporabimo z ukazom *Presspull* za nadaljnjo obdelavo. Tudi sam ukaz *Presspull* je prenovljen in se samodejno ponavlja, dokler ga ne prekinemo. Tako lahko zaporedoma obdelamo več operacij.

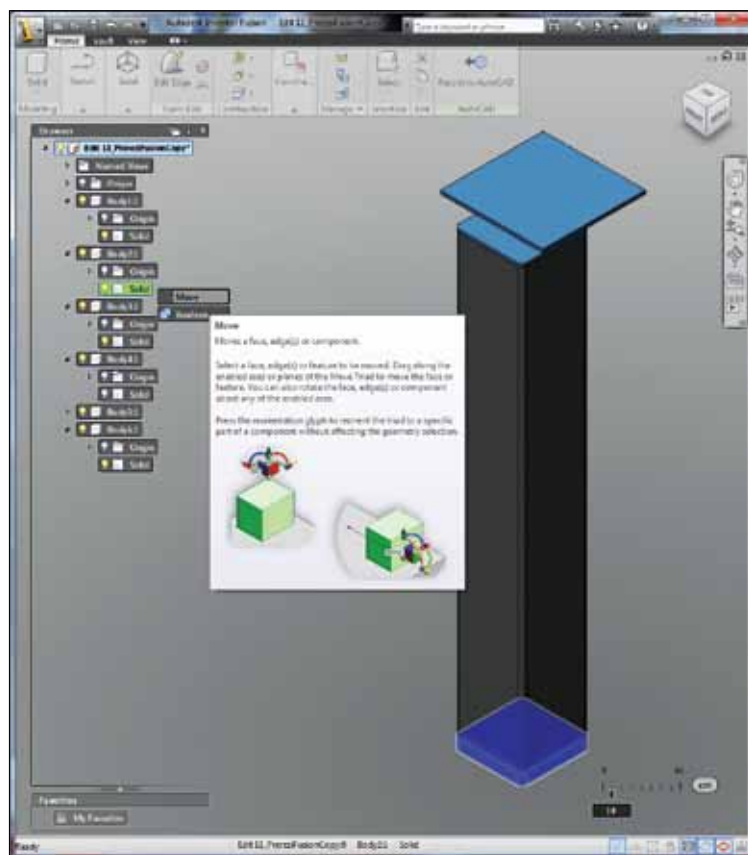
Po novem je podprta cela paleta novih 3D-formatov za uvoz modelov - od Catie, Pro/Engineerja, Rhino, SolidWorks... Vsi 3D modeli se prevadejo v AutoCAD objekte in se vstavijo v risbo kot bloki. Po uvozu jih lahko urejamo z AutoCAD ukazi ali pa izdelamo načrte na osnovi novih orodij za izdelavo projektne dokumentacije.

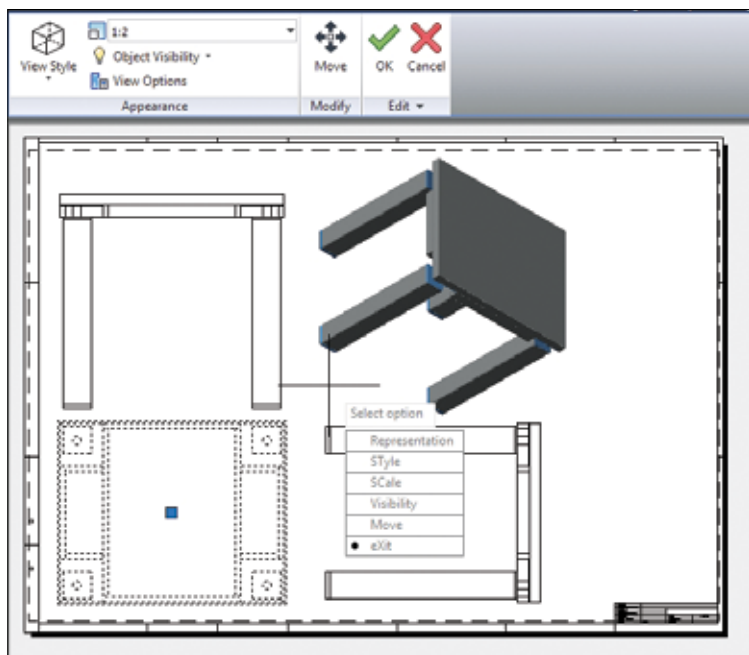
Autodesk fusion

Poseben dodatek, ki ga vključimo že med instalacijo je *Autodesk Inventor Fusion*. Le ta postavlja nove standarde pri profesionalni rabi 3D-modelov. Omogoča fleksibilno urejanje in vrednotenje modelov znotraj klasičnega zapisa risbe DWG. Če smo opcijo med instalacijo vključili, se nam na traku pojavi posebna ikona *Edit in Fusion*. Ukaz lahko uporabimo na poljubnem objektu *Solid* ali *Surface*. Odpri se nov program, kjer nam je na voljo napredna tehnologija modeliranja s popolno kontrolo nad spremembami. Tako lahko hitro dodajamo, brišemo ali urejamo postopke obdelave in testi-



9a in 9b AutoCAD-u je za zahtevno modeliranje dodan program Inventor Fusion





10 Novo je orodje za hitro izdelavo 2D-načrtov, ki se ob spremembah tudi samodejno obnavljajo.

ramo veliko različnih scenarijev, ki nas pripeljejo do vrste opcijskih rezultatov. Se je pa potrebno seveda naučiti drugega pristopa in privaditi novemu uporabniškemu vmesniku. Žal so razlike že pri osnovah – recimo vrtenje koleščka za zumerjanje deluje v obeh programih ravno obratno, **sliki 9a in 9b**.

Izdelava projektne dokumentacije

Nova orodja za izdelavo inteligentne projektne dokumentacije omogočajo bistvene prihranke časa. Izdelamo jih lahko na osnovi modelov AutoCAD ali Inventor. V Layoutu se izdelava tako imenovan osnovni pogled (običajno tloris). To ni klasičen Viewport ampak poseben objekt »Drawing View«. Ima okvir, ki se ne tiska. Osnovnemu pogledu lahko nastavljamo več parametrov kar na traku – merilo, vidnost, stil... Na osnovi tega osnovnega pogleda se nadalje izdelajo še druge projekcije – podprtih je osem standardnih (štiri pravokotne in štiri aksonometrične). Med osnovnim pogledom in ostalimi projekcijami, se vzpostavi razmerje »parent-child«, kar pomeni, da vsaka sprememba na osnovnem pogledu vpliva na vse projekcije. Neodvisno od osnovne risbe pa ima vsaka projekcija tudi določene lastne značilnosti, kot npr. merilo in stil.

Ob spremembi osnovnega modela se pojavi več opozoril za obnovitev pogledov. Samo obnavljanje je povsem samodejno, **slika 10**.

Ostale izboljšave

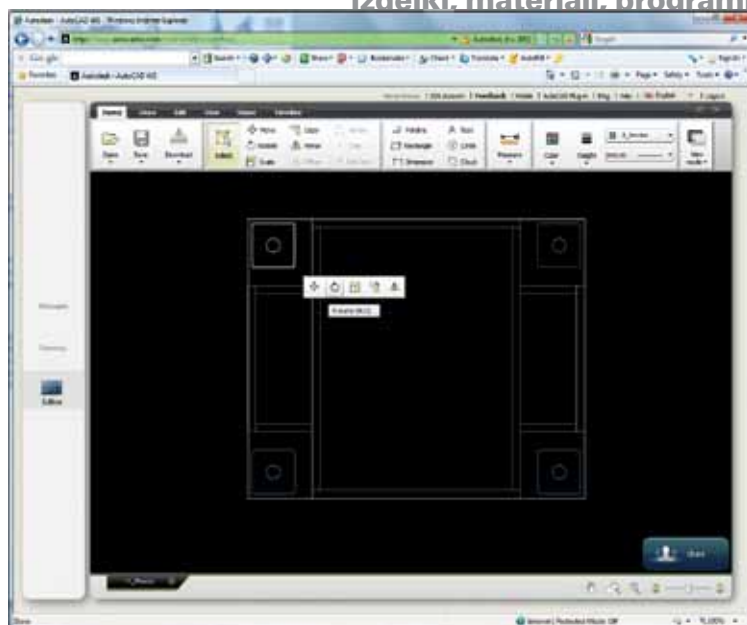
- **OSNAP**: izboljšano je delovanje iskal pravokotnosti in tangentnosti. Če urejamo končne točke črt z ročaji, jih lahko pomikamo po drugem objektu

(črta ali krog) in samodejno se iščejo vse različice omenjenih iskal.

- **MLEADER**: črta oznake se podaljša do besedila, ne pa samo do okvirja
- **CHAMFER**, **FILLET**: oba ukaza sta dobila predogled in možnost spreminjanja polmerov in razdalj pred zaključkom ukaza.
- **BLEND**: nov ukaz, ki izdela krivuljo med dvema objektoma in s tem omogoča gladek prehod.
- **JOIN**: samodejno združuje vse vrste podprtih objektov z vsemi načini izbire.
- **SPLINE**: krivulje so bolj prilagodljive z dodatnimi metodami izračuna.
- **COPY**: ima novo možnost **Array**, ki izdela linearen neasociativen sklop objektov.
- **LAYER**: nova možnost omogoča zamrzovanje določene plasti v vseh poglednih oknih razen v trenutnem.
- **RASTERSKE SLIKE**: podpora je bila razširjena na več dodatnih formatov in možno je odpiranje risb iz programa *Raster Design*.
- **MATERIAL**: knjižnica je na voljo tudi na spletu in si jo lahko namestimo kadar koli. Povečana je uporabnost *Materials Browserja* s pospešenim iskanjem, nazornejšim prikazom skupin materialov, ipd...

Izbris podvojenih objektov

Za čiščenje risb in odstranjevanje podvojene in neuporabne geometrije lahko uporabljamo nov ukaz *Delete Duplicate Objects*. Včasih je bil ta ukaz del orodij *Express* z imenom *Overkill*. Sedaj pa je posodobljen, pospešen in vgrajen v osnovni nabor ukazov AutoCAD-a. Pred izvedbo čiščenja nastavimo vse parametre



11a AutoCAD WS omogoča sočasno delo na risbah s klepetom in vsemi osnovnimi funkcijami risanja in popravljanja prek aplikacije, ki se zažene v spletnem brskalniku, lahko pa tudi na prenosnih napravah iPad in iPhone.



11 Osnovne funkcije za sodelovanje na projektih prek spleta so že pripravljene na traku.

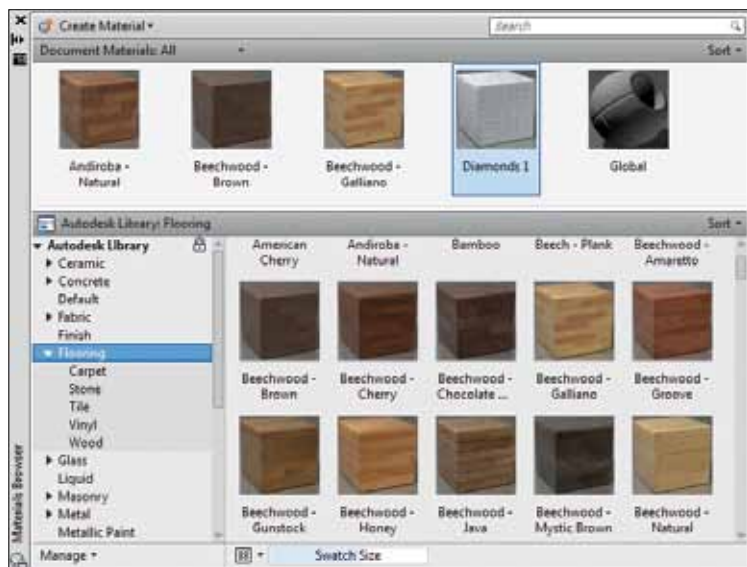
tre tako, da po nesreči ne izbrišemo še kaj uporabnega.

Pretvorbe med zapisi DWG

Za udobnejšo povezavo s sodelavci je na voljo orodje za paketno pretvorbo risb DWG v poljuben format: 14, 2000, 2004, 2007 in 2010. Pri pretvorbi lahko uporabimo različne nastavitve – mapa kamor shranjujemo, samodejna izdelava stisnjenih datotek ZIP, hkratno čiščenje risb s *Purge*... Nastavitve si lahko shranimo za ponovno uporabo kdaj pozneje.

AutoCAD WS

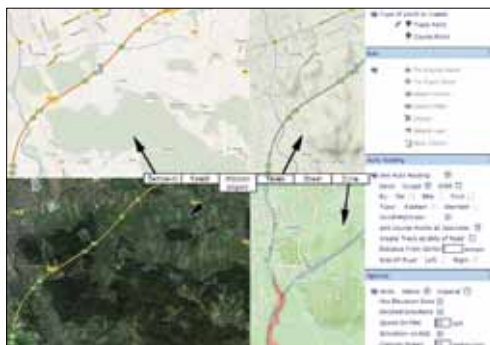
Podpora za spletni program *AutoCAD WS* je integrirana v sam AutoCAD 2012. *AutoCAD WS* nam omogoča pregled, urejanje in sočasno delo na naših risbah prek spleta ali mobilnega telefona. Ukaz *Upload* samodejno naloži odprto risbo na varno spletno lokacijo, po želji pa jo lahko tudi posodoblja v skladu s popravki na lokalnem računalniku. Prek orodja *Timeline* lahko sledimo spremembam in popravkom drugih sodelavcev. Spletno shranjene datoteke pospešijo proces sodelovanja na projektu – seveda z natančno določenimi pravili, kdo lahko risbo samo gleda, popravlja ali pa si jo prenese na svoj lokalni računalnik, **sliki 11 in 11a**. Več o novostih različice 2012 najdete na www.arhinova.si



12 Nova knjižnica je preglednejša s povezovanjem materialov v skupine in podskupine

gps za načrtovanje poti

Zima se poslavlja in z njo tudi kratki in mrzli dnevi. Bliža se čas, ko bo na cestah ali poteh ponovno veliko kolesarjev. Med temi je tudi skupina tistih, ki radi kolesarijo ob pomoči sodobnih tehnologij. V njej bi se našel tudi sam, saj že pred kolesarjenjem določim svojo pot, jo naložim v svoj GPS garmin edge 705, ter jo po kolesarjenju analiziram v računalniku.



1 | Za načrtovanje poti in predvidenje zanjo potrebnega časa obstaja kar nekaj uporabnih spletnih strani. V prejšnjem letu sem za to uporabljal www.bikeroutetoaster.com. Stran je brezplačna ter ponuja šest različnih zemljevidov, na katerih lahko načrtujemo progo. Gradimo jo tako, da na zemljevidu določamo točke, med katerimi aplikacija sama potegne pot. Na izbiro pa imamo dve vrsti povezav.



2 | Prva je samodejna, ki poveže točke po cestah in poteh. V primeru samo takšne povezave imamo težavo, saj poti, ki jih izberemo, niso popolnoma pokrite in jih ne bi mogli vključiti v načrt poti (na sliki označeno z »?»).



3 | Drugi način je ročni način, pri katerem sta točki povezani z ravno črto. Najugodnejša metoda je kombinacija obeh, pri čemer preklapljamo med samodejnim in ročnim načinom. Stran ponuja tudi višinski profil ter na podlagi vstavljenih povprečne hitrosti po ravnini (km/h) in hitrosti vzpenjanja (m/min) izračuna dolžino poti ter potreben čas zanjo.



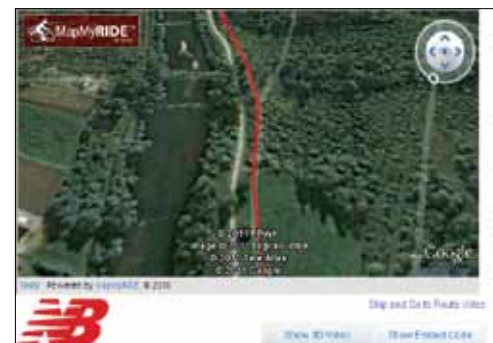
4 | Celo pot pa lahko tudi natisnemo, izvozimo kot datoteko formata MDCRS, GPX ali TCX, izvozimo neposredno v napravo GPS ali si jo celo pogledamo v Google Earth.

5 | Pred nedavnim pa sem naletel na drugo spletno stran, to je www.mapmyride.com, ki prej omenjeno nadgrajuje. Na začetku je treba omeniti, da stran lahko uporabljaš brezplačno ali se včlaniš ter plačuješ članarino. Pri načrtovanju poti nam ponuja prijaznejši način dela, saj dovoljuje dodajanje oznak. Ponuja pa tudi takojšnji višinski profil z barvno predstavo višine vzpona, med načrtovanjem poti pa si



lahko pomagamo tudi z različnimi mapami. Ne ponuja pa predvidevanja, koliko časa bi potreboval za to pot. Ustvarjene poti se tudi ohranjajo. V bistvu je omenjena spletna stran namenjena predvsem shranjevanju ustvarjenih prog, njihovi analizi ter izmenjavi le-teh s prijatelji ali ostalimi člani na strani.

6 | Pot si lahko ogledamo neposredno v Google Earth kot video ter jo izvozimo kot datoteko GPX ali KML. Osebnaj pogostejše izdelam pot s pomočjo [map my ride](http://mapmyride.com) ter jo shranim kot datoteko GPX. Tako shranjeno jo odprem



v Bike route toasterju in ob tem potrdim *Add high data*. S tem dobim še predviden čas poti. Vse skupaj prenesem v edge 705. Ko pa grem na pot, uporabim možnost *Proga*, da lahko tekmujem z virtualnim partnerjem. Le-ta bo potoval s parametri, nastavljenimi v Bike route toasterju. Po opravljeni poti analize izvajam v programu Sport Track. Tako si svoja kolesarska doživetja vedno popestrim še z nekaj dosežki sodobnih tehnologij ter si dvigam voljo, da izpeljem načrtovane kolesarske načrte.

TRŽENJE JE ^{KOT} PROSTITUCIJA!



...BREZ DOBRE **PREDSTAVITVE** NI PRODAJE.

ACAD-BAU 2012

Strešne konstrukcije

Interior Master

AutoCAD 2012

3ds Max (Design) 2012

Terrain

PREDSTAVITEV V KOLOSEJU! **KOLOSEJ KINEMATOGRAFI v Ljubljani,** **10.Maj 2011 ob 9h**

NOVA PROGRAMSKA LINIJA 2012 za ARHITEKTE in GRADBENIKE in tudi ostale projektante!
VSI UDELEŽENCI DOBIJO BREZPLAČNO ARHITEKTURNA ORODJA 2012!

PRIREDITEV je BREZPLAČNA in JAVNA!

PRIJAVE in OPIS na naši spletni strani WWW.ARHINOVA.SI!

